

Dee woto u Masa Jesosi dee

Mateosi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u Gadu Buku aki kë taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö de kai ën Mateosi, biga wan womi de kai Mateosi sikifi ën. Di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee a bi kai a wan apaiti fasi, dee de ta kai Apösutu. Nöö Mateosi abi tu në e. Biga te i lesi soni fëen a dee oto pisi u Gadu Buku, nöö de ta kai ën Leifi.

Nöö de taa Mateosi sikifi di pampia aki kuma 75 jaa baka u di de pali Masa Jesosi. Nöö te joo lesi ën, nöö joo si taa a sikifi ën möön taanga da dee Dju sëmbë. A ta biinga nöömö u de sabi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Gadu bi paamusi dee Dju sëmbë gaanduwe a fesi taa a o manda ko. Biga sëmëni pasi i sa si taa a ta hai sondi u dee fesiten tjabukama u dee Dju ko fiti ku dee wooko Masa Jesosi bi ta du, be de sabi taa hën da di Sëmbë di dee fesiten tjabukama bi ta taki.

Ma nöö fa Mateosi ta mëni dee Dju sëmbë möön gaanfa seei, ma na u de wanwan hedi Masa Jesosi ko e. Biga a ko faa tja wan njunjun tii ko da hii libisëmbë, nöö a di pampia aki i sa si fa di njunjun tii naandë dë. Nöö a di kaba pisi u di pampia di Mateosi sikifi aki, nöö a ta taki fa Masa Jesosi manda dee bakama fëen u de go a hii goonliba go paaja di buka fëen da hii mundu.

Nöö di pampia di Mateosi mbei nöö hën disi.

**Aki ta konda soni u di lö u Masa
Jesosi.**

Luk. 3:23-38

1 Wë nöö dee sëmbë, fa i si woo taki aki, nöö dee gaan sëmbë u [Masa] Jesosi Keesitu dee a abi, nöö de wë woo kai da unu aki e. Biga di

de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a di lö u Abahamu, di gaan sëmbë fuu dee Isaëli^a sëmbë, ufö a dë wan bakamii u Könu Dafiti tu.

²Wë nöö haika e. Di möön fesiten gaan sëmbë fuu di u Dju sëmbë abi, hën de kai Abahamu, nöö hën pali Isaki e,

---

a 1:1 “Isaëli” seei da “Dju”. So juu de ta kai ën “Isaëli”, so juu de ta kai ën “Dju”.

nöö Isaki ko pali Jakopu,
 nöö hën Jakopu pali Juda ku
 dee baaa feën.
³Nöö hën Juda tei Tamali nöö
 hën ku ën pali Pëlëzi ku
 Zelaki,
 nöö hën Pëlëzi toona ko pali
 Esilon,
 nöö hën Esilon ko pali Lam.
⁴Nöö Lam ko pali Aminada,
 nöö Aminada toona ko pali
 Nakison,
 nöö hën Nakison ko pali Salima.
⁵Nöö hën Salima tei Lakabu
 hën a pali Boasi. Hën Boasi
 tei Luti nöö hën a pali Obëti
 ku ën.
 Nöö hën Obëti toona pali Isai.
⁶Nöö Isai hën pali Könu Dafiti e,
 nöö hën Könu Dafiti toona pali
 Könu Salumon ku di mujëë u
 Ulia di a bi tei.
⁷Nöö hën Salumon toona pali
 Könu Lahabiam,
 nöö hën Könu Lahabiam toona
 pali Könu Abia,
 nöö Könu Abia pali Könu Asa.
⁸Nöö hën Könu Asa ko pali
 Könu Josafati,
 nöö hën Könu Josafati toona ko
 pali Könu Jolam,
 nöö hën Könu Jolam ko pali
 Könu Uzia.
⁹Nöö hën Könu Uzia pali Könu
 Jotam,
 nöö hën Könu Jotam ko pali
 Könu Akasi,
 nöö hën Könu Akasi ko pali
 Könu Esikia.
¹⁰Nöö hën Könu Esikia toona ko
 pali Könu Manase,
 nöö hën Könu Manase ko pali
 Könu Amon,

nöö Könu Amon toona ko pali
 Könu Josia.

¹¹Nöö hën Könu Josia ko pali
 Könu Jekonia ku dee baaa
 feën.

Nöö a di ten u Könu Jekonia ala,
 nëen dee Babilon sëmbë kisi dee
 gaan sëmbë fuu tei tja go buta a
 katibo a Babilon köndë.

¹²Söö. Nöö woo kai dee gaan
 sëmbë u Masa Jesosi go dou. Nöö
 hën woo seti ku Könu Jekonia baka.

Könu Jekonia hën toona pali
 Seatiëli,
 nöö hën Seatiëli pali Zebabeli.

¹³Nöö hën Zebabeli toona ko
 pali Abiutu,
 nöö hën Abiutu pali Eliakim,
 nöö hën Eliakim toona pali
 Azolu.

¹⁴Nöö hën Azolu toona ko pali
 Sadoki,
 nöö hën Sadoki toona ko pali
 Akim,
 nöö hën Akim ko pali Eliutu.

¹⁵Nöö hën Eliutu toona ko pali
 Eleesa,
 nöö hën Eleesa pali Maatan,
 nöö hën Maatan ko pali wan
 sëmbë de kai Jakopu möön.

¹⁶Nöö di Jakopu dë, hën ko pali
 Josëfu,
 nöö di Josëfu aki, hën wë da di
 man u Malia e,
 nöö Malia hën pai Jesosi, di da
 di Keesitu.

„Nöö fa u kai ën di Keesitu dë,
 hën kë taki di Sëmbë di Gadu bi
 paamusi taa a o manda ko fu ko tii
 di goonliba a wan leti fasi.“

¹⁷Nöö sö u kai teni-a-fö gaan
 avo fu Masa Jesosi fu kumutu a
 Abahamu te dou a Könu Dafiti. Nöö

fu kumutu a Könu Dafiti te dou a di ten de kisi de buta a katibo a Babilon dë, u toona kai teni-a-fö gaan avo fëen baka. Nöo fu kumutu a di ten di de kisi de buta a katibo dë tee dou di ten di de pai di Keesitu, u toona kai teni-a-fö gaan avo baka. Nöo sö wë dee gaan sëmbë u Masa Jesosi bi waka e.

**Aki ta konda fa a waka Malia ko pai
Masa Jesosi.**

Luk. 2:1-7

¹⁸Wë nöo fa i si woo taki ën aki, nöo sö de pai Jesosi Keesitu e, dee sëmbë. A dë sö taa Malia hën bi da di kiija mujëe u Josëfu. Nöo de an duumi seei, nöo hën wë de ko si taa di mujëe dë ku bëe gbolo. Nöo fa i si a ko dë ku bëe naandë, nöo di Akaa u Masa Gaangadu hën wë mbei a ko dë ku di bëe.

¹⁹Nöo Josëfu dë wan sëmbë di ta libi leti a pasi kumafa Gadu kë. Nöo di Malia ko dë ku di bëe sö, nöo a kë disëen, ma an kë du ën a wan fasi fu sen kisi di mujëe, ma a kë du ën a wan tjubii fasi sö. ²⁰Nöo hën wë a dë ta pakisei di soni te wan pisi, nöo hën a duumi. Hën a sunjan wan basia u Masa Gaangadu köndë ko nëen.

Hën a kai ën: “Josëfu, di böngö fu Könu Dafiti aki.”

Hën a piki.

A taa: “Ja musu fëee fii tei Malia fii mujëe buta a i wosu e. Biga di bëe i si a dë ku ën naandë, na libisëmbë dëen. Di Akaa u Masa Gadu, hën wooko sö. ²¹Nöo a o pai wan womi mii, nöo woon kai ën Jesosi. Hën kë taki ‘di Heepima’.

Biga a o heepi dee sëmbë fëen puu de a dee hogilibi u de basu.”

²²Nöo fa i si di soni pasa dë sö, nöo a kai makandi ku di buka u Masa Gaangadu di a bi da wan fesiten tjabukama fëen de kai Jesaaja. ²³A taa:

Un haika e, dee sëmbë.

Di wëndjë mujëe mii di an duumi ku manu wan daka, hën o tei bëe, nöo a o pai wan womi mii.

Nöo de o kai di mii Imanuwëli.

Hën kë taki “Gadu dë ku u”.

Sö di tjabukama bi taki kaa e.

²⁴Söo. Nöo di Josëfu hopo a duumi, nöo hën a du leti kumafa di basia taki dëen. Biga a tööu ku Malia hën a hoi ën nëen wosu. ²⁵Ma nöo an sabi ën kuma mujëe fëen möönsö u teefa a pali wan womi mii, nöo hën wë de kai ën Jesosi.

Nöo a sö wan fasi de pali Masa Jesosi e.

**Aki ta lei fa dee könima
bi ko luku Jesosi.**

2 Wë nöo di de pai Masa Jesosi, nöo de pai ën a wan köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea naandë. Nöo di juu dë, wan könu de ta kai Helodi hën bi ta tii di köndë.

Nöo hën de dë te wan pisi, nöo hën wanlö könima ko a di köndë. Dee könima dë, de ta luku teeja u de sabi andi o ta pasa a goonliba. Nöo hën de kumutu te a di së u sonu kumutu ala, hën de waka te de ko dou a Jelusalen. Biga hën da di hediköndë u dee Dju sëmbë.

²Nöo fa de ko dou a Jelusalen dë, nöo hën de ta hakisi taa: “Wë na unsë de pai di njunjun könu fuun dee Dju sëmbë aki? Biga di u bi dë a u köndë a di së u sonu kumutu hën u si wan teeja di lei u soni fëen, nöo hën u ko aki fuu ko wai ku ën.” Sö de ta hakisi.

³Wë nöo di Könu Helodi jei di soni dee könima ta hakisi naandë, nöo a toobi ën gaanfa, hën ku hii dee sëmbë u Jelusalen tuu. ⁴Nöo hën a kai dee Gaan Begima u Dju ku dee Sabima u Wëti^b u de ko nëen. Hën a hakisi de taa: “Unfa di Buku taki? Naasë de o pai di Keesitu, di o ko dë könu fuu dee Dju sëmbë?”

⁵Nöo hën de piki ën taa: “Wë leti a Judea aki a di köndë de kai Betelehem, ala de o pai di mii. Biga sö Gadu bi manda di tjabukama fëen faa musu sikifi. A taa:

⁶Di köndë de kai Betelehem, fa i si a dë a di pisiwata u Judea aki, nöo an dë lagi möön dee oto köndë u Judea, a dee hedima wojo e. Biga nëen wan gaan tiima o kumutu.

Hën o tii dee Isaëli sëmbë u mi kuma wan sëmbë ta kiija sikapu ta tii de fu de an musu kaba a sösö. Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.”

Nöo sö dee leima piki Könu Helodi.

⁷Nöo di Könu jei sö, hën a kai dee könima ko nëen saapi, nöo hën a ta fini de tefa a kaba fu de konda dëen

gbelingbelin söndö ganjan ee un longi kaa de bi si di teeja. Hën de konda dëen tefa de kaba.

⁸Nöo hën a manda de taa: “Un musu go a Betelehem e, nöo un suku finifini tee un go si di mii ka a dë, nöo un toona ko piki mi baka wantewante. Biga miseei kë go wai ku ën mbei piizii dëen tu.” Sö a taki da de.

^{9,10}Nöo hën wë di di Könu taki sö kaa, nöo hën de tei pasi nöo hën de go e. Nöo fa de nango dë, hën de ko si di wan seei teeja di de bi si a de köndë ala. Nöo di de si ën, nöo de wai seei. Nöo hën di teeja ta waka a de fesi ta tja de tee a go dou leti a di wosu ka di mii dë nëen dendu, nöo hën a tan piiii a di wosu liba.

¹¹Nöo hën dee könima denda go a di wosu dendu, hën de go si di mii ku ën mama naandë, hën de tjökö kini a goon ta wai ku di mii ta bigi ën seei. Nöo hën de jabi dee toonpu u de, nöo hën de tei gaan dii gudu u di ten ala hën de da di mii. De dëen goutu. De dëen wan pei soni de ta tjuma nöo a ta sumëë suti, ku wan sumëë suti fatu degidegi kantii sö. Sö de dëen.

¹²Nöo di ndeti hën de duumi, hën de sunjan wan sunjan taa de an musu toona go a di könu möön. Nöo hën de tei wan oto pasi hën de waka go u de a de köndë.

Aki de tja Jesosi go tjubi a Egepiti köndë.

¹³Nöo hën a baka u di dë, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë

b 2:4 Dee sëmbë de ta kai Sabima u Wëti, de da dee mësitë dee bi ta lei dee Dju sëmbë dee wëti Gadu bi da Mosesi, ku dee wëti u dee Dju seei.

ko piki Josëfu a sunjan taa: “Womi, hopo e, nöö i tei di mii ku ën mama nöö un kule go a Egepiti köndë. Nöö un tan ala u tee un jei mi piki unu baka, biga di könu o ta suku di mii faa musu feni ën kii.”

¹⁴Nöö hën a di ndeti naandë seei, hën Josëfu hopo hën a tei di mii ku ën mama hën de fusi go a Egepiti köndë. ¹⁵Hën de fika ala teefa Könu Helodi dëdë bifö de toona ko baka.

Nöö fa di soni pasa dë, nöö a kai makandi ku wan oto buka Masa Gaangadu bi da dee tjabukama fëen a fesiten, a taa:

Mi kai di mii u mi puu a Egepiti köndë.

¹⁶Ma nöö fa de bi dë a Egepiti köndë ala, hën di könu jei taa sö dee könima bi ganjëen, nöö hati fëen ko boonu seei tee an saanfa faa du. Nöö hën a kai dee sodati ko, hën a taki da de taa: “Un go a Betelehem e, nöö un go kii hii dee womi mii naandë tuu, kumutu a tide pai mii te kisi ku dee tu jaa mii.” Biga fu di soni naandë mbei a bi hakisi dee könima ee na un ten de bi si di teeja.

¹⁷Nöö fa di soni pasa dë, nöö a kai leti ku di buka di Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jelemia, a taa:

¹⁸A di köndë de kai Lama, de ta jei wan tumisi wolo, këë ta piki te na soni. Mama Lakëli ta këë dëdë ku libi fu dee mii fëen hedi. An kë sëmbë musu ganjëen möönsö biga dee mii fëen kaba tuu.

Sö wë di Buku bi taki a fesi e. Nöö sö wan gaan hogi pasa a di köndë di ten dë.

Aki de toona tja Jesosi ko a Nazalëti.

¹⁹Nöö hën de dë tee fa Könu Helodi dëdë, nöö hën wan basia u Masa Gadu Köndë toona ko a Josëfu a sunjan möön, te ka a dë a Egepiti köndë ala. A taki dëen taa: ²⁰“Womi, hopo, nöö i tei di mii ku ën mama nöö un toona go a Isaëli köndë baka e. Biga dee sëmbë dee bi ta suku di mii u kii nöö de an dë ku libi möön.”

²¹Nöö hën Josëfu hopo, hën a tei di mii ku ën mama hën de toona go a Isaëli Köndë. ²²Ma nöö di de dou, hën Josëfu ko jei taa di mii fu Könu Helodi de kai Akelausi ko dë könu u hii di pisiwata fu Judea nëen tata kamian. Nöö hën di a jei sö kaa, hën a panta seei.

Nöö hën a toona sunjan wan oto sunjan möön taa an musu go a di pisiwata u Judea ala möön. Nöö hën a bia tei di mii ku ën mama, hën de go a di pisiwata de kai Galilea. ²³Hën de go libi a wan köndë de kai Nazalëti, ka Josëfu ku ën mujëë bi ta dë a fesi.

Nöö fa u du dë, nöö a kai ku wan oto soni Masa Gadu bi manda wan tjabukama fëen faa taki a fesi, u di Paamusi Könu di Gadu o manda. A bi taa:

De o kai ën sëmbë fu Nazalëti.

Aki Johanisi di dopuma ta bai basia a di sabana.

Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

3 Wë nöö baka sëmëni jaa longi, hën wan womi de kai Johanisi ko dë a di gaan sabana u Judea dendu ta bai basia. ²A ta bai taa: “Un disa dee hogilibi fuunu e, bia

ko libi bunu. Biga di juu dou kaa fu Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi.” Fa Johanisi ta bai di basia dë, nöö sö a ta taki.

³Nöö di Johanisi dë, nöö hën wë da di sëmbë di di tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi taki a fesi di a taa:

De ta jei wan tóngö, wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo, be a dë limbolimbo gbegeede dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.”

Sö Jesaaja bi taki taa wan sëmbë o ko ta bai, nöö di sëmbë a bi taki dë, nöö di Johanisi aki wë e.

⁴Nöö fa Johanisi sai dë, nöö di koosu a ta bisi nëen sinkii, nöö de mbei ën ku wan mbeti de kai kamëli puuma, nöö di banti a ta tai nëen mindi nöö ku mbeti kakisa de mbei ën. Nöö di soni a ta njan, a dë wan pei atiti ta dë a di sabana naandë, nöö höniwata a ta bebe. Sö wan sëmbë Johanisi dë.

⁵Nöö hii dee sëmbë u Jelusalen te kisi hii dee oto köndë u Judea tuu, te dou ku dee oto pisiwata u di lio de kai Joodan dë, de tuu seei ta hai ko nëen naandë. ⁶Nöö fa a ta bai de a dee hogilibi u de dë, nöö de ta piki. De ko si taa de an ta libi bunu tuu, nöö hën Johanisi ta dopu de a di Joodan lio dë.

⁷Nöö di juu dë, i abi tu paatëi a di dju keiki. Wan da Sadusei, wan da Falisei. [Nöö fa dee sëmbë u de tu paatëi sai dë, de ta mbei deseei gaan hebima u Dju, bumbuu sëmbë.] Nöö di de jei taa Johanisi ta dopu

sëmbë, nöö hën sëmëni u de ko nëen faa dopu de tu.

Ma di a si de, nöö hën a gandji da de seei. A taa: “Un dee takuhatima dë, unfa un hai ko gidjii sö naandë kuma wanlö hia sindeki ta lusu kumutu a dokunu ta kule da faja? Ambë bai unu taa fuun kule da di hatiboonu u Gadu fu an kai a unu liba?

⁸“Wë nöö ee wan kë Gadu hati boonu ku unu, nöö un musu bia unu libi, be lanti si taa un disa dee hogilibi fuunu tuu e! ⁹Wan musu sai naandë ta mbei taa: ‘Fa u dë Abahamu böngö tjika aki, nöö andi seei sa toobi u möön? Gadu sëmbë u dë kaa.’ Wan mëni di soni dë e! Biga mi taki da unu taa ee Gadu kë nöö a sa mbei dee sitonu i si aki kisi libi bia ko Abahamu böngö a unu kamian. [Biga wan ta libi bunu möön de.]

¹⁰“Nöö mi taki da unu e, taa fa u dë aki, nöö de seti koti dee pau lutu kaa. Nöö ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöö de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.”

Sö Johanisi bai dee hedima u Dju keiki dee ko nëen dë.

¹¹Nöö hën a toona fan möön taa: “Fa mi ta dopu sëmbë aki, nöö mi ta dopu de ku wata fu di de kë bia disa di hogilibi u de.

“Ma nöö wan oto sëmbë dë ta ko a mi baka, nöö a hebi gaanfa möön mi e. Ma bumbuu tjika seei u mi dë futuboi fëen ta tja saapatu fëen dëen. Nöö fa a o ko dë, nöö a o tja wan oto dopu ko, biga hën o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. [Biga fa a o du ën dë, nöö di

Akaa o dë a unu liba kuma faja ta tjuma hogilibi puu a unu hati.

“Sö wë di Sëmbë di o ko aki o abi kaakiti tjika e.

¹²“Nöö fa u dë aki, a dë kabakaba këëë faa ko seeka di njanjan fëën. A o tja dee bumbuu njanjan ko lai a suwa, ma dee poipoi wan a o tjuma a di faja di an sa tapa a mundu möönsö.”

Sö Johanisi taki.

Aki Johanisi dopu Masa Jesosi.

Maik. 1:9-11; Luk. 3:21-22

¹³Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi seei kumutu a Galilea ko a Johanisi a Joodan Lio dë, faa musu dopu ën tu. ¹⁴Ma nöö fa a ko dë, hën Johanisi kë tapëën. A taa: “Fa i dë aki, nöö mi bi musu ko a i fii dopu mi, nöö hën i ko a mi nö?”

¹⁵Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö, na tapa mi e. Boo du ën nöö. Biga a fiti fuu du hii dee soni dee dë leti a Gadu wojo.”

Nöö di a taki sö kaa, nöö hën Johanisi dopu ën awaa. ¹⁶Nöö di a dopu ën te a kaba, hën Masa Jesosi ta kumutu a di wata. Nöö wantewante dë, hën mundu jabii wajaa gbegedee nëën liba, hën a si di Akaa u Masa Gadu kuma wan pomba saka ko nëën liba. ¹⁷Hën de jei wan tóngö piki te a liba ala taa: “Ja si di sëmbë aki ö? Hën wë da di lobi womi mii u mi. Libi fëën ta kai ku mi.”

Sö wan gaan soni wë pasa di Masa Jesosi dopu e, dee sëmbë.

Aki di didibi ta pooba Masa Jesosi.

Maik. 1:12-13; Luk. 4:1-13

4 Wë nöö baka u di Masa Jesosi dopu, nöö hën di Akaa u Gadu

tjëën go a wan gaan sabana dendu, fu di didibi sa ko nëën ko poobëën luku ee a sa mbei a piki ën buka.

²Nöö hën Masa Jesosi go tan ala föteni daka ndeti ku didia ta begi söndö njan, nöö hangi ko kisi ën seei.

³Nöö hën di poobasëmbëma de kai didibi go nëën ala. A taki dëën taa: “Wë di i dë di Mii u Gadu tuu, nöö be i fan ku dee sitonu i si aki be de bia sondi u njan da i.”

⁴Ma nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ja jei fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa na soni u njan wanwan nöö ta hoi sëmbë a libi e, ma a hiniwan wöutu fu Gadu di a ta taki, nöö a de libi ta kumutu. Sö di Buku taki e.”

⁵Nöö hën di didibi tei ën tja go te a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, tee a di tölu fëën a liba ala.

⁶Hën a taki dëën taa: “Di i da Gadu Mii, nöö vinde i seei tuwë go a goon. Biga di Buku sikifi taa Gadu o manda dee basia fëën u de ko heepi i. De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.”

⁷Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ma di Buku taki tu taa ja musu pooba Masa Gadu e. Biga hën da i Gadu.”

⁸Nöö hën a baka u di dë möön, nöö hën di didibi tei Masa Jesosi tja go tee a wan hei kununu liba, hën a lei ën hii soni u goonliba palalaa lontu dou. Dee waiti soni nëbai wan u goonliba ku hii dee köndë, de tuu a lei ën.

⁹Hën a taki dëën taa: “Ja si ö? Hii dee soni aki tuu mi o da i fii seei, ee i tjökö kini a goon a mi fesi aki begi mi.”

¹⁰Nöo fa di didibi fan te tjika dë, nöo hën Masa Jesosi gandji dëen awaa. A taa: “Hetji pasa kumutu a mi fesi aki, ju didibi Saatan! Biga di Buku u Gadu taki taa ja musu begi na wan oto soni a mundu möön leki Gadu i Masa. Hën tö nöo i musu ta dini.”

¹¹Nöo fa a fan ku ën naandë, nöo hën di didibi disëen go, nöo hën dee basia u Masa Gadu Köndë ko nëen awaa ko sölugu ën.

Aki Masa Jesosi seti konda di buka u Gadu da sëmbë.

Maik. 1:14-15; Luk. 4:14-15

¹²Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi ko jei taa de kisi Johanisi di Dopuma buta a dunguwosu. Nöo di a jei sö, hën a kumutu a Judea go a di pisiwata u Galilea, a Nazalëti ka de bi kiijëen. ¹³Ma nöo an tan dë. A pasa go libi a wan oto köndë u Galilea de kai Kapenaumi di dë a di ze bandja. Nöo di köndë a go sai dë, nöo a dë zuntu ku dee köndë ka dee Dju lö de kai Zebulon ku Nafutali ta libi.

¹⁴Nöo a kai ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku di a taa:

¹⁵Un luku dee köndë dë, dee u Zebulon ku Nafutali lö.
De dë leti a di pasi ka i ta waka nango a di ze,
a di oto së banda u di Lio de kai Joodan,
a Galilea seei, ka dee sëmbë na Dju ta libi.

¹⁶Dee lö sëmbë naandë bi dë a suguu,
ma awaa de ko si wan gaan limbo ta ko a de.

Fa de bi ta fëëë dëdë dë,
nöo di limbo dë o ko puu de a di sitaafu dë basu,
leti kuma te didia ta jabi faa jaka di ndeti go.

Sö Jesaaja bi sikifi.

¹⁷Wë nöo di juu dë, nöo hën Masa Jesosi seti ta konda di buka u Gadu taa: “Dee sëmbë o, un disa dee hogilibi fuunu e, bia libi bunu. Biga Masa Gaangadu dë kabakaba faa tii unu a wan hii njunjun fasi awaa.”

Aki Masa Jesosi tei dee fosu bakama fëen.

Maik. 1:16-20; Luk. 5:1-11

¹⁸Tefa wan daka nöo hën Masa Jesosi ta waka a di ze u Galilea bandja naandë, hën a ko si wanlö womi ta tuwë nëti a wata u de kisi fisi. Nöo wan u dee womi de kai Petuisi, hënseei da Simon. Di otowan da hën baaa womi Andiasi. De tu baaa aki sö dë höndima ta kisi fisi.

¹⁹Nöo fa Masa Jesosi ta pasa dë, hën a kai de: “Dee womi aki.”

Hën de piki.

A taa: “Un ko go ku mi e, be mi lei unu fa fuun kisi libisëmbë [tja ko da Gadu].”

²⁰Nöo fa a fan ku de dë, nöo hën wante de disa hii dee soni u de de bi ta höndi dë tuu, nöo hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

²¹Nöo hën de waka go möön longi. Nöo hën Masa Jesosi si tu oto baaa möön, Jakobosi ku Johanisi, nöo deseei dë höndima tu ta kisi fisi. Nöo de dë ku de tata Zebedeosi a wan boto dendu ta lapu dee nëti u de. Nöo hën a kai de tu, fu de ko waka nëen baka. ²²Nöo hën de tu

baaa kumutu wante a di boto disa de tata, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi seti kula sëmbë.

Luk. 6:17-19

²³Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë ta waka a hii di pisiwata u Galilea naandë te dou. A nango a dee keikiwosu u dee Dju nango ta lei de ta konda di bunu buka u Masa Gaangadu da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu o dë. Nöö a ta kula hii pei siki tu.

²⁴Nöö fa u mbei naandë, nöö hën në fëen ko paaja a hii di pisiwata naandë tuu te kisi Silia köndë, nöö hën de ta tja pepei sikima ko nëen faa kula de. So sëmbë sinkii ta njan de, so sëmbë dë ku gadu a hedi, so sëmbë dë ku pikimii siki ta naki de ta tuwë, so sëmbë dë lanlan, hii dee lö pei sëmbë dë tuu de ta tja ko nëen nöö a ta kula de.

²⁵Nöö na sikima wanwan nöö ta ko nëen sö e. Ma hii sëmbë dee dë a Galilea dë tuu booko seei gililii ta ko nëen, ku dee sëmbë u di pisiwata de kai Dekapolisi, ku dee sëmbë u Jelusalen te dou ku dee oto köndë u Judea tuu, te kisi dee sëmbë ta libi a oto banda u Joodan Lio ala. Hii dee sëmbë dee jei fëen palalaa dou, de tuu ta booko gililii ta ko nëen.

Aki ta lei ambë dë bunu a Gadu wojo.

Luk. 6:20-23

5 Nöö di Masa Jesosi si dee hia sëmbë ta ko nëen dë, nöö hën a subi wan kuun te dou nëen mindi, nöö hën a sindo faa lei de. Hën dee bakama fëen hai ko dë möön zuntu

ku ën. ²Nöö hën a tei dee wöutu aki nöö hën a lei de.

A taa: ³“Dee sëmbë o, wan fëëë e, ee un ta fii taa söndö Gadu wan dë wan wojo soni. Un dë bunu e, biga dee sëmbë ta fii sö, nöö de dë a dendu u di Tii u Gadu kaa.

⁴“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta këë. [Biga ee un biibi a Gadu, nöö,] Gadu o mbei hati fuunu ko kötö wan daka nöömö.

⁵“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi saka fasi. Biga a bakaten di goonliba aki o ko fuunu nöömö fuun tii.

⁶“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta kë fu hii soni musu ta waka tololoo a Gadu wojo. Biga wan daka woon si ën sö nöömö.

⁷“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi tjalihati u sëmbë. Biga Gadu o abi tjalihati fuunu tu.

⁸“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee hati fuunu dë limbolimbo a Gadu wojo. Biga a a' wan daka unu ku Gadu o miti nöömö fesi ku fesi.

⁹“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un lo/ u mbei sëmbë ku sëmbë ko fii ku deseeri. Biga sö wan sëmbë o tja di në taa a dë miii u Gadu gbelingbelin.

¹⁰“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta suku unu a toobi fu di un ta libi bunu a Gadu wojo hedi. Biga sö wan sëmbë dë a di Tii u Masa Gadu dendu kaa.

¹¹“Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta kosi unu ta toobi unu ta mindi hii sootu pei hogi ta buta a unu hedi fu di un ta waka a mi baka hedi. ¹²Un musu ta wai da di dë e. Un musu ta piizii seei, biga a Masa Gadu Köndë ala woon feni

wan gaan paima. Biga leti sò nõö wë de bi du ku dee tjabukama u Gadu dee bi dë bifõ unu.

Aki ta lei fa wan bakama u Masa Jesosi musu dë kuma satu ku fa a musu dë kuma limbo.

Maik. 9:50; Luk. 14:34-35

¹³“Nõö un haika e, dee sëmbë. Fa un ko nama ku mi aki, nõö un dë kuma satu da dee sëmbë u di goonliba aki. Nõö i sabi fa satu ta heepi tjika. Ma nõö ee a bi sa lasi di tesi fëën, nõö an bi o abi heepi a mundu möönsö e. A sitaati nõö i bi o sa tuwëën go, ka sëmbë o makisëën ku futu. Nõö un musu luku bunu fu wan lasi di tesi fuunu, fuun ko kuma satu di lasi ën tesi.

¹⁴“Nõö söseei un dë kuma wan lampu faja tu e, da hii dee sëmbë u di goonliba aki. Nõö i sabi nõ? Te wan köndë dë a wan hei kununu liba, nõö te dee faja fëën ta sëndë nëën nõö di köndë dë an sa dë tjubitjubi. Hii sëmbë ta si ën kaa. Nõö söseei un musu dë tu e. Hii sëmbë musu ta si di libi fuunu fa a limbo tjika.

¹⁵“Biga na wan sëmbë o sëndë faja nõö a butëën a wan tjubi kamian te ka sëmbë an sa si limbo ku ën. Nönö. Fa a o sëndëën dë, nõö a o hopo ën buta a liba be hii sëmbë a di wosu sa si soni ku di limbo fëën.

¹⁶“Nõö sò nõö di libi fuunu musu dë a di goonliba aki e, dee sëmbë. A musu dë gbegedee kuma wan faja limbo. Nõö sëmbë o ko si dee bunu soni un ta du, nõö de o ta gafa di Tata fuunu di dë a liba ala.

Aki ta taki soni u dee soni dee bi dë sikifisikifi a Gadu Buku kaa.

¹⁷“Dee sëmbë o, fa mi ko ta lei unu aki, ma ko u ko poi dee wëti Gadu da Mosesi fuu hoi e. Nönö. Nõö ma ko u ko poi dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi tu. Ma mi ko u ko mbei hii soni pasa kumafa dee soni dë sikifisikifi dë bi kë taki.

¹⁸“Nõö un si hii dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku nõ? Wë mi sa taki da unu gbelin taa solanga dee soni u goonliba aki ku dee soni u liba ala dë eti, nõö na wan u dee soni sikifi a di Buku o fika di an o pasa e, te dou ku dee piki pisi fëën tuu. Hii de tuu seei o pasa.

¹⁹“Nõö ee wan sëmbë i ta poi ee wan piki pisi seei u dee soni Gadu taki ta sösö de nõö i ta lei sëmbë u de du sò tu, nõö di sëmbë dë o dë di möön sösö wan a dee sëmbë dee Gadu ta tii dendu.

“Ma ee wan sëmbë i ta hoi i seei a dee wëti dë liba nõö i ta lei otowan andi de kë taki, nõö hën o dë gaan heima a dee sëmbë Gadu ta tii dendu.

²⁰“Nõö mi taki da unu e, taa ee wan ta libi möön bunu a Gadu wojo möön dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, nõö wan o sa dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö e.

Aki ta lei taa ja musu abi takuhati u otowan.

Luk. 12:57-59

²¹“Wë nõö un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu a fesi taa ja

musu kii sɛmbɛ, ma ee i kii sɛmbɛ nɔɔ i musu kisi sitaafu fɛɛn.

²²“Ma nɔɔ mii taki da unu taa di sɛmbɛ di hati fɛɛn boonu ku di otowan fɛɛn kaa, nɔɔ hɛnseei musu kisi sitaafu tu e, kuma di sɛmbɛ di kii sɛmbɛ. Sɔseei di sɛmbɛ di kosi di otowan fɛɛn taku kosi nɔɔ hɛnseei musu kisi sitaafu tu. Nɔɔ di sɛmbɛ di o kosi di otowan fɛɛn taa a lau, nɔɔ a musu mɛni ɛn seei bunu, ee nasɔ a o go tja sitaafu a didibi faja.

**Aki ta lei taa i musu seeka
di taki di i ku sɛmbɛ abi.**

²³“Nɔɔ mi taki mɔɔn e, taa ee i go a di keikiwosu fii tja soni go da Gadu nɔɔ hɛn i ko mɛni taa wan sɛmbɛ ta hoi i a bɛɛ a wan sondi, ²⁴nɔɔ i musu disa di paima fii leti dɛ, nɔɔ i go a di otowan go seeka di taki te i kaba bifɔ nɔɔ i toona ko da Gadu di soni di i bi o dɛɛn awaa.

²⁵“Nɔɔ ee wan sɛmbɛ ta tja i go a kuutu u wan soni hedi, nɔɔ fa i si un dɛ a pasi nango naandɛ kaa, nɔɔ i musu biinga seei be un koti di taki wante. Biga ee i sai dɛ ta buuja te di felantima fii tja i go a kuutu, nɔɔ soni i miti e. Biga dee kuutuma o buta i a dee sikɔutu maun, nɔɔ dee sikɔutu o tuwɛ i go a dinguwosu. ²⁶Nɔɔ mi taki da i gbelin taa solanga ja paka di mɔni de o kai da i fii paka tee dou ku di lasiti kɔpɔsɛnsi, nɔɔ ja o sa kumutu dɛ mɔɔnsɔ.

**Aki ta lei fa fii biinga tjika fii libi
bunu a Gadu wojo.**

Mat. 19:9; Maik. 10:11-12; Luk. 16:18

²⁷“Wɛ nɔɔ un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sɛmbɛ fuu taa ja musu

duumi ku wan mujɛɛ na mujɛɛ fii u wosu. Na sɔ de taki nɔɔ? ²⁸Ma nɔɔ mii taa di sɛmbɛ di ta luku wan mujɛɛ kuma a kɛ tei ɛn, nɔɔ nɛɛn hati a tei ɛn kaa e.

^{29,30}“Dee sɛmbɛ o, ɾfa mi ta fan aki, un musu biinga fuun du fa un sa du fii waka a Gadu pasi e. Boo taki ɛn sɔ, taa ee di fa i ta luku soni ku di wojo fii hɛn ta manda i fii du hogi, nɔɔ a mɔɔn bɛtɛ i diki ɛn puu tuwɛ e. Nɔɔ sɔseei tu ee i kɛ du hogi ku di leti sɛ maun fii, nɔɔ a bɛtɛ i koti ɛn tuwɛ tu. Biga a sa mɔɔn bɛtɛ da i taa wan kamian fii sinkii poi ma i feni di libi u teego mɔɔn leki de hiti i ku telu tuwɛ go a di didibi faja.

³¹“De bi taki taa ee wan sɛmbɛ tuwɛ di mujɛɛ fɛɛn nɔɔ a musu dɛɛn wan biifi be lanti si taa a tuwɛɛn. ³²Ma nɔɔ mii taki da unu taa ee wan sɛmbɛ tuwɛ hɛn mujɛɛ ma na manu a tei nɛɛn wosu, nɔɔ a mbei di mujɛɛ naandɛ ko jajo mujɛɛ e. Nɔɔ ee wan womi go tei sɔ wan mujɛɛ, nɔɔ hɛnseei booko Gadu wɛti tu. Biga a tei wan oto sɛmbɛ mujɛɛ.

Aki ta lei taa ja musu ta soi.

³³“Un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sɛmbɛ fuu mɔɔn taa te i tei Gadu nɛ soi, nɔɔ ja musu booko di soi dɛ mɔɔnsɔ. I musu du di soni nɔɔmɔ. ɾMa ee i tei wan oto soni soi, nɔɔ di soi dɛ an hogi poi fu booko.ɾ

³⁴“Ma nɔɔ mii taki da unu taa wan musu soi mɔɔnsɔ e, kwetikweti. Wan musu tei liba ala soi ku ɛn biga ala di kɔnubangi fu Gadu dɛ. ³⁵Nɔɔ wan musu tei di goonliba aki soi ku ɛn tu, biga aki

di bangi fëen dë ka a ta buta futu. Nöo söseei ja musu tei Jelusalen soi ku ën biga hën da di köndë u di Gaan Könu. ³⁶Nöo ja musu tei i hedi soi ku ën tu, biga fa i sai naandë, ja a' kaakiti a i seei tjika fii mbei na wan niën u di uwii fii bia ko weti ee nasö baaka.

“Hën mbei wë mi taki e, taa an dë fii soi möönsö ufö di soni i taki dë tuu. Ma te joo taki wan soni nöo i fan gbelin, nöo a bunu kaa. ³⁷Wë biga te i taki aai, a musu tan aai e. Te i taa nönö, a musu tan nönö. Ma ee i musu soi ufö de o tei taa tuu, nöo a go a di së u hogi kaa.

Aki ta lei fa fii libi ku i felantima.

Luk. 6:27-30,32-36

³⁸“Nöo un bi jei tu fa de ta taki taa ɔdu ku du na wisi. Ee wan sëmbë booko wan së wojo fii, nöo i musu toona booko wan së wojo fëen tu. Ee wan sëmbë naki i booko tanda nöo i musu toona naki di fëen tanda booko tu. Na sö de ta taki nö?”

³⁹“Ma nöo mii taki da unu taa wan musu puu hatiboonu a wan sëmbë liba taa te a du i hogi nöo joo du ën hogi baka e. Ee di sëmbë hogi seei, ma ja musu libi sö ku ën. Ma ee wan sëmbë naki i baai maun a i bandja jesi, nöo i bia di oto së dëen be a naki möön. ⁴⁰Nöo ee wan sëmbë kë tja i go a kuutu fu di a kë di liba bisi fii hedi, nöo i dëen di liba bisi fii ku di basu wan tuu. ⁴¹Ee wan sëmbë ta duwengi i fii waka ku ën wan hafu juu langa, nöo i waka ku ën wan hii juu langa e. ⁴²Ee wan sëmbë hakisi i sondi fii dëen, nöo i dëen. Ee a hakisi i soni fii leni ën, nöo i leni ën. Na niinga.

⁴³“Nöo un bi jei de bi taki taa i musu lobi di sëmbë di ta libi bunu ku i, ma di felantima fii i sa buuse ën.

⁴⁴“Ma nöo mii taki da unu taa un musu lobi dee felantima fuunu e. Un musu ta begi da dee sëmbë dee ta du hogi ku unu. ⁴⁵Nöo te un du sö kaa, nöo woon djeesi unu Tata a liba kuma miii fëen gbelingbelin. Wë biga fa a sai dë, nöo te di sonu fëen ta jabi, nöo a ta jabi da dee bunu sëmbë ku dee hogi wan tuu. Te tjuba fëen ta kai, a ta kai te dou a hii sëmbë, dee ta libi bunu nëen wojo ku dee an ta libi bunu nëen wojo tuu.

⁴⁶“Nöo ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöo, ma ja ta lobi dee felantima fii, nöo un paima fëen seei joo feni? Biga sö nöo dee hogisonima u di goonliba aki ta libi u de kaa. ⁴⁷Ee i ta fan ku dee sëmbë i ku de ta fii nöo, nöo na wan apaiti soni i du dë e. Sö nöo dee sëmbë u di goonliba aki ta libi dee an sabi na wan wojo soni u Gadu möönsö. Ma i musu libi bunu ku hii sëmbë.

⁴⁸“Wë nöo mi taki e, taa un musu biinga be un libi söndö föutu te dou, leti kumafa unu Tata di dë a liba ala ta libi söndö föutu te dou.”

Nöo sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë.

Aki ta lei taa ja musu du soni u feni në.

6 ɔNöo Masa Jesosi toona nango dou ku di lei fëen eti. A taa:ɔ
“Haika e, dee sëmbë, ee woon du wan soni fuun dini Gadu, nöo wan musu du ën fuun feni në a

libisëmbë e. Biga ee i du ën fu sò hedi, nöö wan o kisi na wan paima a unu Tata a liba. Kaba u di taki di dë kaa.

²“Nöö söseei tu, ee joo da wan sëmbë wan soni fii puu ën a fuka, nöö ja musu tei ën ta bai basia a ganda mindi e, kumafa dee sëmbë ta pëë deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de ta hopo a dee keiki ee nasö a sitaati ta bai ta konda soni u hii sëmbë musu si de taa sò de du wan gaan bumbuu soni. Nöö na sò un musu du, dee sëmbë. Biga mi taki da unu taa fa i si de du ën dë, nöö de an o kisi oto paima fëen a Gadu möönsö, biga de kisi di paima u de kaa.

³“Ma te joo puu wan sëmbë a fuka, nöö i musu du ën a wan tjubi fasi kuma leti maun fii an saandi töötömaun fii ta du, töötömaun an saandi leti maun ta du. ⁴Nöö di Tata fuu di ta si hii soni ee a tjubi seei, nöö hën o si ën nöö a o da i paima fëen.

Aki ta lei fa fii begi.

Luk. 11:2-4

⁵“Nöö söseei tu, te joo begi nöö ja musu ta du ën kumafa dee sëmbë ta pëë deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de lobi u hopo begi a keiki dendu ee nasö a ganda mindi, be hii sëmbë musu si taa sò de sabi u begi tjika. Mi taki da unu taa fa i si dee lö sëmbë sai dë, de an o kisi na wan wojo soni a Gadu e. Tuu fëen seei wë di dë kaa.

⁶“Ma te joo begi, nöö be i go fii a i dendu wosu nöö i tapa i döö, nöö i begi i Tata ka i dë tapatapa döö dë

te i kaba. Nöö i Tata di ta si andi ta pasa a tjubii, hën o da i di paima fii.

⁷“Nöö te joo begi tu, nöö ja musu ta hai di fan nango langalanga nöömö e, kumafa dee sëmbë u di goonliba aki dee an sabi Gadu ta du. Fa de sai u de dë, de ta mëni taa te de ta begi longi sò nöö Gadu musu u jei de. ⁸Ma na sò un musu begi e. Biga ufö un go u go begi seei, nöö Gadu sabi gaanduwe kaa andi ku andi un abi fanöudu.

⁹“Ma te woon begi, nöö a di fasi aki un musu begi e, dee sëmbë:

Ke, u Tata a liba o,
hii sëmbë musu lesipeki i e,
sabi taa i dë bumbuu
limbolimbo.

¹⁰U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba,
be di fii kë pasa a goonliba aki
leti kumafa a ta pasa a i a liba
ala.

¹¹Nöö u begi i tu, fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

¹²Nöö u begi i o,
be i puu u a bëë fu dee hogi dee
u ta du,
leti kumafa i si u ta puu dee
otowan fuu a bëë fu dee hogi
de ta du u.

¹³Nöö u begi i,
taa na disa u da dee soni dee sa
hai u tja go a di së u hogi e,
ma puu u a di didibi maun.
Sò fuun begi e, dee sëmbë.

^{14,15}“Biga mi taki e, taa ee un ta hoi sëmbë a bëë u dee hogi de ta du unu, nöö unu Tata a liba ala o hoi unu a bëë tu e, u dee hogi dee un ta du. Ma ee un puu di otowan fuunu

a bëë, nõö unu Tata a liba ala o puu unu a bëë tu.

Aki ta lei fa fii begi söndö njan.

¹⁶“Nõö mi taki da unu möön e, taa te woon hoi begi söndö njan, nõö wan musu dë gudjuu kuma dee sëmbë dee ta mbei deseeri u bumbuu sëmbë. Fa de sai u de dë, de ta gudju fesi fu hii sëmbë musu si taa aai, de da bumbuu sëmbë, sö de ta hoi begi tjika söndö njan. Nõö mi taki da unu taa fa i si de ta du naandë, tuu u de seei di dë kaa e. De an o kisi na wan kodo soni a Gadu möönsö.

¹⁷“Ma te joo hoi begi söndö njan, nõö be i wasi te i kaba, lo/ fatu a sinkii, kan i uwii te i kaba, seeka, ¹⁸be sëmbë an musu sabi taa sö i ta hoi begi söndö njan. Nõö di Tata fii di ta si hii soni ee a dë tjubitjubi seei, nõö hën o sabi nõö a o da i wan paima.

Aki ta lei taa na dee gudu u goonliba aki da di gaan soni.

Luk. 11:34-36, 12:22-31, 33-34, 16:13

¹⁹“Wë nõö mi taki möön e, dee sëmbë, taa wan musu biinga fuun abi hia gudu a goonliba aki. Biga aki kopikopi sa njan dee gudu fii, ee nasö sukufu sa poi de. Fufuuma sa ko fufuu hii dee soni i abi tja go, i fika ku maun tjololoo. Sö di libi a goonliba aki dë kaa. ²⁰Hën mbei i musu biinga fii libi a sö wan fasi taa i ta lai gudu a Masa Gadu Köndë. Biga ala kopikopi an o ko njan mën, sukufu an o kisi ën, fufuuma an o ko dou dë u fufuu ën tja go. Nõö ala fii tjubi dee gudu fii e. ²¹Biga ka gudu fii dë, nõö naandë

di hati fii ta dë tu. Sö wë a dë e, dee sëmbë.

²²“Boo taki ën sö taa di wojo fii di dë a i sinkii dë, nõö a dë kuma wan lampu faja fii sa si soni limbolimbo. Nõö te i ta si soni sö kaa, nõö hii libi fii o dë gbegedee limbolimbo. ²³Ma nõö ee i ta luku dee soni u di goonliba aki ku di wojo fii söndö i mëni Gadu, nõö joo fika a dungu. Di wojo fii di bi musu heepi i fii si soni limbolimbo an heepi i möönsö, ma i fika leti a dungu dë.

²⁴“Haika e, dee sëmbë, na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e. I musu fu lobi wan möön wan, ee nasö joo hëngi a wan möön wan. Nõö söseei tu, ja sa waka a Masa Gadu baka ku dee gudu u goonliba aki baka makandi e, kwetikweti.

Aki ta lei taa Gadu ta sölugu di sëmbë ta waka nëen baka.

²⁵“Nõö mi taki da unu taa ja musu ta a’ bookohedi ta hakisi taa: ‘Maingë, andi seei mi o feni u njan?’ nasö ‘Unsë mi o feni wata u bebe baa?’ nasö i ta hakisi taa: ‘Naasë seei mi o feni koosu u mi tapa di sinkii u mi aki?’ Nönö, na sö i musu ta pakisei e. Biga fa i feni libi a Gadu dë kaa, nõö an bunu möön soni u njan ku soni u bebe nõ? Nõö di sinkii fii wë? An bumbuu möön di koosu fii bisi nëen nõ? ²⁶Wë nõö di Gadu da i dee gaan soni naandë kaa, nõö an sa da i dee möön piki soni kuma njanjan ku koosu tu nõ? “Un luku dee fou ta buwa ta lontu a liba ala. Fa de sai naandë, nõö de aan goon ta paandi fu de sa feni njanjan. De an abi na wan suwa

möönsö ka de sa tjubi njanjan tu. Ma de ta njan kädë biga di Tata fii di dë a liba ala ta sölugu de. Wë nöö mi taki da unu taa un bumbuu gaanfa möön dee fou e!

²⁷“Fa un dë aki sô, undi fuunu sa libi tjë sô seei pasa möön leki fa Gadu bi buta da i, fu di i ta booko hedi mbei? Na wan sëmbë e! ²⁸Wë ee ja sa heepi i seei a dee pikipiki soni dë, nöö andi i ta booko hedi ku koosu soni u du?

“Un luku dee folo naandë, fa de hanse. Ma na deseei ta mbei dee bisi u de, nöö de an ta wooko u de bai de tu. ²⁹Ma nöö mi taki da unu e, taa fa Könu Salumon bi ta bisi dee gaan waiti bisi fëen seei, ma dee bisi fëen an bi ta hanso kuma dee folo naandë.

³⁰“Nöö fa Gadu ta bisi dee sösö uwii ku hanse folo dë, an dë taa de ta sai dë longi seei. Te mamate i si taa de dë sô hanse, te u sapate de puu kai dëe u de tja go tjuma. Wë nöö unu wë? Na möön hesi Gadu o sölugu unu ku soni u bisi tu nö? Ee, dee sëmbë aki, unfa seei a waka te nöö di biibi fuunu piki sô baa?

³¹“Fëen mbei mi taki da unu taa, wan musu ta booko hedi taa: ‘Maingë, unsë woo feni soni u njan? Unsë woo feni wata u bebe? Unfa woo feni koosu u bisi?’ ³²Mi taki da unu taa dee sëmbë an dë ku Masa Gaangadu a wan së, de ta a’ bookohedi a dee lö pei soni dë. Ma unu Tata a liba bi sabi gaanduwe kaa taa un abi dee lö soni naandë fanöudu. ³³Ma nöö a di fosu kamian un musu biinga fuun ta dë a di Tii u Masa Gadu dendu ta libi kumafa a kë, nöö hii dee soni u taki dë tuu woon feni.

³⁴“Nöö sô mi ta taki da unu e, dee sëmbë, taa ja musu abi bookohedi fu dee soni fu amanjan, biga te amanjan dou, nöö a sa sölugu fëen seei. Nöö hiniwan daka ta abi hën soni fii booko hedi nëen te tjika kaa.”

Aki ta lei taa i musu seeka i seei ufö i suku otowan u seeka.

Luk. 6:37-38,41-42

7 Nöö hën Masa Jesosi ta fan eti, a taa: “Wë nöö mi taki da unu taa na kuutu sëmbë e, nöö sëmbë an o kuutu i tu. ²Biga fa i si i ta kuutu sëmbë dë, nöö söseedi de o toona kuutu i baka. Biga ku di wan seei maaka di i tei maaka di otowan fii, nöö ku ën seei a o toona maaka i baka.

³“Boo taki ën sô taa i ta si wan sakisi a i baaa wojo, ma nöö wan gaan gindi baliki dë a i seei wojo, ja ta si ën. ⁴Nöö hën i sai dë ta taki da di otowan fii taa: ‘Tan e womi, be mi puu di sakisi a i wojo da i,’ ma nöö di gaan gindi baliki dë leti a i seei wojo goboo naandë. ⁵I bödjëema, fa i si i ta mbei i seei gaan bumbuu sëmbë möön di otowan fii naandë, faandi mbei ja sa puu di gaan baliki di dë a i seei wojo, nöö joo si möön limbo fii puu di sakisi a di otowan fii wojo?

Aki ta lei taa i musu sabi ku ambë i ta fan.

⁶“Nöö mi taki möön e, taa i musu ta mëni i seei ku di sëmbë di joo ta konda wan bumbuu soni da. Biga i te i tuwë wan bumbuu soni da dagu, nöö a o disëen dë bia ko kisi i njan tënë pisipisi. Nöö söseedi tu, ee joo

tuwê bumbuu soni da hagu, an o si ên u soni. Ma a o bia makisêen ku futu fiönfiön pasa go fêen.

Aki ta lei taa Gadu o piki ee i begi ên.

Luk. 11:9-13

⁷“Nöö un haika e, dee sëmbê. Un musu ta begi Masa Gaangadu soni, nöö woon kisi. Un musu ta suku soni nëen, nöö woon feni. Un musu ta naki ên döö nöömö, nöö a o jabi döö da unu. ⁸Wê biga di sëmbê di ta begi Gadu, nöö hên o kisi. Di sëmbê di ta suku soni nëen, nöö hên o feni. Di sëmbê ta naki ên döö, nöö hên a o jabi döö da. ⁹Biga kumafa un dë aki, ee di mii fii hakisi i wan pisi bëë, undi fuunu o go tei sitonu dëen? ¹⁰Ee a hakisi wan pisi fisi nöö joo go tei wan pisi sindeki tja ko dëen ö? Wê nönö, ja o du sö e. ¹¹Biga hii fa i si hati fii an dë bumbuu te dou seei, ma i ta da dee mii fii bumbuu soni. Nöö di Tata fuunu di dë a liba ala wê? Na möön hesi a o da unu bumbuu soni te un begi ên nö?

¹²“Nöö mi taki e, i musu libi ku sëmbê leti kumafa i seei kë u de musu libi ku i tu. Biga te i libi sö kaa, nöö hên da i piki di mama u hii dee wëti dee Gadu bi buta Mosesi ku dee fesiten tjabukama u de sikifi buta a di Buku fêen.

Aki ta lei tu pasi dee dë u sëmbê waka.

Luk. 13:24

^{13,14}“Wê dee sëmbê, fa u dë a goonliba aki, nöö tu dööbuka dë di sëmbê ta denda e, wan gaan wan ku wan piki wan. Nöö un musu biinga fuun denda a di piki wan.

Biga ee i denda a di gaan wan nöö joo go dou a di didibi faja. Nöö di pasi di ta tja i go a di döö dë baai e, nöö an taanga u waka. Hia sëmbê ta tei ên. Ma ee i denda a di piki döö nöö joo feni di libi u teego. Ma di pasi di ta tja i go dou a di piki döö dë piki tu, nöö a taanga u waka. Nöö biti sëmbê ta waka nëen.

Aki ta lei taa i musu köni ku ganjansëmbêma.

Luk. 6:43-46, 13:25-27

¹⁵“Nöö mi taki e, dee sëmbê, taa un musu mëni unu seei bunu ku dee sëmbê dee ta waka ta ganjan sëmbê taa de ta tja Gadu buka, ma na Gadu hên manda de. Dee lö sëmbê naandê, de dë leti kuma wan takumbeti di bisi sikafu puuma te a kaba, nöö a go a dee sikafu dendu ta mbei kuma hênseei da sikafu tu. Ma hii fu di dë takumbeti hati a abi. Sö dee ganjansëmbêma ta libi. ¹⁶Ma fa de o ko dë seei, joo sabi de e, biga joo si a di libi u de taa ganjansëmbêma de dë.

“Biga ja sa booko bumbuu fuuta a matunga e. ¹⁷Di pau di bi ta pai bumbuu njanjan nöö bumbuu njanjan nöö a o ta pai nöömö, nöö di pau di an bi naa pali bumbuu njanjan nöö an o pai ên möönsö. ¹⁸Wan bumbuu pau an sa pai poipoi njanjan, söseei wan poipoi pau an sa pai bumbuu njanjan. ¹⁹Nöö ee wan pau dë an ta pai bumbuu soni möönsö, nöö de o faa ên gboogboo tuwê a gufalu tjuma puu dë. ²⁰Hên mbei wê mi taki taa i sa sabi dee sëmbê u bi taki dë a di libi u de.

²¹“Biga na hii sëmbê di ta kai mi ‘Masa’ ta dë a di Tii u Gadu dendu

fu de dou nëen köndë e. Ma dee sëmbë dee ta du dee soni dee mi Tata kë, nöö de nöö o dou nëen köndë.

²²“Nöö hën mbei te di gaan kuutu daka dou, nöö mi o jaka sömëni sëmbë puu a mi fesi taa ma sabi de. Nöö de o fia taa: ‘Masa, unfa wë? Na u bi da sëmbë buka a i në nö? Na u bi jaka sömëni gadu puu a sëmbë hedi ku di në fii ö? Sömëni hia gaan foondo wooko u bi du a i në, nöö unfa a waka ja sabi u?’

²³“Nöö mi o piki de taa: ‘Ambë? Mi? Na wan ten seei mi bi sabi unu möönsö e. Un waka pasa kumutu a mi fesi naandë, un takusëmbëma!’ ”

Aki Masa Jesosi da di oto u de tu wosu sëmbë ta mbei.

Luk. 6:47-49; Maik. 1:22

²⁴Nöö hën Masa Jesosi da wan oto möön, a taa: “Ee wan sëmbë i ta jei dee soni mi ta fan ku unu aki nöö i tei de fu tii i libi, nöö sö wan sëmbë mi ta si ën kuma wan gaan fusutan sëmbë di go u go mbei wan wosu fëen. Nöö a seti ën ku wan goonsei taangataanga gingin kuma sitonu. ²⁵Nöö di a mbei di wosu te a kaba, nöö hën wan gaan tjuba kai a mundu bigi möön hii soni singi di kamian zuuu pii, gaan ventu ko tee ta naki di wosu. Tee a pasa go, di wosu dë fëen gingin a pë naandë eti. An booko kai seei möönsö, biga de seti ën bunu.

²⁶“Ma nöö di sëmbë di ta jei di lei u mi aki, ma an tei ën faa libi kumafa mi taki, nöö hën mi ta si kuma wan gaan don sëmbë di mbei di wosu fëen a sandu liba. ²⁷Nöö hën wë tjuba kai singi di kamian dë

pii, di ventu ta böö ta naki di wosu te wan pisi hën a booko kai djolou kaba a sösö fijaa.”

Nöö a sö wan fasi Masa Jesosi lei dee bakama fëen tefa a kaba. ²⁸Nöö fa a fan dë, hii sëmbë tuu foondo gaanfa seei. ²⁹De taa: “Di sëmbë aki sö, an dë kuma dee Sabima u Wëti e. Biga hën, a ta konda soni da u gbelin seei kuma hënseei da basi fëen.”

Aki Masa Jesosi kula wan tjinama.

Maik. 1:40-45; Luk. 5:12-16

8 Nöö hën Masa Jesosi bazia di kuun ko a goon, nöö hën dee gaan hia sëmbë ku ën bi dë ala, hën de dë nëen baka ta ko. ²Te wan pisi hën wan sëmbë waka ko nëen, hën a tjökö kini a goon nëen fesi. Di sëmbë aki siki tjina siki hën a begi Masa Jesosi taa: “Masa o, gaantangi, ee i kë, nöö i kula mi be mi ko bunu baa.”

³Hën Masa Jesosi tuwë maun panjëen, hën a taki dëen taa: “Aai, mi kë. Ko bunu fii e.” Nöö hën wantewante dë hën a ko bunu. Sinkii fëen limbo gbegedee.

⁴Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa: “Womi, fa joo go aki, nöö na konda di soni aki da na wan kodo sëmbë e. Ma be i waka tololoo go a di begima u keiki be de si taa i ko bunu. Nöö i tja di paima go paka Masa Gadu kumafa di wëti dë taa te wan sëmbë i ko bunu u sö wan siki nöö sö i musu du.”

Aki ta lei fa wan sodati hedima biibi Masa Jesosi tjika.

Luk. 7:1-10

⁵Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöö fa

a go dou naandë, hèn wan hedima u dee Loomë köndë sodati ko nëën.

⁶Hèn a taki dëën taa: “Masa o, mi ko a i aki. Wan u dee futuboi u mi suwaki teee piki sò fika a dëdë. A dë a wosu kandikandi, nöö a dë a gaan fuka seei te an sa buli. Nöö hèn mi ko a i ko begi i gaantangi be i kulëën da mi.”

⁷Hèn a piki ën taa: “Söö, mati mi jei. Mi o go nëën.”

⁸Ma nöö hèn di sodati hedima toona taki dëën taa: “Wë Masa o.”

A piki.

A taa: “Ma bumbuu tjika sò e, fii ko a mi wosu. Ma nöö i sabi nö? Be i fan leti ka i si i sai aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa. Biga sò mi sabi taa i abi taki tjika.

⁹“Biga miseei, fa mi dë aki, mi sabi andi da taki. Biga mi dë a sëmbë basu kaa, nöö miseei abi sëmëni sodati a mi basu tu. Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a o go. Ee mi taki dëën taa be a ko aki, nöö a o ko. Ee mi manda wan u dee futuboi u mi faa du wan soni, nöö a o du ën.

“Nöö söseei mi sabi taa i abi taki tu, te a siki liba seei. Nöö hèn mbei mi taa fii fan leti ka i dë aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa.”

¹⁰Nöö di Masa Jesosi jei fa di sodati hedima fan dë, nöö a bigi dëën tee na soni. Hèn a fan ku dee Dju sëmbë dee ta waka ku ën dë taa: “Dee sëmbë, i si fa di sëmbë aki fan ö? Wë mi taki da unu seei gbelin taa, fa mi ta waka ta lontu a u Isaëli köndë aki, nöö ma si di biibi u di sëmbë aki wan daka e. Ma nöö hèn an dë Isaëli sëmbë seei faa musu biibi sò.

¹¹“Nöö un mëni unu seei e. Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbë na u Dju kuma di sodati hedima i si aki, o kumutu a dee pepei köndë u goonliba ko biibi a mi disa unu. Nöö de o go sindo makandi ku dee gaan sëmbë fuunu, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sò, ka Masa Gaangadu dë könu, ta njan di gaan piizii. ¹²Ma nöö un dee sëmbë bi musu feni di piizii dë, nöö woon fika söndö ën e. Dee basia u Gadu Köndë o tuwë unu go a döö a dungudungu ala, nöö na ala woon dë ta bai ta kai olo ta njan tanda, ma an o heepi möönsö.”

¹³Nöö di a bai de sò kaa, nöö hèn a bia fan ku di sodati hedima awaa, a taa: “Mati o.”

Hèn a piki.

Hèn a taa: “Toona go fii a wosu e. Di soni di i kë, nöö a pasa leti kumafa i biibi naandë.” Nöö fa a fan dë, nöö hèn di juu dë seei hèn di futuboi u di sodati ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi kula Petuisi mai ku sëmëni oto sëmbë.

Maik. 1:29-34; Luk. 4:38-41

¹⁴Nöö hèn Masa Jesosi kumutu dë, hèn a go a di bakama fëën de kai Petuisi wosu. Nöö hèn a go si di mai u Petuisi sikisiki pëtëë a bedi naandë. Fëbë nöö kisi ën sò. ¹⁵Nöö hèn a tëndë maun panjëën, hèn di mujëë ko bëtë wantewante. Nöö hèn a hopo go seeka soni u njan da Masa Jesosi.

¹⁶Hèn di sapate buka dë seei, hèn de ta tja wanlö hia sëmbë ta ko a Masa Jesosi faa musu kula de. Sëmëni u dee sëmbë naandë dë ku soni a hedi, nöö hèn Masa Jesosi ta jaka de ta puu a

de. Wan wöutu nöö a ta taki, nöö dee soni ta kumutu a de liba go kaa. Sö a abi kaakiti tjika, nöö sö a kula hii dee suwakima de tja ko nëen dë tuu.

¹⁷Nöö fa Masa Jesosi ta du dë, nöö a kai makandí ku di soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a fesi di a taa:

A tei dee suwaki fuu ku dee siki fuu tuu tja go.

A puu de a u liba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku tu sëmbë dee kë ko nëen baka.

Luk. 9:57-62

¹⁸Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Jesosi si fa dee hia sëmbë ko ta lontu ën, nöö hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Un boo koti wata go a di oto së banda ala ufö e.”

¹⁹Ma nöö di juu dë, hën wan u dee Sabima u Wëti ko a Masa Jesosi.

A kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Mi kë ko ta waka ku i o, hii kamian ka i nango.”

²⁰Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “I fan bunu e, mati. Ma fii waka a mi baka na sösö soni e, Biga fa dee mbeti ta dë a sabana dë, nöö de abi baaku ta libi. Söseeei dee fou dee ta buwa ta lontu i si dë, nöö de abi wosu a dee pau hedi. Ma nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta duumi e.”

²¹Nöö hën wan oto sëmbë bi dë ku ën dë tu, hën a taki dëen taa: “Wë miseei kë waka ku i tu, ma te mi tata dëdë mi bei te mi kaba bifö.”

²²Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mati o, be dee sëmbë dee dë paatipaati ku Gadu bei de na de e. Ma be i ko go ku mi nöö.”

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Maik. 4:35-41; Luk. 8:22-25

²³Nöö hën Masa Jesosi subi a boto, hën ku dee bakama fëen, ²⁴hën de ta koti nango a di oto së banda. Ma te u de mëni, hën wan gaan ventu ko, a bigi möön hii soni. Hën di wata ta seki nango a di boto dendu teee kuma a sa singi di boto. Ma hii u di dë, Masa Jesosi dë pii a wan kamian u di boto ta duumi.

²⁵Nöö hën dee bakama fëen kule go nëen go kai ën taa: “Masa o! Masa!”

Hën a piki.

De taa: “Heepi u o! Woo kaba a wata!”

²⁶Hën a taki da de taa: “Womi, andi un ta fëë sö u du? Piki nöö di biibi fuunu piki sö nö?”

Nöö fa a fan dë, hën a hopo gandji da di ventu ku di wata taa: “Un tan pii!” Nöö wantewante dë hën di wata kötö pii. Di ventu kaba.

²⁷Nöö di dee bakama fëen si sö kaa, nöö a foondo de te na soni. De luku de na de taa: “Womi, ambë seei da di sëmbë aki, womi? Te a fan ku ventu ku wata nöö de ta piki. A bigi da u o. Poosian nöö a abi sö.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö taku soni a tu sëmbë liba.

Maik. 5:1-20; Luk. 8:26-39

²⁸Nöö hën de go dou a oto banda a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë. Nöö fa de kumutu a tela naandë, hën de ko miti ku tu womi ta libi a wan geebi naandë. Dee sëmbë dë, de dë ku wanlö taku soni a de liba, nöö de ta hogi tee na wan sëmbë tjika u ko a di kamian ka de sai dë.

²⁹Nöo di de si Masa Jesosi kaa, hën de bai kai logologo wolo taa: “Ambë ta ko dë, ju di Mii u Gaangadu dë! I ta ko fii da u sitaafu bifö di daka dou nö?” Sö de bai.

³⁰Nöo di juu dë, wanlö hia hagu bi dë te ala ta pii soni ta njan.

³¹Hën dee taku soni dee dë a dee sëmbë liba naandë begi Masa Jesosi taa: “Wë ee joo jaka u puu aki, nöo gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu ala.”

³²Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un go!” Nöo fa a fan dë, wantewante hën de kumutu a dee sëmbë liba go a dee hagu. Nöo hën dee hagu kule ku baai gbulululu bazia wan kununu dë teee go kai a wata djolou dëdë tuu fijaa.

³³Ma nöo di dee sëmbë bi ta luku dee hagu si sö, nöo hën de kule go a ganda go konda taa sö wan soni pasa ku dee sëmbë dee bi dë ku dee taku soni a hedi naandë. ³⁴Nöo hën hii di köndë booko gililii ko miti ku Masa Jesosi. Nöo hën de begi ën taa gaantangi, be a kumutu a di pisiwata u de dë go fëen a oto kamian.

Aki Masa Jesosi kula wan lanma.

Maik. 2:1-12; Luk. 5:17-26

9 Wë nöo di dee Galasëni sëmbë taki sö, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona subi a boto. Hën de koti wata toona go a di oto së banda ka de bi kumutu, hën de go a di köndë ka Masa Jesosi ta libi.

²Nöo fa de ko dou, hën de tja wan lan sëmbë ko nëen faa kulëen. A dë kandikandi a wan kama liba. Nöo di Masa Jesosi si fa dee sëmbë dee tja di womi ko nëen dë ta biibi ën

tjika, hën a taki da di womi taa: “Womi, na fëëe e. Masa Gaangadu da i paadon u dee hogi dee i bi du. An o hoi i a bëe möön.”

³Ma nöo so u dee Sabima u Wëti sai naandë, hën de kuutu ku de na de taki taa: “Womi, un luku fa a ta mbei kuma hën da Gadu.”

⁴Ma nöo Masa Jesosi saandi de ta pakisei kaa, hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö?”

⁵“Be mi hakisi unu wan soni. Fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëe, naa fii taki dëen taa be a hopo waka go, undi u dee tu soni sa möön fukë u taki ku buka? Na di fosuwan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu faa go hakisi ee di soni i taki dë ee tuu, ee ganjan.”

⁶“Ma nöo un luku, mi o toona fan ku di womi aki möön. Nöo joo si fa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki abi makiti tjika tuu u puu di sëmbë aki a Gadu bëe.”

Hën a bia fan ku ën taa: “Womi.” A piki.

A taa: “Mi taki e, hopo taanpu, nöo i tei di kama fii, nöo i go a wosu.”

⁷Nöo fa a fan dë, hën wantewante sö hën di womi di bi dë lanlan dë hopo vu taanpu a hii dee sëmbë fesi naandë. Hën a tei di kama fëen hën a waka go fëen nëen wosu.

⁸Nöo fa di soni pasa naandë, hën dee hia sëmbë bi sai dë da Masa Gadu tangi e. De gafëen seei fu di a da libisëmbë sö wan gaan kaakiti.

Aki Masa Jesosi kai Mateosi faa ko dë bakama fëen.

Maik. 2:13-17; Luk. 5:27-32

⁹Nöo hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a ta waka nango. Te wan pisi,

hèn a si mi, Mateosi, dè sindosindo a mi kattoo naandë ta pii lanti möni.

Hèn a kai mi taa: “Mati.”

Hèn mi piki.

Hèn a taa: “Ko go ku mi e. Ko ta waka a mi baka.”

Hèn di a kai mi sö, hèn mi hopo wante ko ta waka nëen baka.

¹⁰Nöö baka u di dë, nöö hèn mi kai Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen fu de ko njan ku mi a mi wosu. Nöö fa u go sai dë, nöö wanlö oto sëmbë ko dë tu, dee ta pii lanti möni kuma miseei, ku wanlö oto sëmbë lanti ta si kuma poipoi sëmbë u di köndë, de tuu ko makandi a mi Mateosi wosu naandë.

¹¹Nöö hèn dee Faliseima ko si u dë, hèn de bigi ta buja ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa: “Unfa a waka di mësitë fuunu ta sindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto poipoi sëmbë u di köndë ta njan a wan tafa?”

¹²Nöö fa de fan dë, hèn Masa Jesosi jei gbolo. Hèn a taki da de taa: “Dee sëmbë un haika, mi o hakisi unu wan soni.”

Hèn de taki aai.

Hèn a taa: “Ambë un sabi abi data fanöudu, dee sëmbë dee dë bambuu naa dee sikima?”

¹³Hèn a taa: “Mi o tei wan soni fu Gadu Buku konda da unu e, nöö un musu pakisei bunu ee andi a kë taki. Gadu taki e, taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi aki,
 nöö na dee lö soni dë mi kë e.
 Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.
 Hèn nöö wë mi ta suku a unu.

Sö di Buku taki.

“Wë nöö fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u kai un dee gaan bambuu sëmbë e. Nönö. „Biga mi si taa un dë fa un kë kaa.” Ma mi ko u ko kai dee sëmbë dee sabi taa de an ta libi bunu kuma dee aki, be de bia libi fu mi sa heepi de puu de a dee hogilibi u de.” Sö Masa Jesosi fan ku dee Faliseima.

**Aki dee bakama u Johanisi di
 Dopuma ko hakisi Masa Jesosi wan
 soni.**

Maik. 2:18-22; Luk. 5:33-39

¹⁴Nöö baka u di dë, hèn dee bakama u Johanisi di Dopuma ko a Masa Jesosi. Hèn de taa: “Wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. So juu u ku dee Faliseima ta begi söndö njan kumafa di wëti taki, wë ma wa ta si i ku dee bakama fii ta du sö. Un ta njan ta bebe kodo. Nöö u kë sabi faandi mbei.”

¹⁵Nöö hèn Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Te wan womi ta tööu, nöö te de dë a di piizii dendu nöö dee sëmbë di tööuma bi tei u ta seeka soni dëen, nöö de ta wai biga a dë leti a de dendu naandë. Ma nöö te di juu dou de ko puu ën a de dendu bifö de o dë söndö njan ta kusumi awaa.

“„Ma nöö fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fuun tei.” ¹⁶Biga de an ta tei wan njunjun koosu pisi lapu wan awoo koosu e. Biga te i wasi ën, nöö di njunjun koosu o hai disa di awoo wan, nöö di soni o ko möön hogi.

¹⁷“Söseei de an ta tei njunjun diingi lai a wan awoo mbeti kakisa saku e. Biga di njunjun diingi o

soopu, ma nöö di saku an o sa soopu möön biga a gaandi kaa. Te wan pisi a o basiti gboo latja, tuwë di diingi tuu fiaa. Nöö a ko dë taa di saku ku di diingi tuu kaba a sösö.

“Ma njunjun mbeti kakisa saku fii tei, nöö i lai di njunjun diingi nëen te i kaba e. Nöö te di diingi ta soopu nöö di saku seei o ta soopu tu. Nöö di diingi o dë bumbuu nöö di saku seei o dë bumbuu tu.”

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Maik. 5:21-43; Luk. 8:40-56

¹⁸Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wan fesima u Dju keiki ko suti kini a goon nëen fesi. Hën a taki dëen taa: “Mësitë o, mi ko a i aki ko begi i taa wan mujëë mii u mi suwaki teee fa u dë aki a dë seei a dëdë ku libi maun. Nöö hën mi ko hakisi i ee i sa ko buta maun nëen da mi be a toona ko libi.”

¹⁹Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mati. Un boo go.”

Nöö hën a hopo, hën ku u dee bakama fëen, hën u nango.

²⁰Te wan pisi hën wan mujëë waka ko a u baka dë. Nöö di mujëë dë bi abi wan siki, tuwalufu jaa longi soni ta kule nëen an ta koti möönsö. Ma nöö di a si Masa Jesosi ta ko dë, hën a waka saapi ko nëen baka, hën a panjan di koosu buka fëen tjë sö. ²¹Biga a ta pakisei nëen hati taa: “Ee mi sa nama tjë seei a di koosu fëen, nöö mi libi kaa.”

²²Nöö fa u taki dë, hën Masa Jesosi bia luku, hën a si di mujëë. Hën a taa: “Mujëë o, na fëë e. Di biibi di i abi a mi liba dë heepi

i kaa.” Nöö wantewante seei di mujëë ko bëtë gbegedee u di siki fëen.

²³Nöö hën Masa Jesosi nango te a di wosu u di hedima u keiki di bi kai ën dë. Nöö fa a go dou, hën a si wanlö baakuma sai dë kaa ta böö foloiti, kumafa di guwenti fuu dee Dju sëmbë dë te wan sëmbë dëdë. Hia sëmbë sai dë ta bai ta këë tee di kamian ta mbei wööö seei, biga de si taa di mujëë mii dëdë kaa.

²⁴Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë, un hai kumutu aki da mi pasi. Biga na dëdë di mii dëdë e. Duumi nöö a ta duumi.” Ma nöö di de jei a taki sö, nöö hën dee hia sëmbë dë lafu ën mbei ën fa te a bigi.

²⁵Nöö hën dee sëmbë dee abi di wosu mbei dee sëmbë go a döö. Hën Masa Jesosi pasa go dou ka di mujëë mii dë, hën a panjëen a maun. Nöö fa u mbei dë, wantewante naandë hën di mujëë mii weki hopo taanpu.

²⁶Nöö fa a du dë, hën di soni bigi da sëmbë tee di buka paaja dou hii di pisiwata naandë tuu taa sö wan foondo soni Masa Jesosi du.

Aki Masa Jesosi kula wanlö sëmbë möön.

²⁷Nöö hën Masa Jesosi kumutu naandë. Hën a ta waka nango te wan pisi, nöö hën tu bookowojoma ta ko nëen baka ta bai seei ta kai ën taa: “Na i da di bakamii u Könu Dafiti ö, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko faa heepi u? U begi i gaantangi, be i a’ tjalihati fuu nöö i heepi u ol!” Sö de ta bai ta ko nëen baka nöömö. Ma Masa Jesosi an

piki de möönsö, a pasa go fëen a wosu.

²⁸Te wan pisi, hën de go dou nëen ka a dë a wosu dendu naandë. Nöö hën a hakisi de taa: “Wë dee sëmbë, fa un ko a mi aki, nöö un ta biibi tuutuu taa mi sa kula unu nö?”

Hën de taa: “Aai, Masa, u ta biibi e.”

²⁹Hën a taki aai. Nöö hën a nama maun a de wojo hën a taki da de taa: “Söö. Wë be a pasa ku unu leti kumafa i si un ta biibi dë e.”

³⁰Nöö fa u mbei dë, hën wojo u de tu sëmbë dë ko limbo seei gbedede.

Ma nöö hën Masa Jesosi bai de taanga taa: “Wan musu kondëen da na wan sëmbë e!”

³¹Ma hii fa a bai de dë seei, ma de paaja di soni a du dë te dou hii di köndë.

³²Nöö hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu naandë. Nöö di u nango, hën de tja wan womi ko nëen faa musu kulëen da de. Di sëmbë aki abi wan soni nëen hedi ta tapëen buka te an sa fan. ³³Nöö hën Masa Jesosi bai ën puu nëen liba tefa a kaba, nöö wantewante dë hën di womi toona ko ta fan baka.

Nöö fa dee gaan hia sëmbë bi sai naandë si di soni pasa dë, hën de taa: “Hëen, aai maingë, u si foondo soni tide di wa bi si a u köndë aki wan daka.”

³⁴Ma nöö dee Faliseima bi sai dë tu, hën de bai taa: “Höön, andi wë! Wan si taa di hedima u didibi hën ta dëen kaakiti faa jaka dee soni nö?”

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi tjalihati u sëmbë tjika.

³⁵Nöö hën Masa Jesosi ta waka ta lontu a dee gaangaan köndë

ku dee pikipiki köndë fuu dee Dju sëmbë tuu te dou. A nango a dee keikiwosu fuu ta lei sëmbë soni u Gadu ta konda di Bunu Buka da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. Nöö hiniwan sooti pei siki di sëmbë abi kaa, de tuu a ta kula.

³⁶Ma nöö fa a si dee gaan hia sëmbë ta ko nëen nöömö dë, nöö tjali u de kisi ën teee. Biga a si taa de dë fukafuka weiwei, kuma wanlö hia sikafu dë a mundu söndö sëmbë u kiija de.

³⁷Nöö hën a bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Dee sëmbë o, a tjali da mi e. Wan si fa dee sëmbë ta ko gidjii nöömö a mi nö? De dë kuma wan gaan goon njanjan lepilepi fii koti buta a suwa, ma wookoma biti poi o. ³⁸Nöö un musu begi di goon Masa, be a manda möön hia wookoma fu de koti di njanjan buta a suwa.”

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa de musu wooko.

Maik. 3:13-19, 6:7-13, 9:4,

13:9-13; Luk. 6:12-16, 9:1-6, 12:2-

9,51-53, 14:26-27, 21:12-17

10 ¹⁻⁴Söö. Wë a di pisi aki woo kai dee në fuu dee bakama u Masa Jesosi dee a bi tei a dee otowan mindi, fuu dë dee apaiti tjabukama fëen de ta kai “apösutu”. Di fosu wan hën de kai Simon, di oto në fëen da Petuisi, ku di baaa fëen de kai Andiasi. Nöö i abi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi. Nöö a baka u di dë i abi Filipi ku Batolomisi, ku Tomasi, ku mi Mateosi di bi ta pii lanti möni dë. Ufö joo kisi Jakobosi di womi mii u Alufasi, ku Tadeosi, ku

Simon di bi dè a dendu u dee sèmbè bi kè puu u dee Dju sèmbè a Loomè kòndè basu, ku Judasi Isikaliotu, di o sei Masa Jesosi da dee felantima fèèn fu de kii.

Nöö u dee tuwalufu sèmbè u kai aki, Masa Jesosi kai u ko nëèn, nöö hèn a da u makiti fuu ta jaka dee gadu ta kisi sèmbè a hedi ta puu. Nöö söseei a da u makiti tu, fuu kula hii pei sikima ko bunu.

⁵Nöö hèn a o manda u go a kòndèkòndè fuu ta konda di buka u Gadu. Nöö hèn a fan ku u te a kaba fa u musu waka.

A taki da u taa: “Fa woon go aki, nöö wan musu go a dee oto sèmbè na Isaëli^c e. Nönö. Na a dee Samalia sèmbè seei un musu go. ⁶Ma a dee Isaëli sèmbè fuu, dee i si ta dè kuma lasilasi sikafu dè, a de nöö un musu go.

⁷“Nöö fa i si woon go dè, nöö un musu ta konda soni da de gbelingbelin, be de fusutan taa abiti möön nöö Gadu o seti di tii fèèn a wan hii njunjun fasi.

⁸“Nöö fa mi ta manda unu go aki, nöö te un dou a wan kòndè nöö un musu kula dee sikima e. Ee wan sèmbè dèdè, nöö un weki èn. Nöö un kula dee sèmbè dee siki tjina nöö un jaka dee gadu puu a sèmbè hedi. Nöö fa un kisi di kaakiti aki, na bai un bai èn e, nöö wan musu mbei sèmbè paka unu fèèn tu.

⁹“Nöö fa un nango aki, na köpö sensi seei fuun musu tja go ku unu e. ¹⁰Wan musu lai na wan soni a saku tja. Wan musu tei tu djakiti ee nasö tu susu tja go ku unu e. Nöö

na tei tu pau fii mbei kokoti, ma i sa tei wan. Biga di sèmbè di i ta heepi, nöö hèn musu sölugu i.

¹¹“Söö. Nöö te un go a wan kòndè, ee gaan wan ee piki wan, nöö un musu suku wan sèmbè di de abi lesipeki da a di kòndè, nöö unu tuwè lai nëèn wosu. Nöö a di wosu naandè, nëèn i musu ta libi fu tee i kumutu dè e.

¹²“Nöö te woon denda a di wosu, nöö un da dee sèmbè odi taa ‘Masa Gadu musu da unu kòtòhati e, dee sèmbè.’ ¹³Nöö mi taki da unu taa ee dee sèmbè u di wosu naandè dè a pasi u kisi di lö bunu dè, nöö Gadu o da de kòtòhati tuu. Ma ee de an dè a pasi u de feni èn, nöö de an o feni èn. Di bunu dè o toona ko a unu baka.

¹⁴“Nöö ee un go a wan kòndè ee nasö a wan wosu, nöö dee sèmbè an kè tei unu, de an kè jei di buka un ta tja go dè seei, nöö un kumutu dè go fuunu e. Nöö te woon go, nöö un musu puu di susu fuunu a unu futu, nöö un naki èn puu di doti di bi peka nëèn tuwè disa da de, nöö un kumutu dè e. ¹⁵Nöö mi taki da unu taa te di daka Masa Gadu o kuutu a libisèmbè liba, nöö di kòndè dè o kisi wan möön gaan hebi sitaafu möön leki fa dee hogi kòndè de kai Sodom ku Gomola bi kisi.

¹⁶“Nöö un haika e, dee sèmbè. Fa i si mi ta manda unu go aki, nöö a dè leti kuma mi ta manda sikafu go a takumbeti dendu. Nöö un musu dè wekiweki ta wooko ku fusutan e, ma nöö un musu dè ku saapi

^c 10:5 Na fèèkètè taa “Isaëli” ku “Dju” da di wan soni.

fasi seei tu kuma pomba. ¹⁷Nöö wojo fuunu musu ta dë limbolimbo nöömö. Un musu saandi un ta du. Wë biga mi o bai unu a fesi taa de o kisi unu tei tja go a dee gaan kuutu u de e, nöö de o fon unu a dee keikiwosu u de seei. ¹⁸De o ta tja unu go a dee hedima u köndë fu di nê u mi hedi. Ma wan musu fëëë, biga naandë woon feni pasi fuun sa konda soni u mi da hii sëmbë, Dju sëmbë te dou ku dee na Dju sëmbë tuu.

¹⁹“Nöö te de kisi unu tja go a dee kuutu u de, nöö wan musu dë pantapanta ta booko hedi ta pakisei taa: ‘Unfa woo piki de?’ Nönö. Biga a di juu dë Gadu o da unu di fa fuun piki de. ²⁰Nöö an o dë taa unu o fan di fan naandë e, ma di Akaa fuu Tata di dë a unu liba dë, hën o ta fan da unu.

²¹“Nöö mi taki e, taa wan baaa o tjëen baaa go könku u de kii puu fu di a nama ku mi hedi. Söseei tu wan tata o tjëen mii go könku u de kii puu, fu di di mii ta nama ku mi hedi. Dee mii o ta hopo ta puu de mama ku de tata a de liba manda go kii fu di de ta nama ku mi hedi. ²²Boo taa hii sëmbë o buuse unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöö di sëmbë di ta hoi te go dou a di kaba pisi, nöö hën o feni di heepi u Gadu.

²³“Nöö te un go a wan köndë nöö te de ta toobi unu tumisi, nöö un kule kumutu dë go a oto köndë e. Biga mi taki da unu taa wan o sa kaba di wooko a hii dee köndë u dee Isaëli sëmbë fuu tuu bifö a dë taa mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba.

^{24,25}“Ma nöö fa i si de o du ku unu dë, nöö söseei de ta du ku mi aki kaa e. Hën mbei an musu dë gaan soni da unu. Biga di sëmbë di ta tei lei an sa hei möön di sëmbë di ta lei ën. Söseei tu, wan futuboi an sa hei möön hën masa, ma a sa dë kuma hën masa nöö. Hën mbei fa de ta kosi mi aki taa di didibi hën ta wooko a mi liba, wë nöö na möönmöön de o kosi un dee sëmbë ta nama ku mi nö?

²⁶“Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu go aki, nöö wan musu fëëë fuun konda dee soni mi ta manda unu fuun konda. Biga na wan soni sa dë a tjubi te nöö an o ko a döö. Nöö na wan soni sa pasa te nöö sëmbë an o ko sabi ën. ²⁷Nöö fëen mbei dee soni i si mi ta konda da unu sapisapi a së aki, un musu ta bai ta konda de a lanti dendu.

²⁸“Nöö wan musu fëëë tu te sëmbë o ta suku unu fu de kii. Biga de sa kii unu sinkii, ma de an sa kii unu akaa. Ma di Sëmbë fii fëëë, hën da Masa Gaangadu e. Biga ²⁹ee ja a’ bisi ku ën, nöö, a sa disa i te i kaba a sösö, nöö di sinkii fii ku di akaa fii tuu o go a didibi faja.

²⁹“Dee sëmbë o, un luku dee sösö piki fou ta buwa ta lontu aki. Sëmbë an ta si de u gaan soni, hën mbei de ta sei tu u de u wan tiisënsi nöö. Ma nöö fa i si de ta buwa dë, na wan kodo u de sa puu kai a goon ee na u Tata a liba da pasi. ^{30,31}Wë nöö un dee libisëmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön dee piki fou naandë ö? Nöö te i si wan soni pasa ku unu, nöö nëen da u Tata dëen pasi fa a pasa sö nö? Nöö

hèn mbei mi taa wan musu fëëë. Biga Masa Gaangadu sabi hii soni fuunu finifini, te dou ku un mēni niēn uwii dē a unu hedi.

³²“Nöö mi taki e, taa ee ja fëëë fii piki a lanti fesi taa mi ku i nama, nöö miseei tu ma o fëëë u piki mi Tata a liba ala taa mi ku i nama.

³³Ma ee wan sēmbē ja kē piki taa mi ku i nama, nöö miseei tu, ma o piki mi Tata taa mi ku i nama.

³⁴“Dee sēmbē o, fa i si mi ko a di goonliba aki, na wata mi tja ko e, ma faja mi tja. ³⁵Mi ko u ko paati sēmbē ku sēmbē. Biga fu mi hedi a o pasa leti kumafa i si Gadu Buku taki. A taa:

Wan womi mii ku ēn tata o kisi gaan toobi.

Mujëë mii ku ēn mama o kisi gaan toobi.

Mai ku mai o kisi gaan toobi.

³⁶Nöö dee möön gaan felanti di wan sēmbē o abi, de o dē dee bēë fëēn seei.

Sö a bi sikifi a Gadu Buku kaa e.

³⁷Ma nöö ee wan sēmbē lobi hèn mama ku ēn tata möön mi, ee nasö a lobi ēn womi mii ku ēn mujëë mii möön mi, nöö di sēmbē dē an bunu tjika u waka a mi baka.

³⁸“Un haika e, dee sēmbē. Ja si fa de ta buta wan sēmbē faa tja hèn lakpa pau te de o tjëēn go kii ö? Wë sö nöö hiniwan sēmbē o abi fëēn sitaafu di a musu tjai ee a o ko waka a mi baka. Nöö ee ja kē tja di sitaafu dē, nöö ja fiti fii dē wan bakama u mi e.

³⁹“Söseei tu, ee wan sēmbē i kē dē fii seei, nöö ja o feni wan suti libi kumafa i kē möönsö. Poi nöö libi fii o ta poi. Ma nöö di sēmbē di

ta sakëēn libi da mi, hèn o feni wan suti libi nöömö kumafa a kē.

⁴⁰“Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu fuun ta tja di buka u Masa Gaangadu aki, ee wan sēmbē tei unu buta a wosu nöö miseei wë a tei dē kaa e. Nöö ee wan sēmbē tei mi, nöö di Sēmbē di manda mi ko a goonliba aki, nöö hēnseei wë a tei dē tu. ⁴¹Nöö ee i si wan sēmbē ta tja Gadu buka nöö hèn i hoi ēn a i wosu fu di a dē tjabukama u Gadu hedi, nöö i seei o feni paima a Gadu leti kumafa di tjabukama dē seei o feni. Söseei tu, ee i si wan sēmbē ta libi bunu kumafa Gadu kē, nöö hèn i kisi ēn hoi fu di i sabi taa sö a ta libi hedi, nöö joo feni paima a Gadu leti kumafa di sēmbē dē seei o feni.

⁴²“Un luku dee sēmbē ta waka a mi baka aki o, dee sēmbē. Sömēni u de dē lagilagi sēmbē seei a libisēmbē wojo. Ma mi taki e, taa ee dëewata kisi wan u de nöö i dëēn wan kan kötö wata faa bebe fu di a ta waka a mi baka hedi, nöö joo feni paima fëēn a Gadu nöömö.”

Nöö sö Masa Jesosi leti u dee bakama fëēn te a kaba ufö a manda u go.

Aki dee bakama u Johanisi ko a Masa Jesosi.

Luk. 7:18-35

11 Baka u di Masa Jesosi fan ku u sö, hèn a kumutu dē, ta waka ta lontu a dee köndëköndë u Galilea ta konda di buka u Masa Gaangadu ta lei sēmbē soni fëēn finifini.

²Wë nöö di juu dē, de bi kisi Johanisi di dopuma buta a dinguwosu kaa. Nöö ala a dē ta jei

u hii dee soni dee Masa Jesosi, di Keesitu, ta du. Nöo hën a kai dee bakama fëen ko nëen, hën a manda de taa: “Un go a Jesosi e, ³nöo un hakisi ën ee hën da di sëmbë tuu, di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, naa u musu luku wan oto sëmbë möön? Sö fuun hakisi ën e.”

⁴Nöo hën dee bakama u Johanisi nango te de go dou a Masa Jesosi. Hën de dëen di buka te de kaba.

Nöo hën Masa Jesosi piki de, a taa: “Un toona go a Johanisi e, nöo un konda hii dee soni dee un si ku dee un jei a mi aki tuu dëen. ⁵Un taki dëen taa hii dee soni Gadu Buku bi taki u di Sëmbë Gadu o manda ko, nöo de tuu ta pasa fa u dë aki. Biga bookowojoma ko ta si soni, lanma hopo ta waka, sikitjinama ta ko bunu, bookoesima ko ta jei soni, dëdë sëmbë ta weki, dee möfina sëmbë ta jei di suti Buka u Masa Gadu. Sö fuun taki dëen e. ⁶Nöo un taki dëen tu, taa di sëmbë di an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mëni, nöo sö wan sëmbë dë bunu e.”

Sö Masa Jesosi piki de te a kaba.

Nöo hën de toona go a Johanisi baka.

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

⁷Nöo fa dee bakama u Johanisi nango dë, hën Masa Jesosi bia fan ku dee hia sëmbë dee ku ën sai dë. A taa: “Fa un bi kule go a Johanisi a di sabana dë, un sooti sëmbë un go si ala? Un si wan sëmbë di aan pakisei, kuma wan kambaluwa di ventu ta böö nango ta ko nö? ⁸Ee nasö un si wan sëmbë

bisibisi ku gaan waiti koosu nö? Nönö, Johanisi an bi dë sö e. Biga dee sëmbë ta bisi gaan waiti koosu, nöo a guduma wosu de ta dë. Na a sabana dendu de ta libi.

⁹“A kandë un bi mëni tu taa fa woon go dë, nöo woon si wan gaan tjabukama u Gadu ta du gaan foondofoondo soni. Wë mi taki da unu taa un si wan tjabukama u Gadu tuu, ma a möön hei möön wan tjabukama seei. ¹⁰Biga Johanisi wë da di sëmbë di dee fesiten tjabukama u Gadu bi sikifi soni fëen, taa Gadu o manda wan sëmbë ko faa seeka pasi da di Heepima di o ko.

¹¹“Nöo mi taki da unu seei gbelin taa fu hii dee libisëmbë mujëë pai, nöo na wan u de hei kuma di Dopuma de kai Johanisi e. Ma fa mi fan dë seei, ma hiniwan sëmbë di dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te dou ku dee möön lagi wan seei, nöo de tuu a’ kölöku möön Johanisi.

¹²“Nöo fa mi ta fan soni u di Njunjun Tii u Gadu aki, nöo a ta ko taanga seei kaa e, dee sëmbë, fu kumutu a di ten Johanisi hopo seti konda soni fëen fu te kisi fa u dë aki. Nöo di sëmbë di ta biinga taanga nëen baka nöo hën o dë nëen dendu. ¹³Nöo di Njunjun Tii aki, hën da di soni di Mosesi ku hii dee fesiten tjabukama u Gadu tuu bi ta taki, te kisi di ten u Johanisi aki.

¹⁴“Nöo ee un kë piki, nöo woon ko sabi taa Johanisi wë da di sëmbë di bi musu ko a di ten di di tii aki o seti. Hën wë da di Elia di dee oto fesiten tjabukama bi ta taki taa a o toona ko. Biga di wan seei fasi

Johanisi ku Elia abi., ¹⁵Nöo fa i si mi ta fan ku unu aki nöo un pakisei en bunu e, be un fusutëen.”

¹⁶Nöo hën a bai taa: “Ee, dee sëmbë aki, andi seei mi sa tei maaka ku unu kumafa un dë aki baa? Un dë kuma dee mii ta pëe a sitaati, soni an ta kai ku de möönsö. Fa de sai dë, de ta buja ku de seei taa: ¹⁷‘U böö tutu da unu te u wei fuun baja, ma wan kë baja. Nöo hën u bia kanda tjali kanda da unu fuun këë, ma wan kë këë.’

“Nöo sö wë nöo un dë tu e, dee sëmbë. ¹⁸Biga Johanisi ko, nöo hën an bi ta njan kuma unu, an bi ta bebe kuma unu, nöo un kosi en taa a lau, soni dë nëen liba.

¹⁹“Nöo hën Mi di ko Libisëmbë Mii aki ko, nöo hën mi ta njan ta bebe ku unu, nöo hën un ta kosi mi tu taa mi a’ langabëë tumisi, mi dë bebesonima, mi ta hulu takulibisëmbëma u di köndë. Ma mi sabi taa a o ko a döo nöömö u sëmbë musu ko fusutan taa Gadu hën manda mi ku Johanisi tuu ko, biga u tu tuu bi libi leti kumafa Gadu kë.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu da dii köndë.

Luk. 10:13-15

²⁰Nöo hën Masa Jesosi ko gandji da dee sëmbë u dee köndë awaa ka a bi du dee möön hia wooko fëen, foondofoondu wan, ma töku de an bi bia ko piki en möönsö fu de disa dee hogilibi u de.

²¹A taa: “Mi bai helu da unu e, un dee sëmbë u Kolazin, ku un dee sëmbë u Betisaida. Biga fa dee köndë de kai Tilusi ku Sidon sai

naandë, dee sëmbë u de hogi tee de hogi. Ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un bi si aki, nöo de bi o bia de libi gaanduwe. Mi taki da unu taa, de bi o buta maun a mindihedi ta bai ta këë ta tuwë deseei a goon ta logoda ta bisi djodjo. Sö di hogilibi de bi ta libi dë bi o hati de tjika. Ma un wan du sö.

²²“Hën mbei mi taki da unu taa a di gaan kuutudaka u Gadu, nöo di sitaafu di dee sëmbë u Tilusi ku Sidon o kisi an o bigi kuma di woon kisi e.

²³“Nöo söseei un dee sëmbë u Kapenaumi fa un hei di gaan hei aki, nöo un ninga taa hën o tja unu go a Gadu Köndë ö? Na seei. Mi taki da unu taa a di didibi faja a o tja unu go kaba a sösö. Biga fa dee sëmbë u Sodom bi hogi tjika dë seei, ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un si aki, nöo de bi o bia libi gaanduwe. Nöo Gadu an bi o booko di köndë u de kaba a sösö te kisi fa u dë aki.

²⁴“Nöo mi taki da unu taa di sitaafu di Sodom o kisi a di gaan kuutudaka an o bigi kuma di un dee sëmbë u Kapenaumi aki o kisi e. Biga wan kë bia unu libi möönsö.”

Aki Masa Jesosi fan ku en tata ufö a fan ku dee sëmbë dee dë ku fuka.

Luk. 10:21-22

²⁵Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku en Tata awaa. A taa: “Taata o, i wë da Masa u liba ala ku goon aki tuu. Nöo mi gafa i o, fu di fa i ta wooko. Biga i ta hoi dee soni fii tjubitjubi da dee könima u di goonliba aki ku dee sëmbë dee ta mbei taa de sabi soni poi, nöo hën i ta mbei dee

lagilagi sëmbë ko sabi de. ²⁶Aai Taata, a bigi o, biga wë sô i feni ën bunu fii du. Gaantangi fii e.”

²⁷Nöö hën a bia fan ku dee sëmbë hën ku de sai dë möön. A taa: “Dee sëmbë o, fa mi dë aki, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë sabi mi fa mi dë boiti mi Tata nöö, nöö söseei na wan sëmbë sabi mi Tata tu fa a dë boiti mi di Mii fëen aki nöö, ku di sëmbë di mi kë mbei a ko sabi ën.”

²⁸Nöö hën a taa: “Haika e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i dë fukafuka, i ko wei u dee lai dee i ta tja, nöö be i ko a mi e. Nöö mi o mbei i ko dë bööböö. ²⁹Dee sëmbë, un saka unu seei da mi o, be mi ta tii unu ta lei unu soni. Biga fa mi dë aki, mi abi tjalihati, mi a saka fasi, nöö ee wan sëmbë i ko a mi nöö joo feni böö te dou a i hati. ³⁰Biga di tii u mi an taanga e, nöö dee lai dee mi o da unu fuun tjai, de dë fukëfukë.”

Sô Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta haikëen dë tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi lei taa hën da basi u saba daka.

Maik. 2:23-28; Luk. 6:1-5

12 Nöö hën u dë te wan saba daka, hën u ku Masa Jesosi ta waka ta pasa a wanlö goon dendu. Nöö dee goon dë ku wan pei soni kuma alisi, ma i sa njan mën kuwakuwa. Nöö hangi bi kisi u, nöö hën u ta booko so taka fëen ta buuka ta njan.

²Te wan pisi hën dee Faliseima si taa sô u ta du, hën de taki da Masa Jesosi taa: “Ja si fa dee bakama fii ta wooko a di saba daka ta poi di tjina nöö?”

³Hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, wan bi lesi a di Buku di soni bi pasa ku Dafiti ku dee mati fëen ô? Hangi bi ta kii de, ⁴nöö hën de go a di wosu u Masa Gaangadu hën dee begima da de di bëëë di de ta buta da Masa Gadu. Wë nöö di bëëë naandë, dee begima wanwan nöö ta a’ pasi u njan mën, na sô nöö? [Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën.]

⁵“Nöö wan ta lesi a di Buku tu nö, taa a a’ juu dee begima musu ta wooko a di saba daka nö? Wë ma tökuseei de an ta du hogi. [Biga a di Wosu u Gadu de ta wooko, nöö di Wosu hei möön dee wëti u saba daka.] ⁶Wë nöö mi taki da unu e, taa Mi di Sëmbë di un ta si dë taanputaanpu a unu fesi aki, nöö mi hebi gaanfa pasa di Wosu u Gadu. [Nöö ee ma si taa dee sëmbë aki du hogi, nöö an dë fuun musu kuutu de e.]

⁷“Wan jei fa Gadu taki a di Buku fëen ô? A taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi dë,
na dee lö soni dë mi kë a unu e.
Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöö mi ta suku a unu. Sô Gadu taki e. Wë nöö misikuma ee un bi sabi andi di Buku kë taki dë, nöö wan bi o kuutu dee sëmbë aki sô, [ma un bi o abi tjalihati u de fa di hangi ta kii de dë.]

⁸“Nöö mi toona taki da unu möön taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö mi abi taki a saba daka liba e.”

Sô Masa Jesosi taki da dee Faliseima di juu dë.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë a di saba daka.

Maik. 3:1-6; Luk. 6:6-11

⁹Nöo hën u kumutu naandë, hën u go dou a wan keikiwosu fuu dee Dju sëmbë, hën u denda nëën.

¹⁰Nöo hën u ko si wan sëmbë dë, wan së maun fëen dë dëedëë tjakaa sö.

Wë nöo dee felantima u Masa Jesosi bi sai leti dë kaa, nöo hën de o poobëen luku ee de sa feni föutu nëën. Hën de hakisi ën taa: “Unfa i mëni? A fiti fu kula wan sëmbë a saba daka nö?”

¹¹Hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Ee i abi wan sikafu fii ta kiija nöo hën a kai go a baaku dendu a saba daka, nöo ja o go puu ën fu an musu dëdë ö? ¹²Wë nöo wan libisëmbë wë? An bumbuu möön wan mbeti nö? Nöo ee i kë du wan sëmbë bunu a saba daka nöo aan tjina e.”

¹³Nöo hën a bia fan ku di sëmbë di abi di dëedëë maun taa: “Womi, tëndë di maun fii ko i si.”

Nöo fa a tëndë maun taaan naandë kaa, hën di maun fëen ko bunu gbelingbelin kuma di oto së maun.

¹⁴Ma nöo di dee Faliseima si di soni Masa Jesosi du dë, nöo an kai ku de seei. Hën de go a döo go ta kuutu fa u de du de kii ën puu dë.

¹⁵Ma Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen de ta pakisei, nöo hën a kumutu disa de dë, hën a go fëen. Nöo fa a nango dë, wanlö hia sëmbë ta waka ta ko nëën baka hën a kula dee sikima u de tuu. ¹⁶Ma

nöo hën a ta bai de taa de an musu mbei lanti ko sabi soni fëen.

Aki ta lei taa Masa Jesosi hën da di Futuboi u Gadu di bi musu ko.

¹⁷Nöo hii fa Masa Jesosi ta du naandë, nöo a ta pasa leti kumafa Gadu bi buta di fesiten tjabukama fëen de kai Jesaaja faa sikifi a di Buku taa:

¹⁸Luku di futuboi u mi aki, di mi tei u miseei vö,

hën wë mi lobi e.

Gaan piizii fëen seei dë a mi hati.

Nëen liba wë mi o buta di Akaa u mi,

nöo a o ta konda da dee peipei sëmbë u goonliba

andi da bunu ku andi da hogi.

¹⁹Fa a o sai dë, nöo an o ta fia ta kai wolo.

Na wan sëmbë seei o jei bai fëen a sitaati möönsö.

Nöo a o abi tjalihati u sëmbë teee.

²⁰Te a si wan sëmbë booko saka, kuma wan piki pau de booko

pië hëngi buta təkëë dë,

nöo an o fën ën puu.

Ee a si wan sëmbë abi wan pikii biibi a Masa Gadu liba eti,

kuma wan lampu di oli fëen ta kaba

nöo a ta tapa nango njöiin,

nöo an o böö ën tapa.

Sö a o abi tjalihati u sëmbë tjika e.

Nöo sö a o ta libi fëen fu te a wini hii mundu

buta u de musu libi a wan leti fasi nëën wojo.

²¹Nöö hii dee pepei nasiön u di goonliba aki
o buta pakisei nëen liba fu de feni heepi a Gadu.
Sö wë di Buku bi taki fu di Futuboi u Gadu di bi o ko.

Aki dee Faliseima ku Masa Jesosi toosa töngö.

Maik. 3:20-30; Luk. 6:43-45, 11:14-26

²²Nöö di juu dë, hën de tja wan sëmbë ko a Masa Jesosi faa kulëen. Di womi dë, wan soni bi tapëen buka, a booko ën wojo. Nöö hën Masa Jesosi puu di soni nëen liba. Nöö wantewante dë hën buka fëen jabi a ko ta fan, wojo fëen ko limbo a si soni baka.

²³Nöö di soni foondo dee hia sëmbë sai dë te na soni, hën de ko ta hakisi de na de taa: “Maingë, a sa kë di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u taa a o ko, di Heepima, hën disi nö?” Sö dee sëmbë ta hakisi deseiei.

²⁴Ma nöö di dee Faliseima jei fa de ta taki dë, hën de taa: “Höön, andi wë? Di soni dë na gaan soni sö. Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba dë, nöö di hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë ta dëen di kaakiti faa du sö e. Na oto soni möönsö.”

²⁵Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen dee Faliseima ta pakisei. Hën a fan ku de taa: “Unfa un mëni? Ee wan könu dë nöö hën dee sëmbë dee dë nëen tii hopo ta feti ku de na de, nöö nëen da di tii fëen o booko nö? Söseei tu, ee wan piki köndë ee nasö wan bëë ko paati ta feti ku de na de, nöö na kaba a ta kaba a sösö nö?”

²⁶“Nöö ee di didibi ta feti ku dee otowan fëen ta jaka de na de ta puu a sëmbë liba, nöö nëen da di tii fëen ta kaba a sösö nö? ²⁷Nöö fa un taki dë, taa mi ta puu dee soni a sëmbë liba ku di didibi kaakiti, nöö dee sëmbë fuunu wë? Ku un kaakiti de ta puu de? Wë de o da unu adjabëë o, biga ku di wan seei kaakiti mi ku de ta puu de.

²⁸“Ma nöö ee mi ta puu de ku di kaakiti u di Akaa u Gadu, nöö un musu sabi taa di Njunjun Tii u Gadu ko a unu awaa e. ²⁹Biga ee wan sëmbë i kë go a wan taanga sëmbë wosu u go tei dee gudu fëen, nöö i musu kisi ën tai te i kaba bifö, na sö nö? Wë nöö hën mi ta du aki.”

³⁰“Nöö ee wan sëmbë ja tuwë gogo ku mi a wan së, nöö hën da i dë felantima u mi e. Ee ja ta wooko makandi ku mi fii hai sëmbë ko a mi, nöö hën da i ta jaka sëmbë puu a mi kaa.

³¹“Nöö un haika bunu fa mi o fan aki, dee sëmbë. Mi taki e, taa a dë wan gaan hogi soni fii sösö di Akaa u Masa Gaangadu. Biga hii hogi di wan libisëmbë sa du ku hii pei hogi soni a sa taki ta sösö Masa Gaangadu, de tuu sa puu a Gadu bëë. Ma ee i ta sösö di Akaa fëen, nöö heepi an o dë da i möön e, biga Gadu an o puu i nëen bëë möönsö. ³²Aluwasi ee wan sëmbë i ta mindi soni da Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ta sösö mi, nöö Gadu o sa puu i a bëë. Ma ee i ta mindi soni da di Akaa fëen ta sösö ën, mi taki da unu gbelin seei taa Gadu an o puu i a bëë möönsö, na a di ten u dë aki, na a bakaten tu.

³³“Nöö fa un fan di soni dë, nöö wan sabi taa a di pau njanjan nëen

i ta sabi un sootu pau a dè nò? Ee di njanjan bunu nöö hèn da di pau seei bunu, ma ee di njanjan an bunu nöö di pau seei an bunu tu.”

³⁴Nöö hèn Masa Jesosi kosi dee Faliseima seei awaa, a taa: “Fa un hai ko zunta na dokunu gidjii kuma wanlò hila sindeki naandë, nöö un sa taki bumbuu soni möönsò nò? Nönö, sösò hogi nöö un sa taki. Biga di hogi di dè a unu hati, hèn nöö ta kumutu a unu buka te un ta fan.

³⁵“Nöö un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i dè nöö bumbuu soni dè a i hati, nöö bumbuu fan joo ta fan. Ma ee wan sëmbë i dè nöö hogi wanwan nöö dè a i hati, nöö hogi soni nöö joo ta taki ta tuwë.

³⁶“Ma nöö mi taki da unu gbelin taa te di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu kisi, nöö hiniwan sëmbë o piki fu hiniwan sösò fan di a bi fan söndö pakisei. ³⁷Dee fan dee i bi ta fan, nöö de Gadu o tei ta kuutu i luku ee a dè faa da i leti, ee a dè fii musu kisi sitaafu fëen.”

Aki dee hedima u Dju ta hakisi wan maaka.

Maik. 8:11-12; Luk. 11:24-32

³⁸Nöö hèn wanlò u dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima seei, hèn de toona ko a Masa Jesosi möön. Hèn de taki dëen taa: “Mësitë, wë fii du wan foondo soni boo si ee a Gadu di taki fii ta kumutu tuu.”

³⁹Hèn Masa Jesosi gandji da de, a taa: “Un dee takulibima aki, fa un disa Gadu dë, nöö un dè leti kuma wan mujëë di bia baka disëen manu go tei oto womi nëen manu wosu. Sò un hogi tjika. Hèn mbei un kè

u mi lei unu wan maaka ufò un sa biibi. Wë mi taki da unu e, taa ma a' maaka fu mi lei unu möönsò möön leki di soni di bi pasa ku di tjabukama u Gadu de kai Jona. ⁴⁰Biga fa a bi dè dii daka ndeti ku didia a di fisi bëë dendu bifò a kumutu, nöö söseëi Mi di ko dè Libisëmbë Mii aki o dè a goon basu dii daka ndeti ku didia ufò mi o kumutu.

⁴¹“Nöö fa wan kè biibi mi aki, nöö mi taki da unu gbelin taa a di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu nöö dee sëmbë u Ninifei o hopo da unu adjabëë e. Biga di Jona konda di buka u Gadu da de, nöö hesihesi seei de piki di buka hèn de disa di hogilibi u de bia ko begi Masa Gadu faa puu de a bëë. Ma nöö di Sëmbë di ta fan ku unu aki, nöö a hebi möön Jona gaanfa e, ma wan kè piki ën buka möönsò.

⁴²“Nöö söseëi mi taki da unu tu taa di mujëë könü di bi ko a Könü Salumon, hënseei o da unu adjabëë tu a di gaan kuutudaka u Gadu e. Biga a bi kumutu te a longi ko haika Könü Salumon luku fa a köni tjika. Ma nöö di Sëmbë un ta si aki, a hebi möön Könü Salumon gaanfa e, ma wan ta tei ën u soni möönsò.”

⁴³Nöö hèn Masa Jesosi bai dee sëmbë ta haikëen dè taa: “Un haika e, dee sëmbë. Te wan soni kumutu a wan sëmbë hedi, nöö a o ta waka ta lontu ta suku kamian faa tan te a wei, an feni möönsò.

⁴⁴“Nöö a o taa: ‘Söö, antoobi. Mi o toona go a di sëmbë di mi bi kumutu nëen.’

“Nöö a o toona go dou nëen baka, nöö te a si di kamian hoo, oto soni

an ko nëen hedi möönsö, nöö a o wai. Biga a dë kuma wan wosu de bai seeka te de kaba buta gbegedee.

⁴⁵“Nöö a o taa: ‘Söö, mi böö.’”

“Nöö a o go kai sèbèn oto gadu möön hogi möön hënseei fu de ko kisi di sèmbè dë a hedi. Nöö mi taki da unu taa di lö sèmbè dë, soni fëen o ko möön hogi möön leki fa a bi dë a fesi.

“Nöö sö wan soni o pasa ku unu e, un dee takulibisèmbëma u di ten aki. Biga hii fa un taa un ta dini Gadu dë seei, ma wan ta tei mi u soni möönsö.”

Aki dee famii u Masa Jesosi ko nëen.

Maik. 3:31-35; Luk. 8:19-21

⁴⁶Nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee hia sèmbè naandë, nöö a wan wosu dendu a dë ta fan. Te wan pisi, hën hën mama ku dee baa fëen ko nëen u de ko fan ku ën, nöö hën de taanpu a döö buka naandë. ⁴⁷Nöö hën wan sèmbè go taki da Masa Jesosi taa: “I mama ku dee baaa fii dë a dööbuka dë e, nöö de kë fan ku i.”

⁴⁸Nöö hën a piki taa: “Aai, wë antoobi. Ma un haika e. Ambë sa dë mi mama ku dee baaa u mi tuutuu?”

⁴⁹Nöö hën a lei finga a u dee bakama fëen taa: “Ja ta si de naandë nö? Dee sèmbè dë, de da mi mama ku dee baaa u mi. ⁵⁰Biga hiniwan sèmbè di ta du kumafa mi Tata a liba ala kë faa du, nöö hën wë da mi baaa ku mi sisa ku mi mama.”

Aki Masa Jesosi da di oto fu di sèmbè ta jaa böngö.

Maik. 4:1-9; Luk. 8:4-8

13 Nöö hën di daka dë seei, hën Masa Jesosi kumutu a

di wosu go sindo a bandja wata ala.

²Nöö hën wanlö gaan hila sèmbè hai go ta lontu hën gilili sö. Hën a hopo go sindo a wan boto bi sai dë dendu, nöö hën dee hia sèmbè dë a tela ala ta haikëen.

³Nöö hën a tei wanlö oto ta lei de soni, a taa: “Wan daka nöö hën wan sèmbè go nëen goon go ta jaa böngö. ⁴Nöö fa a ta jaa ën dë, nöö hafu u di böngö kai a pasi liba, nöö hën dee piki fou pii ën njan puu dë. ⁵Hafu fëen kai a sitonu kamian ka hia doti an dë, nöö hën a nasi hesi seei. ⁶Ma di di sonu ko hati taanga, nöö hën dee lö böngö dë dëe gbegedee kaba a sösö. De an ko soni möönsö. ⁷Nöö hafu u di böngö kai a maka dendu, nöö a nasi ma nöö hën di maka göö peetëen te an ko soni möönsö.

⁸“Ma nöö so u di böngö kai a bunu doti nöö hën a ko soni seei. So fëen puu diiteni toon möön hia möön fa a bi paandi. Otowan fëen puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wan höndö.”

⁹Nöö di Masa Jesosi taki di oto te a kaba, nöö hën a taa: “Söö. Wë di woto mi taki aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sèmbè, be un fusutëen.”

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ta lei sèmbè ku nöngö.

Maik. 4:10-12; Luk. 8:9-10

¹⁰Nöö hën u dee bakama fëen ko nëen hën u hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sèmbè ku nöngö sö? Biga de an ta fusutan.”

¹¹Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Fa un dee bakama u mi dë aki, unu wë a kai da e, fuun sa ko sabi dee tjubitjubi woto u Gadu. Biga unu sa

fusutan fa di Njunjun Tii fëen dë.
Ma na dee sëmbë naandë e, biga de
an kë tei di lei u mi u soni.

¹²“Biga ee wan sëmbë i jei wan
soni nöö hën i tei ën u gaan soni,
nöö möönmöön seei joo ta sabi ën.
Ma ee i jei ën, nöö ja tei ën u gaan
soni möönsö, nöö di pikiwan i bi jei
dë, hënseei o lasi da i tu, joo fika
ku sösö maun tjololoo.

¹³“Nöö hën wë mbei mi ta lei dee
sëmbë dë ku nöngö e. Biga hii fa de
ta si mi aki, ma de an sabi ambë da
mi möönsö. Fa mi ta fan aki, nöö
de ta haika ma de an ta fusutan
möönsö. Biga de aan di pakisei u
de fusutan soni. ¹⁴Fa de sai u de
dë, nöö a ta pasa ku de leti kumafa
Jesaaja di tjabukama bi sikifi buta a
Gadu Buku. A taa:

Woon ta si soni ku unu wojo,
ma wan o saandi un ta si.

Woon ta jei soni ku unu jesi,
ma wan o fusutan andi un ta jei.

¹⁵Biga fa un sai dë,
hii un tuu hati dë tapatapa.
Jesi fuunu booko te wan sa jei
soni.

Wojo fuunu dë dungudungu pii
da dee soni u Gadu.

Ee nasö, fa i si un ta luku soni
ku unu wojo dë,
nöö un bi o saandi un ta si.

Un bi o jei soni ku unu jesi,
nöö un bi o abi fusutan a unu hati,
te nöö un bi o ko a mi fu mi
kula unu.

„Sö wë Gadu bi taki a fesiten u
wanlö sëmbë e, nöö dee sëmbë u di
ten aki, sö nöö de dë tu.” ¹⁶Ma nöö
un dee bakama u mi aki, wan dë sö.
Biga un ta si soni ku di wojo fuunu,
un ta jei soni ku di jesi fuunu.

“Nöö Gadu naki unu kölöku tuu
o. ¹⁷Biga sëmëni u dee fesiten
tjabukama u Gadu ku dee oto
sëmbë bi ta libi bunu a Gadu wojo
a fesi, de bi hangi seei u si dee soni
un ta si ku dee un ta jei aki, ma de
an bi si de o. De an bi jei de tu.”

**Aki Masa Jesosi ta puu di nöngö u di
böngö.**

Maik. 4:13-20; Luk. 8:11-15

¹⁸Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö.
Wë awa mi o puu di hedi u di woto
da unu awaa.

¹⁹“I abi so sëmbë de ta jei di buka
u di Njunjun Tii u Gadu aki, ma
nöö de an kë kai ën gaan soni u de
fusutëen hoi a de hati. Nöö te wan
pisi di hogihatima de kai didibi hën
o ko puu di buka de bi jei dë a de
hati gbededee. Nöö sö wan sëmbë
hën hati dë kuma di pasi liba ka di
böngö bi kai. An ko soni möönsö
biga dee fou bi pii ën njan puu dë.

²⁰“Nöö ka di böngö kai a di sitonu
kamian naandë, nöö hën da di
sëmbë di jei di buka nöö hën a kisi
ën seei ku wai. ²¹Ma nöö an pakisei
ën go dou möönsö. Di fa a jei ën
wante wai dë, nöö a kaba.

“Nöö te wan fuka ko miti ën, ee
nasö sëmbë ko suku ën a toobi fu
di wöutu di a bi jei naandë hedi,
nöö an o hoi go dou. A o disëen bia
baka da Gadu. Hën wë da di böngö
di bi kai a di sitonu kamian.

²²“Nöö ka di böngö kai a maka
dendu naandë, nöö hën da di sëmbë
di jei di buka, ma a abi bookohedi a
soni u di goonliba aki poi, ufö dee
gudu u di goonliba aki ta ganjëen
ta hai ën baka te di buka u Gadu an
sa ko soni dëen möönsö.

²³“Ma ka di böngö kai a di bunu doti naandë, hën da di sëmbë di jei di buka nöö a kisi ën seei limbolimbo, nöö a hoi ën nëen hati. Sö wan sëmbë dë kuma di bunu doti ka di böngö kai hën a pai dou diiteni toon möön leki fa a bi dë, ee nasö sikisiteni, ee nasö wanhöndö. Sö di buka ko soni dëen tjika.”

**Aki Masa Jesosi ta da di
oto u di sëmbë di ta jaa
taku sii a sëmbë goon.**

²⁴Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto möön ta lei dee sëmbë kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan sëmbë tei wan bumbuu njanjan böngö tja go jaa nëen goon te a kaba, nöö hën a go. ²⁵Nöö tefa ndeti, köndë kötö pii, nöö hën wan felantima fëen tei wan taku sii hën a go saapi a di goon fu di sëmbë. Nöö hën a go jaa di taku sii a di goon dendu te a kaba, nöö hën a go fëen.

^{26,27}“Nöö hën de dë tee juu dou, di njanjan seti nasi. Nöö hën dee wookoma fëen ko si taa wanlö taku soni dë a di njanjan dendu.

“Nöö hën de kule go a di sëmbë abi di goon hën de taa: ‘Wë na bumbuu böngö i bi jaa a di goon nö? Wë u si taku uwii ta nasi ta ko a dee bumbuu wan dendu gidjii. Unsë dee di dë kumutu?’

²⁸“Nöö hën a piki de taa: ‘Nönö, womi. Bumbuu böngö nöö mii bi paandi e. Wë a musu dë taa wan felantima u mi du sö ku mi.’

“Nöö hën de hakisi ën taa: ‘Wë nöö unfa fëen i mëni? Ja kë fuu go hön dee hogi wan puu a dee bumbuu wan dendu nö?’

²⁹“Nöö hën a taa: ‘Nönö e, dee sëmbë. Un boo disa de ufö, biga ee un go u go hön de, nöö woon hön dee bumbuu wan tu. ³⁰A möön bëtë un disëen te de tuu lepi, nöö mi o manda sëmbë go koti dee taku wan tai a bondji tja go tuwë a faja tjuma. Nöö de go koti dee bumbuu wan awaa, tja go lai a suwa.’”

Nöö sö wan oto Masa Jesosi tei lei dee sëmbë te a kaba.

**Aki Masa Jesosi da wanlö oto u di
uwii de kai mutaadi, ku di mujëe ta
dian boon.**

Maik. 4:30-34; Luk. 13:18-21

³¹Nöö hën a toona da de wan woto möön, faa lei de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma di uwii de kai mutaadi di de ta paandi a di köndë fuu aki. ³²Fa a sai dë, di sii fëen piki möön hii soni de ta paandi. Ma nöö te i paandi ën kaa, nöö a ta ko bigi möön hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te fou seei ta ko ta mbei wosu nëen.”

³³Nöö hën a toona da de wan woto möön. A taa: “Fa di Tii u Masa Gaangadu sai dë, nöö a djei kuma te wan mujëe ta dian boon. A ta tei wan pikiin sooda sö tuwë nëen, nöö di sooda ta soopu di boon tee a ko gindii, gaan hia soni möön fa a bi dë.”

³⁴Nöö sö Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë. An ta lei de soni söndö an taki ën a nongö da de. ³⁵Nöö a kai makandi ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi buta a di Buku. A taa:

Mi o koti nongö da de.

Dee soni bi dë tjobitjubi fu sensi di goonliba mbei,

mi o tei de taki awaa.
Sö Gadu bi taki a fesi e, nöö awaa a ta pasa.

**Aki Masa Jesosi ta puu
di oto u di taku sii.**

³⁶Nöö di Masa Jesosi lei de sö te a kaba, hën a toona go a wosu. Nöö hën u dee bakama fëen ko nëen ko begi ën taa gaantangi, be a puu di oto möön limbo da u andi di taku sii ku di bunu böngö dë bi kè taki.

³⁷Nöö hën a piki u taa: “Antoobi. Un haika e. Di sëmbë di jaa di bunu böngö naandë, nöö Mi wë di ko dë Libisëmbë Mii aki. ³⁸Nöö di goon doti, hën da hii di goonliba u dë aki. Nöö di bunu böngö naandë, hën da dee sëmbë dee dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu. Nöö dee taku sii, de da dee sëmbë dee ta dë a di tii u di didibi dendu. ³⁹Nöö di gaan felantima di i si jaa di taku sii naandë, hën wë da di didibi seei. Nöö di ten u koti dë, hën da di kaba juu u di ten u ta libi aki. Nöö dee sëmbë dee o koti di njanjan buta a suwa, nöö de da dee basia u Masa Gadu Köndë.

⁴⁰“Wë nöö fa i si dee sëmbë bi koti dee taku uwii tai a bondji tja go tjuma dë, nöö sö sondi o waka te di ten di u dë aki o kaba. ⁴¹Biga wan juu o ko, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o manda dee basia u Gadu Köndë go pii hii dee sëmbë dee ta libi takulibi, ku dee ta lei oto sëmbë u de libi sö tu. De o puu dee lö sëmbë dë a dendu u dee sëmbë dee Gadu ta tii, ⁴²nöö de o tja de go tuwë a didibi faja. Nöö naandë de o dë ta kai wolo ta bai ta kèe ta njan tanda.

⁴³“Ma nöö dee sëmbë dee bi libi bunu a Gadu wojo, nöö de o dë a di köndë ka Gadu dë könu, nöö hii sëmbë o si fa de bi libi bunu tjika. Biga di bunu libi u de o ko a döö ta sëndë leti kuma sonu u hii sëmbë musu si ën.

“Nöö fa u ta fan aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

**Aki Masa Jesosi ta da wanlò sati
oto möön u lei fa di Tii u Gadu dë.**

⁴⁴Hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto ta lei sëmbë möön kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan gaan gudu bi dë tjubitjubi a wan pisi goon. Nöö hën wan sëmbë go si ën. Nöö fa a si ën dë, hën a toona tjubi ën te a kaba. An piki na wan sëmbë. Nöö hën a kule go ku gaan wai nëen hati, hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa. Nöö hën a tei di möni go bai di goon naandë gbom tei, faa feni di gudu di dë nëen dendu. Sö di gudu bumbuu dëen tjika.

⁴⁵“Söseei tu, di Njunjun Tii u Gadu dë kuma wan wënkëma ta suku gaan bumbuu djamati sitonu faa musu bai.

⁴⁶Hën a ta waka ta lontu tee a ko si wan gaan waiti wan, a dii te na soni. Nöö hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa, hën a tei di möni tuu hën a go bai di djamati sitonu dë puu tei. Sö a bumbuu dëen tjika.”

⁴⁷Hën a toona taki wan otowan da de möön. A taa: “Di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö a dë leti kuma dee sëmbë ta kisi fisi. De tuwë wan gaan nëti u de a wata. Hën de kisi hii pei fisi, dee dë u njan ku dee na dë u njan tuu, ⁴⁸te di nëti fuu pöö. Hën de hai ën gbulululu puu a tela.

“Nöo hën wë de go sindo, hën de ta pii dee bunuwan ta tei ta buta a manda, nöo de ta tuwë dee na bunu.”

⁴⁹Nöo hën a taa: “Nöo sö a o pasa e, dee sëmbë, te di kaba juu u di ten u ta libi aki dou. Biga Gadu o manda dee basia fëen köndë u de go pii dee takulibisëmbë puu a dee sëmbë dendu dee ta libi bunu a Gadu wojo. ⁵⁰Nöo de o tuwë de go a di faja dendu ka de o dë ta bai ta kai wolo ta njan tanda te de wei, de an o kumutu dë möönsö.”

⁵¹Nöo hën a hakisi de taa: “Dee sëmbë o, fa mi ta fan ku unu aki, nöo un ta fusutan mi ö?” Hën de taa: “Aai, Masa, u ta fusutan i e.”

⁵²Nöo hën a taa: “Wë a bunu. Biga ee wan leima bi sabi dee awoo lei fu Gadu dee bi dë a di Buku kaa, nöo hën a toona ko kisi dee njunjun lei u di Tii u Gadu aki, nöo di sëmbë dë hën abi bumbuu sondi seei te a hia e. A dë leti kuma wan sëmbë di abi wan kamba fuufuu ku awoo ten ku njunjun ten gudu tuu, nöo a sa nango ta tei kumafa a kë.”

⁵³Sö Masa Jesosi taki da dee sëmbë tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi toona go a Nazalëti ka a bi kiija.

Maik. 6:1-6; Luk. 4:16-30

Nöo hën a kumutu dë, ⁵⁴hën a tei pasi go a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöo hën wë a go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë sai dë. Nöo fa a ta lei de naandë, hën a foondo de te na soni.

Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë dee sëmbë o, naasë di mii aki sö feni di köni dë ku di kaakiti ta

du dee foondo wooko? ^{55,56}Biga na di mii u di tëmbëma fuu aki disi nöo? Jee? Na Malia da mama fëen nöo? Nöo dee baaa fëen, Jakopu, Judasi, Josëfu, ku Simon, ku dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nöo? Naasë a go feni dee soni dë?” ⁵⁷Hën de tei ën fu hoo seei.

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, sö a dë tuu o. Wan tjabukama u Gadu sa feni gafa a hii oto köndë ma boiti nëen seei köndë e, ku ën wosu dendu ka a bi kiija.”

⁵⁸Nöo hën mbei wë an du hia foondo wooko a Nazalëti naandë. Biga dee sëmbë fëen an kë biibi ën.

Aki ta lei fa de du ku Johanisi di Dopuma.

Maik. 6:14-29; Luk. 9:7-9

14 Wë nöo di juu dë, Könu Helodi di ta tii di köndë ko jei fu dee foondo soni Masa Jesosi ta du a dee köndëköndë. ²Nöo hën a taki da dee otowan ku ën bi sai dë, taa: “Fa di sëmbë ta du dee soni naandë, nöo a musu dë taa di dopuma de kai Johanisi hën di dë e. A toona weki baka a dëdë, nöo hën mbei wë a abi kaakiti faa du soni gaanfa sö.”

³Wë nöo di soni mbei di könu fan sö. A dë sö taa a bi tei di mujëe u wan baaa womi fëen de kai Filipi buta nëen wosu. Di mujëe hën de kai Helodias. ⁴Nöo hën Johanisi fan ku ën taa di soni a du dë, an bunu, aan leti seei kwetikweti. Gadu wëti wë a poi fa a tei di mujëe fëen baaa dë. Sö Johanisi fan ku di könu tefa a kaba. ⁵Nöo di a fan sö, nöo hën di könu hati boonu ku ën seei te a bi kë kii ën,

ma fu di a fëëë hogi në a lanti nöö hën mbei an kii ën ma a tuwëën a dinguwosu. Biga wë hii sëmbë bi ta si Johanisi taa a dë wan tjabukama u Gadu.

⁶Ma nöö te wan pisi, hën di könu fujai. Nöö di mujëë di a bi tei dë abi wan mujëë mii fëën di a bi pai ku Filipi. Nöö fa de dë a di piizii u di könu dendu naandë, nöö hën di mujëë mii ko baja wan baja a di piizii dendu te a bigi. Nöö di soni suti da di Könu seei te na soni, ⁷nöö hën a kai di mujëë mii ko nëën. Hën a paamusi ën ku soi a hii sëmbë fesi naandë taa hiniwan soni di a hakisi kaa, nöö a o dëën.

⁸Nöö fa di könu fan dë, hën di mujëë mii kule go piki ën mama taa sö di könu paamusi ën, nöö ee andi a musu hakisi ën.

Nöö hën di mama taa: “Wë go taki da Könu taa i kë faa manda sëmbë go kii di Dopuma de kai Johanisi, nöö a koti hën hedi buta a wan gaan paabi dendu, nöö a tja ko da i. Sö fii taki dëën e.” Nöö hën di mujëë mii kule go a di könu go taki di soni dëën te a kaba.

⁹Nöö di di könu jei sö, hën hati fëën latja te na soni. Biga an bi mëni taa sö wan soni di mujëë mii bi o hakisi. Ma nöö fu di a bi soi sö a hii lanti fesi kaa, hën mbei an sa piki nönö möön. ¹⁰Nöö hën wante fa u mbei dë, hën a manda sëmbë go a dinguwosu go koti Johanisi hedi belim puu. ¹¹Hën de butëën a wan paabi dendu, hën de tjëën ko da di mujëë mii. Hën di mujëë mii tei, nöö hën a tja go dëën mama.

¹²Nöö hën dee bakama u Johanisi go tei di dëdë sinkii fëën hën de tja

go bei. Nöö hën de go piki Masa Jesosi taa sö wan soni. Johanisi dëdë.

Aki Masa Jesosi da 5000 sëmbë soni u njan.

Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

¹³Nöö fa Masa Jesosi jei di buka dë nöö a bigi dëën tee. Nöö hën a kumutu naandë, hën a subi a boto, u ku ën, hën u koti wata go a di oto së banda ala. Biga a bi kë fuu dë u wanwan pii ufö.

Ma nöö di dee sëmbë u dee peipei köndë si ka u ta puu nango dë, hën wë de booko seei gililii kule a futu koti tapa u a fesi ala. ¹⁴Nöö di ten u go dou a lampeesii fuu kumutu a boto go a tela, nöö dee sëmbë sai dë gidjii kaa ta luku u. Nöö hën tjali u dee hia sëmbë dë kisi Masa Jesosi tee na soni, nöö hën a ta kula dee suwakima u de tefa a kaba.

¹⁵Nöö di juu dë, nöö a bi dë ndeti buka kaa. Nöö hën u ko a Masa Jesosi ko taki dëën taa: “Masa o, luku. Ndeti ta ko. Na fii manda dee sëmbë go, be de go suku soni bai u de njan nö? Biga ka u sai aki, kamian u bai soni u njan an dë aki seei.”

¹⁶Ma nöö hën a piki u taa: “An dë u de go e. Be unu da de soni u njan.”

¹⁷Hën u mbei: “Huun? Wë Masa, wa a’ soni u njan aki möönsö. Feifi bëëë tö u abi aki, ku tu pikipiki fisi.”

¹⁸Hën a taa: “Antoobi. Un tja de ko da mi aki.”

¹⁹Nöö hën u tja de ko dëën. Nöö hën a manda dee hia sëmbë u de go sindo a goon a di ahun liba dë, nöö hën de sindo te de kaba. Nöö hën a tei dee bëëë ku dee fisi hën a

hopo wojo luku liba, hën a da Masa Gaangadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko dee bëëë [ku dee fisi] pisipisi te fa a kaba, hën a tëndëen da u.

Hën a taa: “Un tja go paati da dee sëmbë e.”

²⁰Hën u tja go paati da de. Hën de njan teefa bëë u de fuu, ma tókusei soni fika eti. Hën u toona pii dee pisipisi dee fika te u kaba, u feni tuwalufu manda fuufuu. Sö a fika hia tjika u dee feifi bëëë ku dee tu pikipiki fisi dë. ²¹Ma nöo fa u du ën dë, de bi dë feifi dusu womi sëmbë dee bi njan dë, boiti dee mujëë ku dee mii.

Aki Masa Jesosi waka a wata liba.

Maik. 6:45-54; Joh. 6:15-21

²²Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi manda u taa be u toona koti wata go ka u bi kumutu, ma nöo hën a o fika naandë ufö faa manda dee sëmbë toona go a wosu. ²³Nöo di a manda de go kaa, nöo hën a go a wan kununu kamian naandë go ta begi hën wanwan.

Nöo di juu dë, kamian ko dungu kaa. ²⁴Nöo u dë te a mindi wata ala nango ku di boto. Te wan pisi hën wan gaan ventu ko ta seki di wata teef wa sa go möön. ²⁵Hën u sai dë ta biinga teefa ganian kanda wa sa dou möönsö.

Nöo hën u bia luku te ala. Hën u si wan sëmbë ta waka ku futu tjuwatjuwa a di wata liba ta ko a u. Wë nöo di sëmbë dë, Masa Jesosi wë e, ma nöo wa bi sabi. ²⁶U mëni taa jooka. Nöo hën u bai kai olo, fëëë nöo u fëëë sö.

²⁷Nöo hën Masa Jesosi bai da u wante taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Un tai hati. Mi wë disì e!”

²⁸Nöo hën Petuisi taa: “Masa, ju nö? Wë ee ju di dë tuutuu, nöo i piki mi be mi waka a di wata liba tu ko a i.”

²⁹Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Waka ko nöo.”

Nöo hën Petuisi kumutu a di boto, hën a ta waka a di wata liba nango a Masa Jesosi. ³⁰Ma te wan pisi hën a ko ta luku fa di ventu ta böö ku fa di wata ta seki tjika, nöo hën a panta te na soni, hati fëën latja, nöo hën a ta saka nango a basuwata zuuu.

Nöo hën a bai kai wolo taa: “Masa, heepi mi o. Heepi mi!”

³¹Nöo hën Masa Jesosi tëndë maun panjëën. Hën a taa: “Womi, unfa i panta sö? Unfa biibi fii piki gaanfa sö?”

³²Nöo fa de mbei dë, hën de ko a di boto dendu. Nöo wantewante dë, hën di ventu saka, di wata ko dë pii.

³³Nöo fa u si dee soni pasa dë, nöo hën u tuu saka tjökö kini a Masa Jesosi fesi dë, hën u taa: “Aai Masa, i da di Mii u Masa Gaangadu tuutuu.”

Aki Masa Jesosi ta kula sikima a Ganesalëti.

Maik. 6:53-56

³⁴Nöo hën u go dou a di köndë ka u bi nango. Hën da Ganesalëti. ³⁵Nöo di dee sëmbë dë si u kaa, hën de sabi taa Masa Jesosi hën ko dë, nöo hën de paaja buka waaa a hii di köndë lontu dou taa hën ko a de dë.

Nöo hën dee sëmbë kisi dee sikima u de, hën de booko gililili ko a Masa Jesosi. ³⁶Hën de begi ën taa

gaantangi, be a da dee sikima pasi u de nama tjë sö seei a di libakoosu fëen buka. Hën Masa Jesosi da de pasi. Nöo fa de ta nama nëen dë, nöo hën hii de tuu fiaa ko bunu u hiniwan siki di de bi abi.

**Aki Masa Jesosi ta lei de andi sa
sundju sëmbë a Gadu wojo.**

Maik. 7:1-23

15 Wë nöo di juu dë, hën wanlö Faliseima ku wanlö Sabima u Wëti kumutu te a Jelusalen ala ko a Masa Jesosi ko hakisi ën wan soni. ²De taa: “Faandi mbei dee bakama fii ta poi dee wëti fuu sö? Biga de an ta wasi maun a di fa dee gaan sëmbë fuu bi buta fuu musu wasi maun bifö u njan.” Sö de hakisi.

³Ma nöo hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta tötö dee wëti u Gadu buta go a wan së, nöo un ta buta dee lei fuunu a de kamian sö?”

⁴“Biga Gadu taki taa i musu kai i mama ku i tata gaan soni. Ee wan sëmbë i dë nöo i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöo di wëti taki taa sëmbë o kii i puu dë. Sö Masa Gadu hei mama ku tata tjika.

⁵“Ma nöo unu taa wan sëmbë sa taki dëen mama ku ën tata taa: ‘Wë dee sëmbë, heepi an dë. Mi bi abi soni u da unu, ma mi tei ën buta a wan së kaa u mi da Gadu. Wë ma a’ kōni fuunu möön e.’ ⁶Nöo un feni taa te wan sëmbë du sö, nöo a bunu poi. Ma na tuu seei. Hogi a ta du fa an ta sölogu ën mama ku ën tata dë.

“Nöo hën mbei mi taa un ta tötö dee wëti u Gadu nöo un ta hai dee lei fuunu tja ko buta a de kamian.”

⁷Nöo hën a kosi de awaa taa: “Un dee bödjëema aki, hii fa un ta pëe unu seei u bumbuu sëmbë naandë, ma unu wë di tjabukama de kai Jesaaja bi taki e, di a sikifi buta a di Buku taa:

⁸Dee sëmbë aki, ku de buka de ta mbei taa de ta hei mi, ma mëni u de an dë a mi seei.

⁹Hii fa de mbei taa de ta begi mi kuma Gadu u de naandë, ma sösö soni seei de ta du dë e. Biga na mi wë de ta hei. Fa de ta mbei taa de ta lei sëmbë Gadu wëti dë, ma na tuu seei.

Libisëmbë soni tō nöo de ta lei. Sö Jesaaja bi taki, nöo unu wë a bi taki dë e.”

¹⁰Nöo hën Masa Jesosi kai dee hia sëmbë dee bi sai dë ko nëen awaa, hën a taa, “Dee sëmbë o, mi o taki wan soni da unu aki, nöo un musu fusutëen bunu. ¹¹Mi taki e, taa dee soni i ta njan söndö wasi maun, na de sa mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni dee i ta fan ku i buka, de wë ta mbei i ko sundju a Gadu wojo.”

¹²Nöo di a fan sö te a kaba, nöo hën u dee bakama fëen ko taki dëen taa: “Masa o, fa i si i fan dë, i sabi taa dee Faliseima tei i fu hogi ö?”

¹³Hën a piki u taa: “An dë fuu a’ toobi ku de e, biga na Gadu ta manda de a dee soni de ta du. Nöo hii dee soni dee mi Tata an paandi nöo a o hön de puu. ¹⁴Dee lö sëmbë dë, de dë kuma wanlö bookowojoma ta suku u de tja oto bookowojoma fu de go pasa ngötö. Nöo na de tuu o kai go a di ngötö

nö? Nöö hën mbei mi bi piki unu taa an dë fuun a' toobi ku de."

¹⁵Nöö hën Petuisi hakisi ën taa: "Wë nöö Masa o, di soni di i taki fu di njan söndö wasi maun dë, ja sa puu ën möön fini da u nö?"

¹⁶Hën a piki taa: "Dee sëmbë, unfa a waka wan bi fusutëen?"

¹⁷"Wë un haika e. Di soni di wan sëmbë ta njan, nöö hën nango nëen bëë. Te wan pisi a o kumutu a i bëë baka, na sö nö? Nöö hën mbei an sa sundju i a Gadu wojo, biga hën da kaba fëen kaa.

¹⁸"Ma dee soni dee i ta puu a i buka ta taki, nöö na kaba u de di dë e. Biga a i hati de ta kumutu, nöö de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. ¹⁹Biga wë a libisëmbë hati dendu hii pei hogi ta kumutu, kuma kii sëmbë, tei otowan mujëë ku hii oto fanafiti libi a di së u manu ku mujëë, fufuu, mindi soni, ganjan sëmbë, kosi sëmbë, njan sëmbë a baka. Hii dee soni dë tuu ta dë a sëmbë hati u de kumutu ko a döö. ²⁰Nöö mi taki da unu e, taa dee lö soni dë wë ta sundju sëmbë a Gadu wojo. Ma fii njan söndö wasi maun a wëti fasi, sö wan soni an sa sundju i a Gadu wojo e, kwetikweti." Sö wë Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë di an dë Dju sëmbë.

Maik. 7:24-30

²¹Nöö hën u kumutu a di köndë naandë, hën u go a di pisiwata fu Tilusi ku Sidon. ²²Nöö fa u go dou dë, hën wan mujëë u di pisiwata naandë ko a Masa Jesosi. Nöö di

mujëë dë, Kaana sëmbë a dë e, na Dju sëmbë.

Nöö hën a ko ta bai taa: "Masa o, na i da di böngö u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Na i da di Heepima nö? Wë nöö a' tjalihati u mi o. Biga wan gadu dë a di mujëë mii u mi hedi ta dëen sitaafu ta kii. Mi begi i baa, gaantangi, heepi mi ku ën e."

²³Ma nöö fa di mujëë ta bai dë seei, ma Masa Jesosi an piki ën möönsö.

Nöö hën u dee bakama fëen taki dëen taa: "Masa o, gaantangi, piki di mujëë dë be a disa u baa. A ta bai ta ko a u baka kodo."

²⁴Hën a piki taa: "Haika e. Gadu an manda mi u mi go a oto pei sëmbë e, ma a dee Isaëli sëmbë fuu nöö mi musu go. Biga de dë kuma wanlö hia lasilasi sikafu di dë söndö tiima, nöö de a' heepi fanöudu."

²⁵Ma nöö di juu dë hën di mujëë ko suti kini a goon nëen fesi, nöö hën a begi ën taanga taa: "Masa o, gaantangi, heepi mi o. Di mii u mi ta dëdë."

²⁶Hën a taa: "Wë mujëë o, na kë ma kë heepi i e, ma ja dë Isaëli sëmbë, nöö an fiti u puu bëëë a dee mii maun tuwë da dagu mii."

²⁷Hën di mujëë piki taa: "Aai Masa, wë sö a dë tuu o. Ma dee pikipiki pisi ta puu ta kai a tafa basu wë? Dee dagu mii an sa njan de nö?"

²⁸Wë nöö fa di mujëë fan dë, nöö a suti da Masa Jesosi seei, hën a taa: "Aai mujëë, i ta biibi mi taanga tuu o. Wë nöö di soni di i si i ta suku dë, nöö i fendi ën kaa e."

Nöö an kaba u fan seei, hën di mujëë mii u di mama ko bunu gbegedee.

Aki Masa Jesosi ta da 4000 sëmbë soni u njan.

Maik. 8:1-10

²⁹Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën u ku ën ta waka a di ze u Galilea bandja dë ta lontu te u go dou a wan kamian ka wanlö kuun dë, nöö hën a go sindo. ³⁰Nöö hën wanlö hia sëmbë booko gililili ko nëën möön, nöö de tja hia sikima ko tuwë nëën fesi faa musu kula da de. Hën a kula de tuu fiaa: lanlan sëmbë, bookowojoma, makisamakisa sëmbë, tapabukama, hii de tuu a kula te a kaba gbegedee.

³¹Nöö di dee sëmbë ko si faa dee tapabukama ko ta fan, dee lanma ko ta waka, dee makisamakisa sëmbë ko bëtë seei, dee bookowojoma ko ta si sondi, nöö a bigi da de tee. A foondo de tuutuu, nöö hën de da Masa Gaangadu tangi taa: “Ee, di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki, a bigi tuu o.”

³²Nöö baka fëën, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëën te u piki, a taa: “Tjali u dee hia sëmbë aki kisi mi o. Biga tide mbei di u dii daka di de dë ku mi aki, nöö de an njan na wan wojo sondi möönsö. Wë nöö ma sa manda de go söndö njan, biga a kandë so u de sa faau a pasi.”

³³Nöö hën u piki ën taa: “Aai, u jei, ma nöö unsë woo sa fendi sö wan hia soni u njan fuu sa da de, ka u dë a sösö kamian a sabana aki?”

³⁴Hën a hakisi u taa: “Wë un mëni bëëë un abi dë?”

Hën u piki ën taa: “U abi sëbën bëëë aki ku wantu piki fisi.”

Hën a taa antoobi.

³⁵Hën a manda dee sëmbë go sindo leti a goon na ahun liba dë.

³⁶Nöö hën de sindo te de kaba, hën Masa Jesosi tei dee sëbën bëëë ku dee pikipiki fisi naandë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko de pispisi, hën a tëndë da u taa: “Un tja go paati da dee sëmbë.”

³⁷Nöö hën u tei, hën u ta paati da dee hia sëmbë dë te dou de tuu.

³⁸Hën de tuu njan seei teee bëë u de fuu.

Nöö hën u toona go pii dee pispisi dee de njan fika, te fuu sëbën gaan manda. Nöö fa di soni pasa dë, de bi dë fö dusu womi a di kamian ufö i abi dee mujëë ku dee mii. Sö dee sëmbë bi hia tjika.

³⁹Nöö di de njan tefa de kaba kaa, hën Masa Jesosi manda de go a wosu awaa. Nöö hën u ku ën tei boto hën u koti wata go a di köndë de kai Magidala.

Aki dee hedima u keiki hakisi Masa Jesosi wan maaka möön.

Maik. 8:11-13; Luk. 12:54-56

16 Nöö fa Masa Jesosi ko a Magidala dë, hën dee Saduseima ku dee Faliseima ko nëën. Wë de tu keiki paatëi dë, de an kë piki möönsö taa a Gadu Masa Jesosi kumutu. Nöö fa de ko nëën dë, hën de taa de kë faa lei de wan maaka kumutu a Gadu ala, ee nasö de an o piki taa Gadu hën mandëën ko.

²Ma nöö hën Masa Jesosi piki de. A taa: “Dee sëmbë, a toobi mi

poi da unu. Biga te sapate ee un si bundji a liba ala bë njaan, nõö un taa amanjan sonu o hati. ³Te mamate un si di sonu bë hëii, tjuba ta baaka, nõö woon taa tjuba o kai tide. Sö un sabi u wegi dee maaka u liba ala tjika.

“Wë nõö unfa a waka wan sa wegi dee maaka dee dë leti a unu wojo un ta si aki? Biga ee un luku dee soni ta pasa a di ten u dë aki, de ta kai seei ku dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi a fesi e. Nõö hën da di ten de bi taki dë, hën dou kaa.”

⁴Nõö hën a gandji da de awaa, a taa: “Un dee takulibima aki, un dë leti kuma wan mujëe disëen manu go ta waka ta suku oto manu. Biga Gadu bi da unu dee maaka fëen gaanduwe kaa, nõö hën un disa de go ta suku oto maaka möön.” Nõö mi piki unu taa wan o feni oto maaka a mi möönsö e, möön leki di i si mi bi taki da unu kaa u di tjabukama de kai Jona.”

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di lei u dee Dju hedima.

Maik. 8:14-21

Nõö di Masa Jesosi fan ku dee hedima u keiki sö kaa, hën wë a disa de dë. ⁵Nõö hën u ku ën toona subi a boto möön, hën u ta koti nango a di oto së banda ka u bi kumutu. Ma nõö u bi fëëkëtë u tja bëëë go ku u.

⁶Nõö fa u nango dë, hën Masa Jesosi bai u a soni, a taa: “Un mëni unu seei e, dee sëmbë, ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

⁷Ma nõö di a fan sö, hën u pakisei wante taa wë a kandë fu di wa tja bëëë, nõö hën mbei a fan sö.

⁸Nõö Masa Jesosi sabi taa sö u ta mëni. Hën a taa: “Dee sëmbë aki, unfa biibi fuunu piki sö? Unfa un sa mëni taa bëëë soni mi ta taki? ⁹Wan ta fusutan mi möönsö nõ? Naasë un bi dë di mi tei dee feifi bëëë da feifi dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika sëmëni manda eti? ¹⁰Nõö naasë un bi dë möön di mi tei dee sëmën bëëë da dee fö dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika sëmëni manda möön?”

¹¹“Nõö unfa a waka wan ta fusutan taa ma ta a’ bookohedi ku soni u njan? Nõö na bëëë soni mi taki dë. Ma mi taki e, taa un musu mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

¹²Nõö fa a fan dë ufö u ko kisi u seei awaa taa na di sooda di de ta dian boon, nëen a ta taki, ma di poipoi lei u dee Faliseima ku dee Saduseima di de ta paaja a hii di goonliba, leti kuma wan piki sooda ta soopu ta paaja a wan hia boon, hën wë a ta taki di taki.

Aki Petuisi taki ambë da Masa Jesosi.

Maik. 8:27-30; Luk. 9:18-21

¹³Nõö di u dou a oto banda dë, hën u ta waka te u go dou a di pisiwata de kai Sesalia Filipi. Nõö hën Masa Jesosi kai u te u piki, a taa: “Unfa un ta jei de ta taki u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki?”

¹⁴Nõö hën u piki ën taa: “Wë u ta jei so sëmbë ta taki fii taa i da di dopuma Johanisi, hën toona weki baka a dëdë. So u de taa i dë wan u dee oto tjabukama u Gadu bi dë a fesi kuma Elia, kuma Jelemia sö, hën toona weki baka. Sö u ta jei de ta taki fii.”

¹⁵Nöo hën a toona hakisi u taa: “Wë unu wë? Ambë un ta mëni taa mi dë?”

¹⁶Hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Keesitu e, di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko. I da di Mii u Masa Gaangadu seei, di abi libi fu teego.”

¹⁷Nöo di Masa Jesosi jei fa a fan dë, hën a taa: “Aai womi Simon, ju di mii u Jonasi aki, Gadu naki i kölöku tuutuu. Biga di soni di i ko sabi dë, nöo na libisëmbë lei i ën. Ma mi Tata a liba ala hënseei mbei i ko sabi ën.

¹⁸“Nöo fa de ta kai i Petuisi dë, na ‘sitonu’ di në fii kë taki nö? Wë nöo mi taki da i taa ku di gaan sitonu i si aki mi o seti di keiki u mi e. Nöo fa mi o seti ën dë, nöo di didibi ku hii di kaakiti di a abi, ku dëdë köndë seei, an o sa tapëen ën möönsö.

¹⁹“Nöo mi taki da unu taa mi o da unu taki^d a di Njunjun Tii u mi dendu, te hiniwan soni di i si un tai a goonliba aki nöo a o dë taitai a Gadu ala. Söseei tu hiniwan soni di un lusu a goonliba aki, a o dë lusulusu a Gadu ala.”

²⁰Nöo di a fan sö te a kaba, hën a bai u tuu seei taa wa musu konda da na wan sëmbë taa hën da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko.

Aki Masa Jesosi konda di hogi di o pasa ku ën.

Maik. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27

²¹Nöo a di ten dë hën Masa Jesosi seti fan ku u, fuu sabi andi o pasa

ku ën a bakaten. A taa: “Te wan pisi nöo woo go a Jelusalen. Nöo dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, de o kisi mi da sitaafu te a tjika de, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka fëen, nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

²²Nöo fa a fan naandë, hën Petuisi kai ën tja go a së, hën a fia ku ën taa: “Masa, na taki dee lö soni dë e. Biga de an o sa pasa ku i seei, kwetikweti.”

²³Nöo hën a bia gandji dëen taa: “Waka pasa kumutu a mi fesi dë e, ju didibi Saatan. I dë kuma wan sitonu a pasi da mi u mi naki futu kai kumutu a di pasi Gadu buta da mi u mi waka. Biga fa i fan dë, nöo na Gadu da i di pakisei dë e. Libisëmbë pakisei nöo di dë.”

²⁴Nöo di a fan ku Petuisi sö te a kaba, nöo hën a bia fan ku u tuu taa: “Dee sëmbë o, wan mëni fa mi bi fan ku unu nö, taa hiniwan sëmbë abi sitaafu fëen fu tjai ufö a sa waka a mi baka.^e Nöo ee i kë waka a mi baka tuutuu, nöo i musu disa di soni di i seei ta kë, nöo i tei di sitaafu dë tja.

²⁵“Biga ee wan sëmbë i ta suku wan suti libi da i seei a di goonliba aki, nöo ja o feni ën fa i kë möönsö e. Lasi nöo joo lasi. Ma nöo ee i saka i libi fu mi hedi, nöo joo fendi ën kumafa i kë nöömö.

²⁶“Nöo ee i feni hii soni u di goonliba aki tuu te dou, ma i seei lasi go a di didibi faja, nöo un heepi seei a abi da i? Nöo andi seei dë a goonliba aki waiti tjika tu, fii

d 16:19 Aki Masa Jesosi taki: “Mi o da i dee söötö u di Könu Tii u Gadu.”

e 16:24 Aki Masa Jesosi taki: “Hiniwan sëmbë abi hën lakpa pau faa tja...”

tookëen ku di libi u teego? Soni an dë e, baa.

²⁷“Biga te wan daka, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a di goonliba aki nöömö, fu mi kuutu a libisëmbë liba. Nöo fa mi o ko dë, nöo mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu o ko makandi, nöo ku di gaan hei u mi Tata seei woo ko e. Nöo mi o paka hiniwan sëmbë kumafa a fiti di libi di a bi libi a di goonliba aki.”

²⁸Nöo hën a taa: “Mi taki da unu e, taa so fuunu dë aki an o dëdë möönsö bifö un si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko dou ku di Njunjun Tii u mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki dee bakama u Masa Jesosi si di Gadu fasi fëen di a abi.

Maik. 9:2-13; Luk. 9:28-36

17 Nöo hën a baka sikisi daka, hën Masa Jesosi tei Petuisi ku de tu baaa Jakobosi ku Johani, nöo hën de subi go te a wan hei kununu liba. ²Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën Masa Jesosi ko tooka a de wojo seei. Fesi fëen ko ta koti faja kuma sonu, nöo dee koosu nëen sinkii ko weti faan te sëmbë wojo an sa kai ku de. ³Nöo te u de kë mëni, hën de si tu womi ko taanpu nëen bandja, wan de kai Elia, wan da Mosesi. „De tu womi dë bi dë awoo tjabukama u Gadu u fesiten, gaan nëbai sëmbë, nöo de bi dëdë gaanduwe kaa, ma nöo hën de ko a Masa Jesosi dë ko ta fan ku ën.

⁴Nöo fa de ta fan ku ën dë, hën Petuisi taa: “Masa o, a bunu fa i

tja u ko aki. Nöo ee i kë, nöo mi sa mbei dii tjëkë liba da unu: wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.”

⁵Ma nöo di a fan sö kaa, hën wan gaan limbo wöluku saka zalalaa ko tapa de buuu. Hën de jei wan töngö ta fan a di wöluku dendu dë taa: “Un luku di lobi Womi Mii u mi aki. Libi fëen ta kai ku mi. Nöo hën fuun ta haika e.” Sö di töngö piki.

⁶Nöo fa de dii bakama u Masa Jesosi jei di fan dë, nöo hën de fëë te de kai ku fesi a goon. ⁷Hën Masa Jesosi waka go panjan de hën a taa: “Womi o, un hopo. Wan fëë sö e.”

⁸Nöo di de ko jabi wojo, nöo Masa Jesosi wanwan nöo de si. De an si de tu sëmbë möön.

⁹Nöo hën de toona ta bazia di kununu ta saka nango a goon. Nöo fa de nango dë, hën Masa Jesosi bai de taa: “Un haika e, di soni di un si a di kununu liba naandë, nöo wan musu taki ën da na wan kodo sëmbë e. Un musu hoi ën a unu hati ufö. Tee Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dëdë toona weki baka ufö un sa taki ën.”

¹⁰Nöo hën de taki dëen taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Faandi mbei dee leima fuu, dee Sabima u Wëti, taa Elia hën fosu musu ko ufö di könu Gadu bi paamusi o ko a u?”

¹¹Hën a piki de taa: “Awa, fa de ta lei unu dë, nöo sö a dë tuu. Elia bi musu ko a fesi fa a seeka pasi da di Könu. ¹²Ma nöo mi taki da unu taa a ko kaa e. Ma dee sëmbë an bi sabi ën, nöo hën de du ku ën kumafa de kë. Nöo söseei de o du ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki tu.” Sö Masa Jesosi taki.

¹³Nöo fa a fan dë ufö de ko sabi taa Johanisi di Dopuma hën a ta taki dë. Hën wë bi da di Elia di bi musu ko.

Aki Masa Jesosi kula wan womi mii bi dë ku miii siki.

Maik. 9:14-29; Luk. 9:37-43a

¹⁴Nöo hën de ta bazia di kuun ta ko te de ko kai a palala goon, nöo hën de ko si wanlö hia sëmbë naandë ta luku de. Nöo hën wan womi kule kumutu a dee sëmbë dendu ko kai a goon a Masa Jesosi fesi.

Hën a begi ën taa: ¹⁵“Masa gaantangi, a’ tjalihati fu wan womi mii u mi aki o. Miii siki dë ku ën seei te na soni. So juu a ta naki ën ta tuwë a faja, so juu a ta tuwëen a wata. Sö a ta fukëen tjika. ¹⁶Nöo mi bi tjëen ko a dee bakama fii aki u de heepi mi kulëen, ma de an bi sa heepi mi möönsö. Nöo hën wë i si mi tjëen ko a i seei.”

¹⁷Nöo hën Masa Jesosi djëmë, a taa: “Ee! Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöo de abi sö. Un longi mi musu dë ku unu aki ta hoi pasensi da unu ufö un sa biibi mi?”

Nöo hën a taa: “Söö. Wë tja di mii ko a mi aki i si.”

¹⁸Nöo hën de tjëen ko dëen. Hën a jaka di soni di bi dë nëen liba dë puu tuwë go, nöo wantewante dë hën di mii ko bunu fiae.

¹⁹Nöo baka u di dë, hën u dee bakama fëen ko nëen. Hën u hakisi ën taa: “Masa o, andi seei mbei wa bi sa jaka di gadu dë puu a di mii liba?”

²⁰Nöo hën a taa: “Awa, wë baaa o, fu di wan ta biibi a di fa wë mbei e. Biga mi taki da unu taa ee un abi wan piki biibi tëin sö seei kuma di sii fu di pau de kai mutaadi, nöo i sa go taki da wan gaan kununu taa ‘hopo kumutu dë’, nöo a o kumutu dë go. Biga te di biibi fuunu dë a di fa kaa, nöo na wan soni o dë di wan o sa du e.

²¹“[Ma boiti u di dë, sö wan pei soni, ja sa puu ën a sëmbë liba ee na i tei ten fii begi Masa Gaangadu gaanfa söndö njan.]” Sö Masa Jesosi piki u di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona fan soni u di dëdë fëen möön.

Maik. 9:30-32; Luk. 9:43b-45

²²Nöo baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi ko makandi a di pisiwata u Galilea naandë, hën a taki da u taa: “Dee sëmbë, mi kë taki wan soni da unu aki taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo wan daka de o buta mi a dee felantima u mi maun. ²³Nöo de o kii mi e. Ma di u dii daka fëen nöo mi o toona weki baka. Sö wë o pasa ku mi e, dee sëmbë.” Nöo fa a fan ku u dë, nöo a dë wan gaan tjali soni seei da u, a da u fuka te na soni.

Aki Masa Jesosi ku Petuisi o paka keiki möni.

²⁴Nöo hën u toona go a Kapenaumi möön. Nöo hën dee sëmbë ta pii möni da di Gaan Keikiwosu a Jelusalen dë, nöo hën de ko a Petuisi ko hakisi ën taa: “Wë mati o, fa di mësité fuunu sai dë, hën an ta paka di keikimöni nö?”

²⁵Hën a taa: “Aai höön, a ta paka.” Ma nöö fa de ta fan dë, nöö Masa Jesosi an sai naandë.

Nöö hën Petuisi go nëen a wosu. Ma nöö fa a denda a di wosu, an jabi buka fan seei, hën Masa Jesosi kai ën taa: “Womi Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Mi kë hakisi i wan soni. Fa dee könu u di goonliba aki ta pii lantimöni, nöö na ambë de ta pii ën? A deseai mii, naa a dee sëmbë dee an dë a di könu famii?”

²⁶Hën Petuisi piki ën taa: “Wë a dee oto sëmbë dee na famii u könu.”

Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë hën da an dë u dee mii u di könu seei musu paka, na sô nö?”

²⁷Ma nöö un boo paka nöö e, fu de an musu mati u.

“Nöö haika e. Tei di huku fii nöö i go a huku. Nöö di fosu fisi di i si joo kisi nöö i jabi ën buka luku, nöö joo si wan möni nëen dendu, nöö i tei ën tja go paka u mi ku i.”

Aki ta lei ambë da hei sëmbë a di tii u Gadu dendu.

Maik. 9:33-37; Luk. 9:46-48

18 Hën u dë te wan daka, nöö hën u dee bakama u Masa Jesosi ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Undi fuu sa dë di möön hei wan a di Njunjun Tii u Gadu dendu di ta ko aki?”

²Nöö hën Masa Jesosi kai wan piki mii tja ko nëen, nöö hën a butëen leti a u dendu naandë. ³Hën a taa: “Wan ta si di mii aki nö? Ee wan sëmbë ja bia ko abi di fasi di wan piki mii abi, nöö ja o sa dë a di Njunjun Tii dendu möönsö e. ⁴Ma

nöö ee i abi sô wan sakafasi, nöö joo dë gaan hei sëmbë a di Njunjun Tii dendu.”

⁵Hën a taki da u möön taa: “Ee i du sô wan piki mii kuma di i si aki wan bunu fu di a nama ku mi hedi, nöö miseei wë i du di bunu dë kaa e.

⁶“Nöö ee wan mii kuma disi ko biibi a mi liba, nöö hën wan fuunu mbei a kumutu a Gadu pasi, nöö mi taki e, di sitaafu fëen di joo kisi a Gadu nöö a o hebi gaanfa e. A bi sa möön bëtë da i de bi tei wan gaan gindi sitonu tai a i gangaa te de kaba, nöö de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga di sitaafu dë an o hebi kuma di i bi o kisi a Gadu, ee i bi mbei so wan sëmbë kumutu a di pasi u Gadu.”

Aki ta lei fa i musu köni tjika fii tan a di tii u Gadu.

Maik. 9:42-48; Luk. 17:1-2

⁷Hën a taa: “Mi bai helu da di goonliba aki e, da dee soni fëen ta ganjan sëmbë puu a Gadu pasi. A dë sô tuu taa sô di goonliba aki dë kaa, ma tökuseei mi bai helu da dee sëmbë dee ta buta sëmbë fu de du dee soni dee an kai ku Gadu.

^{8,9}“Nöö mi bai unu taa ee i kë du wan soni ku i maun di o mbei i kumutu a di pasi u Gadu, nöö a möön bunu i koti di maun fii kolon puu a i sinkii tuwë wante.

“Nöö söseei tu, ee ku di wojo fii dë i kë luku wan soni di o puu i a Gadu pasi, nöö a möön bunu i diki ën puu tuwë. Biga a möön bëtë da i i lasi wan kamian fii sinkii ma i feni di libi u teego, möön leki de hiti i ku telu go a di didibi faja.

^{10,11}“Nöö mi taki da unu möön e, taa un musu mëni unu seei bunu a di fa i ta libi ku dee piki mii kuma di i si aki sô. Wan musu tei de u sôsö soni. Biga dee basia u mi Tata köndê dee ta waka nango ta ko nëën fesi nöömö dē, nöö de wē ta watji dee mii aki e. Hën mbei wan musu ta kai de sôsö soni.”

Aki Masa Jesosi taki soni u wan sikapu di bi lasi.

Luk. 15:3-7

¹²Nöö hën a tei wan oto konda da u, a taa: “Ee wan sëmbê abi wan höndö sikafu ta kiija, nöö hën wan u de kumutu a dee otowan dendu lasi go te a go pii, nöö unfä i mëni? Na a o disa dee nëigiteni-ku-nëigi ka de ta njan a di sabana dē, nöö a go suku di lasi sikafu dē tee a feni ën nō? Aai, sô a o du. ¹³Nöö mi taki da unu, taa te a feni di wan kodo di bi lasi go dē, nöö a o wai ku ën gaanfa seei möön leki dee nëigiteni ku nëigi dee an bi go lasi.

¹⁴“Nöö söseei wē mi Tata di dē a liba ala dē tu e, dee sëmbê. Biga an kë na wan kodo sëmbê fëën musu lasi, te dou ku dee piki mii kuma disa aki seei. Sô a ta kai de gaan soni tjika.

Aki ta lei fa fii du ku wan sëmbê di du hogi ku i.

¹⁵“Nöö mi o taki wan oto soni da unu möön. Ee wan otowan fii du i wan hogi, nöö i musu go nëën i wanwan go fan ku ën, fuun seeka di taki be un ko bunu baka. Nöö ee di otowan fii piki tei di fan fii, nöö hën da i wini ën tja ko buta a pasi. ¹⁶Ma ee i fan ku ën an kë

haika möönsö, nöö i musu toona go kai wantu sëmbê, nöö un tuu go nëën makandi nöö un fan ku ën te un kaba. Nöö a o kai ku di Buku u Gadu ka a sikifi taa i musu abi tu ee nasö dii kotoigima ufö de sa sitampu wan soni taa a dē tuu.

¹⁷“Ma nöö ee di otowan fii an kë haika unu möönsö fu di taki musu seeka, nöö be un tja di taki go a dee oto biibima fuunu ka un ta miti makandi a keiki. Nöö ee un go taki ën te un kaba, ma seei di sëmbê an kë piki möönsö, nöö a ko dē taa heepi an dē. Nöö un luku ën kuma wan sëmbê na sabi soni fu Gadu, kuma wan takulibima.

¹⁸“Nöö mi taki da unu e, taa fa un dee sëmbê u mi ta ko makandi naandê, nöö di soni di i si un sitampu te un kaba taa hën bunu, nöö Gadu seei o nama ku unu nëën taa a bunu. Nöö ee un luku wan soni a goonliba aki tee un kaba sitampu taa an bunu, nöö Gadu seei o taa an bunu tu. Sô taki fuunu a goonliba aki o a' kaakiti tjika e.

¹⁹“Nöö mi taki e, taa ee wantu fuunu ko miti a wan kamian fuun begi mi Tata a liba faa du wan soni da unu, nöö mi piki unu gbelin taa a o du ën e. ²⁰Biga ka tu dii fuunu ko makandi fu di un nama ku mi, nöö mi seei o dē leti a unu mindi dē.”

Aki ta lei taa u musu da sëmbê paadon.

²¹Nöö hën Petuisi ko nëën, hën a hakisi ën taa: “Wē Masa o, ee wan otowan u mi ta du hogi ku mi nöö hën mi puu ën a bëë te dou sëbën pasi kaa, nöö an tjika nō?”

²²Hën a piki ën taa: “Nönö, womi, an tjika e. I musu ta puu ën a bëë nöömö, ee sëbënteni toon sëbën pasi seei. Ja musu hoi ën a bëë möönsö.”

²³Nöö hën a toona da u wan oto möön faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan könu di abi sëmëni wookoma ta juu möni nëën. Nöö hën a dë te wan daka nöö hën a kai de ko fu de pakëën di möni di de bi juu nëën.

²⁴“Wë nöö di de seti di soni, hën de tja wan sëmbë ko nëën. Di sëmbë naandë bi abi sëmëni milion faa pakëën.

²⁵“Hën di könu taa: ‘Wë mati o, da mi di möni u mi di i musu paka mi.’

“Ma nöö di womi an abi di möni. Nöö hën di könu taa: ‘Wë antoobi. Un sei ën, hën ku ën mujëë ku dee mii fëën ku hii soni a abi tuu, nöö un tja di möni u de ko da mi, be mi feni di möni u mi.’

²⁶“Ma nöö di di womi jei sö, nöö hën a saka tjökö kini a goon nëën fesi, hën a begi ën taa: ‘Köndë Masa o, i a’ leti, ma mi begi i gaantangi hoi pasensi da mi o. Di möni di mi juu a i, nöö mi o paka i ën nöömö.’

²⁷“Nöö fa a begi ën te a kaba dë, nöö hën tjali fëën kisi di könu. Nöö hën a taa: ‘Wë mati o, wë an dë fii paka mi di möni möön e. Un boo disa di taki nöö.’ Nöö di a fan ku ën sö tefa a kaba, nöö hën a mandëën go.

²⁸“Ma nöö fa di womi kumutu dë, hën a go miti ku wan otowan fëën a pasi, di hën ku ën tuu ta wooko makandi da di könu. Nöö di womi aki bi juu kuma wan teni-a-feifi

kölu sö a di womi di kumutu a di könu dë. Nöö fa de miti dë, nöö hën a djombo kisi di otowan a gangaa gbolou peeta. Hën a taa: ‘Söö, womi, wë u miti. Paka mi di möni u mi wantewante, nasö mi o du ku i tide.’

²⁹“Nöö hën di womi tjökö kini a goon nëën fesi hën a begi ën taa: ‘Gaantangi baa, hoi pasensi da mi o. Te mi feni di möni nöö mi o da i ën nöömö.’

³⁰“Ma nöö di fosu womi naandë, hën an dë a di taki dë seei, kwetikweti. An haika seei andi di otowan fëën ta taki. Nöö hën wë a mbei dee siköutu ko tei ën tja go buta a dunguwosu fu tee a sa paka di paima.

³¹“Ma nöö fa di soni pasa dë, nöö dee oto wookoma u könu sai dë ta si, nöö hën de kule tjalalaa go piki di könu taa sö wan soni de si pasa, a bigi te an sa taki.

³²“Nöö hën di könu toona kai di wookoma dë ko nëën möön, hën a gandji dëën seei awaa, a taa: ‘Ju hogihatima ju, hii di gaan hia möni di i bi abi u paka mi nöö hën wë mi disa i fu di i bi begi mi. ³³Wë nöö an bi bunu da i fii abi tjalihati da di otowan fii nö? Jee? Sö i dë ö?’

³⁴“Nöö hati fëën boonu ku ën teee, nöö hën a kai dee siköutu, a taki da de taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tja go tuwë a dunguwosu, be a ta tja sitaafu fu teee a paka hii di möni di a bi musu paka mi, tee dou ku dee lasiti bësënsi tuu.’”

³⁵Nöö sö Masa Jesosi taki wan oto da u te a kaba. Hën a taa: “Un si fa di soni pasa dë ö? Wë nöö leti sö nöö mi Tata di dë a liba ala o libi ku unu tu e, ee wan puu dee

otowan fuunu a bëë ku hii unu hati a dee hogi de ta du unu.”

Aki Masa Jesosi ta taki fa manu ku mujëë an musu tuwë.

Maik. 10:1-12; Luk. 16:18

19 Nöo hën a baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Galilea naandë latja Judea go te a di oto së banda u Joodan Lio. ²Nöo fa u ta waka nango dë, wanlö hia sëmbë ta dë a Masa Jesosi baka ta ko nöömö. Nöo di u dou a di oto së banda u di lio, nöo hën a kula dee sikima u de tefa a kaba.

³Nöo di juu dë, hën wanlö Faliseima ko nëën fu de poobëën luku ee de sa feni föutu nëën u de tjëën go kaagi da lanti. Nöo hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u kë hakisi i wan soni aki. Unfa di wëti u Gadu taki? Wan womi sa tuwëën mujëë fu hiniwan piki soni di hën ku ën abi ö?” Sö de hakisi ën.

⁴Nöo hën a piki de taa: “Wan bi lesi a di Buku nö, taa di Gadu mbei goonliba te a kaba nöo hën a mbei libisëmbë, wan womi ku wan mujëë.

⁵Nöo kumutu a di ten dë te kisi fa u dë aki, wan womi o kumutu disa hën mama ku hën tata go libi ku ën mujëë, nöo de o ko dë wan sinkii.

⁶De an o dë kuma tu sëmbë möön. Wë nöo fa Masa Gaangadu buta de ko di wan dë, nöo libisëmbë aan leti u paati de möönsö e.”

⁷Hën de hakisi ën taa: “Wë nöo ee a dë sö tuu, nöo faandi mbei Mosesi bi buta da u Dju sëmbë taa i sa mbei wan pampia a lanti te i kaba taa i ku di mujëë fii tuwë, nöo i manda di mujëë fii go? Faandi mbei a taki sö?”

⁸Hën a taa: “Awa, wë fa a da unu di pasi dë, fu di un abi taangajesi wë mbei e. Ma a seti u goonliba nöo an bi dë sö. ⁹Nöo mii taki da unu seei gbelin taa ee wan sëmbë i abi wan mujëë fii nöo i tuwëën ma na manu a tei a i wosu nöo hën i toona go tei wan oto mujëë, nöo Gadu wëti hën wë i booko dë e.” Nöo sö Masa Jesosi piki dee sëmbë.

¹⁰Nöo di u dee bakama fëën jei a taki sö, hën u taa: “Wë nöo Masa o, ee sö di wëti fu Gadu dë, nöo an dë fu womi abi mujëë, an dë u mujëë abi manu tu e. Un boo dë fuu sö nöo.”

¹¹Hën a taa: “Ma na hii sëmbë sa fika sö e. Nönö. Ma dee sëmbë dee a kai da, nöo de nöo sa dë sö. ¹²Biga so sëmbë an sa tei mujëë biga de pai ën sö kaa. So sëmbë an sa tei mujëë fu di oto sëmbë du hogi ku de. So sëmbë, deseei feni ën fu bunu fu de dë ku wan hati ta biinga fu di Tii u Gadu musu paaja a mundu, hën mbei de an tei mujëë.

“Nöo di sëmbë di sa tei di lei aki, nöo be a tei ën e.”

Aki de tja dee miii ko a Masa Jesosi.

Maik. 10:13-16; Luk. 18:15-17

¹³Nöo di juu naandë, hën de tja wanlö miii ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de hedi begi da de. Nöo di u dee bakama fëën si sö, hën u gandji da dee sëmbë seei.

¹⁴Ma nöo hën Masa Jesosi si taa sö u ta du, hën a bai u taa: “Nönö womi, wan tapa de e. Be de tja dee mii ko da mi nöo. Biga dee sëmbë dee abi sö wan saka fasi kuma dee piki mii i si aki, nöo de nöo o dë a di Tii u Gadu dendu e.”

¹⁵Hën a buta maun a dee mii hedi, hën a begi da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku wan guduma.

Maik. 10:17-31; Luk. 18:18-30

Nöö baka fëën, hën u kumutu a di kamian dë nango möön. ¹⁶Te wan pisi, hën wan kijoo ko a Masa Jesosi hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, wë mi ko a i aki. Mi ko hakisi i ee un bumbuu soni dë fu mi sa du nöö mi feni di libi u teego?”

¹⁷Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Faandi mbei i hakisi mi soni u bumbuu? Biga Gadu nöö da bumbuu sëmbë, nöö ee i kë feni libi u teego, nöö i musu hoi i seei a dee wëti fëën.”

¹⁸Hën di womi hakisi taa: “Undi u dee wëti fëën fu mi hoi?”

Hën a taa: “Ja musu kii sëmbë. Ja musu go a wan mujëë na mujëë fii. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. ¹⁹I musu a’ lesipeki da i mama ku i tata. I musu lobi hii sëmbë kumafa i lobi i seei.”

²⁰Hën a taa: “Aaa, dee soni dë nöö? Wë hii dee wëti dë tuu seei mi bi ta hoi kaa, fu sensi mi bi dë mihi. Ma nöö ee i si taa wan soni toobi mi eti, nöö gaantangi be i taki ën da mi o.”

²¹Hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Söö, wë antoobi. Wë ee i kë ko dë wan bumbuu sëmbë te dou, nöö i go sei hii dee gudu fii dee i abi tuu te i kaba, nöö i tei di möni paati da dee möfina sëmbë u di köndë. Nöö te i du sô kaa, nöö joo abi gudu a Masa Gaangadu köndë te a hia e. Nöö te i kaba, nöö i ko bakama u mi ta waka a mi baka.”

²²Wë nöö fa Masa Jesosi fan ku ën te a kaba dë, nöö hën di kijoo

bia go ku gaan tjali nëën hati, biga a abi hia gudu tuu.

²³Nöö fa a go dë, hën Masa Jesosi bia fan ku u dee bakama fëën, a taa: “Womi, a dë wan taanga soni tuu fu sô wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu e. ²⁴Ja si fa di mbeti de kai kamëli bigi ö? Ee i luku ën te i kaba, nöö ja sa maakëën seei taa a sa pasa na aguja baaku. Ma mi piki unu taa, di soni dë möön fukë möön leki fu wan guduma sa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁵Nöö di u jei sô kaa, nöö a toobi u seei. Hën u hakisi ën taa: “Wë ee sô a taanga da wan sëmbë di Gadu heepi sô te a ko gudu, nöö ambë seei sa feni di libi u teego baa?”

²⁶Hën a luku u diin sô, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë, nöö na wan sëmbë sa feni ën e. Ma a di kaakiti u Masa Gadu a nama, nöö soni seei an dë di hën an sa du.”

²⁷Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, uu bi disa hii soni seei ko ta waka a i baka, nöö un paima u o feni?”

²⁸Hën a taa: “Haika e. Te a dou di juu fu hii soni musu ko njunjun, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o go sindo a di könu sutuu u mi ku hii di hei u Gadu di a abi. Nöö di juu dë, nöö un dee tuwalufu sëmbë bi ta waka a mi baka aki, nöö woon ko sindo a tiima sutuu tu, ta kuutu dee tuwalufu lö u Isaëli.

²⁹“Nöö na unu wanwan o feni paima e. Ma hii dee sëmbë dee disa de wosu, ee nasö de baaa, ee nasö sisa, tata, mama, mihi, pandasi kamian, hiniwan soni fu di a kë waka a mi baka hedi, mi taki da

unu taa dee lõ sëmbë dë an o lasi. Biga de o toona feni dee soni naandë höndö toon baka, nöö te fu kaba fëen nöö de o feni di libi u teego a Gadu tu.

³⁰“Nöö di juu dë, nöö sömëni sëmbë dee de bi ta tei u heihei sëmbë a goonliba aki, de tuu o ko dë lagi sëmbë. Nöö sömëni sëmbë dee bi dë lagima a goonliba aki o ko hei sëmbë awaa.”

Sö Masa Jesosi taki da u tefa a kaba.

**Aki da wan oto fu wanlö
wookoma bi wooko a wan goon.**

20 Nöö hën wë Masa Jesosi konda wan oto woto da u möön, faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma abi wan gaan goon fëen. Nöö hën di mamate biten hën a hopo go suku sëmbë fu de heepi ën wooko di goon. ²Nöö di a feni sëmbë, hën a mbei buka ku de te a kaba taa a o paka de wan daka wooko möni. Hën de taki aai, a bunu. Nöö hën wë a manda de go a di goon.

³“Nöö hën a sai dë te kuma nëigi juu sö, hën a toona go suku sëmbë möön u de musu heepi ën wooko di goon. Nöö hën a go si wanlö sëmbë taanputaanpu pii a wojowojo naandë, de aan soni seei u du möönsö.

⁴“Nöö hën a taki da de taa: ‘Un ko go wooko da mi a mi goon, nöö mi o paka unu kumafa a fiti.’ Hën de taki aai, nöö hën a manda de go.

⁵“Nöö hën a dë te kuma tuwalufu juu, hën a toona go suku sëmbë möön fu de heepi ën wooko di goon. Hën a feni sëmbë möön.

“Nöö a di dii juu, hën a toona go suku möön.

⁶“Hën a dë tee sapate feifi juu hën a toona go möön. Hën a go si wanlö sëmbë dë taanputaanpu a wan kamian, na soni seei de ta du möönsö.

“Hën a hakisi de taa: ‘Andi mbei un dë taanputaanpu aki di wan hii daka nöömö sö?’

⁷“Hën de taa: ‘Wë nönö, wa feni wooko seei möönsö e.’

“Nöö hën a taa: ‘Söö. Wë mi o manda unu be un go wooko a mi goon ala. Un kë ö?’

“Hën de taki aai. Hën a manda de go a di wooko.

⁸“Nöö hën de ta wooko tee fa juu kisi u de kumutu a di wooko. Nöö hën di sëmbë abi di goon hën a go fan ku di basi taa: ‘Wë go kai dee wookoma tja ko, nöö i paka de da mi. Nöö joo seti ku dee bi ko lasiti dë te kisi dee fosu sëmbë dee bi ko di mamate e.’

⁹“Nöö hën di a go u go paka de, nöö hën a seti ku dee bakawan hën a paka de wan hii daka möni. Nöö sö a paka de tuu te dou.

¹⁰“Ma nöö di a paka dee sëmbë bi ko a fesi, nöö de bi mëni taa de o kisi möön hila möni möön dee ko a baka dë. Ma nöö de ko si taa di wan möni nöö de tuu feni. ¹¹Nöö di soni an kai ku de seei, nöö hën de sai dë ta guunjan di sëmbë abi di goon.

¹²“Te wan pisi hën de go nëen gbolo, hën de hakisi ën taa: ‘Unfa di soni waka? Di mamate hën u ko dë ta pena a di sonu mindi tefa di ndeti aki, ma nöö dee sëmbë dee wooko di wan kodo juu langa dë, u ku de tuu kisi di wan seei möni. A bunu sö nö?’

¹³“Nöo hën di goon masa kai wan u de, a taa: ‘Mati.’

“Hën a piki.

“A taa: ‘Fa un taki dë, nöo ma du hogi ku unu e. Biga na mi ku unu bi mbei buka taa mi o paka unu wan daka möni nö? Wë nöo un mëni dë a i maun naandë? Na wan daka möni mi da i dë nö?”

^{14,15}“ ‘Nöo unfa i pakisei? Di soni di mi abi, ma sa du ku ën kumafa mi kë nö? Sö nöo mi bi kë da dee sëmbë dee ko lasiti dë, nöo fu di mi abi bunuhati u de fëen mbei un ta haun sö nö?’ ”

¹⁶Sö wan oto Masa Jesosi tei konda da de. Hën a taa: “Sö nöo a o dë a di Njunjun Tii u Gadu e. Dee sëmbë i mëni taa o dë a fesi, nöo de sa ko dë a baka e. Nöo dee sëmbë i sabi taa o dë a baka, nöo de sa ko fesima.”

Aki Masa Jesosi taki soni u di dëdë fëen möön.

Maik. 10:32-34; Luk. 18:31-34

¹⁷Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi o go a Jelusalen. Nöo hën a kai u dee tuwalufu bakama fëen a së.

Hën a fan ku u te a kaba taa:

¹⁸“Dee sëmbë, un haika e. Woo go a Jelusalen awaa. Nöo fa i si woo go dë, nöo wan gaan soni o pasa ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki e. De o sei mi da dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, nöo de o kuutu ku de na de te de kaba fiti buka taa mi musu dëdë. ¹⁹Nöo de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë maun dee na dë Dju sëmbë, u de ta sösö mi ta mbei mi fa. Nöo de o fon mi te a tjika de ufö de o tei mi tja go

peka a lakpa pau kii. Ma nöo a di u dii daka, nöo mi o toona weki baka e.” „Sö wë a fan ku u gbelingbelin tjika.”

Aki wan mama ta hakisi hei kamian da dee womi mii fëen.

Maik. 10:35-45

²⁰Ma nöo baka di Masa Jesosi fan sö, hën di mama u Jakobosi ku Johanisi, dee mii u Zebedeosi, ko nëen ko tjökö kini a goon nëen fesi taa: “Masa o, mi kë begi i wan soni.”

²¹Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mujëë. Andi i kë?”

Hën a taa: “Wë ja si dee tu womi mii u mi aki ö? Wë mi ko begi i taa te joo subi a di könu bangi fii, fii tii di köndë, nöo mi kë i mbei de sindo a i bandja, wan u de a i leti maun së, di otowan a i töötömaun së.”

²²Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë mujëë o, fa i ko begi mi di soni aki, ma nöo i saandi i ta begi mi nö?”

Hën a bia fan ku de tu baaa, a taa: “Womi, di soni di de lai da mi u mi bebe aki, nöo un sa bebeën tu ö?”

Nöo hën de taa: “Aai, Masa, u sa bebeën.”

²³Hën a taa: “Awa, wë woon bebe wan pikiwan fëen tuu o. Ma haika e. Ee a dë taa fii ko sindo a dee hebi kamian a mi bandja dë, nöo an dë a mi aki fu mi sa mbei buka ku unu nëen e. Biga dee sëmbë dee mi Tata a liba ala buta, nöo de nöo sa feni dee lö kamian naandë.” Sö Masa Jesosi piki de.

Aki ta lei ambë o hei a di tii u Gadu dendu.

²⁴Wë nöo di u otowan ko jei fa de tu baaa bi fan dë, nöo hati fuu ko boonu ku de seei.

²⁵Nöö hën Masa Jesosi kai hii u tuu ko nëen makandi, hën a fan ku u taa: “Womi, un haika e. Fa dee hedima u di goonliba aki ta tii köndë, nöö de ta masa sëmbë ta buta de a de basu, nöö dee sëmbë dee dë a de basu dë seei ta masa oto sëmbë tu ta buta a de basu. A sô wan fasi wë dee hedima u goonliba aki ta tja köndë.

²⁶“Ma nöö unu, wan musu dë sô e. Nönö. Biga ee wan fuunu kë ko heima a di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö i musu saka i seei da di otowan fii. ²⁷Ee i kë ko fesima u dee otowan, nöö i musu ko dë kuma futuboi seei da de. ²⁸A di soni dë un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë. Biga fa i si Mi di ko dë Libisëmbë Mii ko a goonliba aki, nöö ma ko fu sëmbë musu dini mi e, ma mi ko u miseei musu dini sëmbë. Mi ko u mi lasi mi libi seei paka paima fu sômëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.” Sô Masa Jesosi taki da u a di ten dë.

**Aki Masa Jesosi kula tu
bookowojoma.**

Maik. 10:46-52; Luk. 18:35-43

²⁹Nöö hën u ku ën ta waka nango tefa u go dou a wan köndë de kai Jelikou. Nöö fa u nango dë, na u wanwan e. Wanlö gaan hia sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka gidjii kumafa de bi guwenti kaa, nöö hën u ta kumutu a di köndë.

³⁰Nöö di juu dë tu bookowojoma bi dë leti a bandja pasi naandë. Nöö di de jei taa Masa Jesosi hën ta pasa dë, nöö hën de seti bai dëen taa: “Masa gaantangi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi musu

ko nö? Saa u ooo, saa u!” Sô de ta bai.

³¹Ma nöö dee hia sëmbë dee ta waka ku u dë ta gandji da dee bookowojoma taa: “Un kabuka naandë!” Ma de an haika seei. Awaa de ta bai taa: “Masa, ju di Heepima dë, u begi i gaantangi, saa u ooo! Heepi u!”

³²Nöö hën Masa Jesosi taanpu piii, hën a kai de.

Hën de ko dou.

Hën a hakisi de taa: “Andi un kë fu mi musu du da unu?”

³³Hën de taa: “Masa, u kë fii heepi u be u ko ta si soni.”

³⁴Nöö fa de fan dë, hën tjali u de kisi Masa Jesosi tee na soni, hën a tëndë maun nama a de wojo. Nöö hën wantewante dë, hën wojo u de limbo, de ko si soni gbegedee. Nöö hën de ta waka nango a Masa Jesosi baka, de ku dee hia sëmbë dë.

**Aki dee sëmbë ta wai ku Masa Jesosi
kuma wan könu.**

Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

21 Nöö u ku Masa Jesosi nango tefa u ko dou a wan köndë de kai Betifaigi. Di köndë dë dë zuntu ku Jelusalen, leti a di kuun de kai Oleifi Kuun bandja naandë.

Nöö hën Masa Jesosi kai tu fuu dee bakama fëen, ²hën a taki da de taa: “Womi, un go a di köndë a u fesi naandë e. Nöö te un go dou nöö woon si wan buliki dë taitai ku ën mii nëen bandja. Nöö un lusu de tja ko da mi.

³“Nöö ee a ko dë sô taa wan sëmbë ko hakisi unu taa: ‘Unse

un nango ku dee mbeti?’ nöö un piki ën taa: ‘Di Masa fuu, hën abi de fanöudu,’ nöö de o disa de da unu.” Sö Masa Jesosi fan ku de tu bakama te a kaba.

⁴Wë nöö fa i si di soni o pasa aki, nöö a o kai ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi gaanduwe a fesi, a taa:

⁵Un go taki da dee sëmbë u Jelusalen naandë,
leti a Sion dë seei, taa:
“Un luku di könu fuunu ta ko a unu a wan saapi fasi dë.
A dë sindosindo a wan buliki liba ta waka ta ko,
a wan buliki mii seei.”

Sö wë di tjabukama bi taki fu di könu Gadu o manda ko, nöö awaa a ta pasa.

⁶Nöö hën de tu bakama du leti kumafa Masa Jesosi manda de. Biga de nango te de go dou, hën de go si di buliki taitai ku ën mii nëën bandja. ⁷Hën de lusu de hën de tei tja ko da Masa Jesosi. Nöö hën de jabi koosu a de baka, nöö hën Masa Jesosi subi «a di miii wan liba» ta waka nango a Jelusalen.

⁸Nöö di juu dë, hën dee hia sëmbë dee ta waka ku u naandë, hën de tei koosu jabi a di pasi liba, so sëmbë ta koti palo maun ta tuwë a di pasi u di buliki di Masa Jesosi dë nëën liba musu waka a de. Bigi nöö de ta bigi ën sö.

⁹Nöö hën de ta waka nëën baka ta waka nëën fesi, te wan pisi hën de seti bai dëen taa:

Ke baa, u böö!
Di Gaan Könu fuu dou,
di Bakamii u Könu Dafiti di
Gadu bi paamusi u.

Masa Gaangadu musu dë ku i e!
Fa i si a manda i ko aki,
në fii musu bai te dou a Gadu
Köndë ala!

Sö dee hia sëmbë ta bai ta wai ta mbei piizii dëen.

¹⁰Nöö fa u mbei dë, nöö Masa Jesosi dou a Jelusalen kaa, nöö di juu dë köndë ta booko seei, sëmbë ta mbei wajawajawajawaja. Sëmbë ta hakisi taa: “Maingë, ambë ko aki?” ¹¹Hën de taa: “Ja jei ö? Jesosi u Nazalëti wë, di tjabukama u Gadu di ta dë a di pisiwata u Galilea, hën ko aki e, hën wë u ta wai ku ën sö.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu a di wosu fëen Tata.

Maik. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹²Nöö fa Masa Jesosi ko dou a Jelusalen naandë, nöö hën a go wante a di Wosu u Gadu. Nöö di a go dou, hën a si wanlö hia sëmbë sai naandë ta sei soni da dee wakama ta ko dë. De ta sei dee mbeti ku dee pomba sö dee de ta kii da Gadu ta paka paima. So sëmbë sai dë ta tooka möni. Nöö sö de buta di pisi kamian ko dë kuma wojowojo ta wooko möni te a hia a dee sëmbë ta ko dë.

Nöö hën di Masa Jesosi si sö kaa, hën hati fëen boonu seei. Hën a jaka dee sëmbë puu dë, a kandi dee tafa u de tuwë djolou a goon, a tötö dee bangi u dee sëmbë ta sei pomba dë tuwë ku baka a goon.

¹³Hën a gandji da de taa: “Wan bi jei fa Masa Gaangadu bi taki a di Buku ö? A taa di wosu fëen dë wan kamian ka sëmbë musu ta ko ta begi ën. Ma nöö unu tei ën buta ko tan kamian u fufuuma!”

¹⁴Nöo a baka u di dë, hën dee bookowojoma ku dee lan sëmbë u di köndë ko nëen naandë a di Wosu u Gadu, nöo hën a kula de te a kaba.

¹⁵Nöo di juu dë, wanlö mii sai dë eti ta kanda ta bai taa: “Gaantangi u di Bakamii u Könu Dafiti di Masa Gadu manda da u aki ooo!”

Ma nöo di dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko si dee foombo wooko Masa Jesosi ta du dë, ku di fa dee mii ta kanda ta bai dëen a di Wosu, nöo hati u de ko boonu.

¹⁶Hën de taki dëen taa: “Fa dee mii ta bai ta kai olo dë, ja ta jei fa de ta taki ö? Ja o tapa de be de kabuka nö?”

Hën a piki de taa: “Awa, mi ta jei. Ma nöo wan bi lesi a di Buku u Gadu ö, taa Gadu ta buta dee piki mii u de gafëen, te dou ku dee mii a bobi tuu.”

Nöo hën di a taki sö, ¹⁷hën a kumutu disa de dë, nöo hën a go a di köndë de kai Betania. Naandë a duumi di ndeti dë.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Maik. 11:12-14, 20-26

¹⁸Nöo di dobooko fëen, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Betania fuu toona go a Jelusalen möön. Nöo di u dë a pasi nango, hën hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹⁹Nöo hën a si wan fuuta pau leti a bandja pasi dë de kai figa, hën a go suku njanjan nëen faa musu njan. Ma nöo an feni. Uwii nöo di pau abi nëen hedi. Nöo hën a fan ku di pau taa: “Fa i si ma feni njanjan a i aki, nöo ja musu pai a di goonliba aki möön e.” Nöo di a fan sö, hën wantewante dë hën di pau uwii lenguwa waaa fiaa.

²⁰Nöo di u dee bakama ko si di pau taa a dëe, nöo soni fëen toobi u tumusi. Hën u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, unfa a waka i fan ku di pau dë hën a dëe hesi sö?”

²¹Nöo hën a piki u taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee i ta biibi Masa Gadu ku hii i hati, nöo unu seei sa du sö tu e. Nöo na di dë nöo, ma möön gaan soni seei un sa du. Biga ee hën i taki da di kuun aki taa: ‘Hopo kumutu fii aki go a di ze,’ nöo a o du leti kumafa i taki dëen. ²²Biga ee i abi biibi a Masa Gadu tjika, nöo hiniwan soni di i begi ën nöo i sa feni ën nëen.”

Aki Masa Jesosi tai dee Dju hedima ku fan.

Maik. 11:27-33; Luk. 20:1-8

²³Nöo hën u toona go a di Wosu u Masa Gadu möön, nöo hën Masa Jesosi seti ta lei sëmbë. Te wan pisi hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ko nëen möön.

Hën de hakisi ën taa: “Ambë da i taki fii du dee soni i ta du aki?”

²⁴Hën a piki de taa: “Wë fa un hakisi di soni dë, nöo miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöo te un piki mi, nöo miseei o piki unu unsë mi feni di taki.”

²⁵Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbë, ambë bi butëen a ta du di lö wooko dë, Masa Gadu naa libisëmbë?”

Wë nöo fa a hakisi de naandë, hën de go a së go pakisei di soni go, de pakisei di soni ko, te de wei, hën de taa: “Wë unfa woo taki di soni aki? Biga ee u piki taa Masa Gaangadu hën mandëen, nöo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën buka? Wë

nöö woo peka. ²⁶Ma nöö ee u taki taa libisëmbë hën mandëën nöö u musu fëëë, biga hii dee sëmbë u di köndë aki tuu tei Johanisi fu wan gaan tjabukama di Gadu seei manda ko. Möön bëtë fëën nöö un boo piki ën taa wa sabi.”

²⁷Nöö hën de go a Masa Jesosi hën de piki ën taa: “Wë di soni i hakisi u dë, nöö wa feni u piki i e.”

Hën a taki da de taa: “Wë di wan feni, nöö miseei tu, më sa konda da unu ambë da mi di taki u mi ta du dee soni mi ta du aki e.”

**Aki Masa Jesosi da wan
oto fu tu baaa.**

²⁸Hën a toona fan ku de möön taa: “Un haika, mi o taki wan woto da unu aki, nöö un pakisei ën bunu e.

“Wan tata bi abi tu womi mii fëën. Nöö hën a go a di möön gaan wan hën a taki dëën taa: ‘Womi o, baa, wë mi kë fii go a u goon tide go wooko e.’

²⁹“Nöö hën a taa: ‘Ambë? Mi ö?’ A taki aai. A taa: ‘Nönö, ma o go e.’

“Ma nöö hën a sai dë te wan pisi, di soni ko hati ën fu di a bi piki hën tata gaan buka sö, nöö hën a hopo go a di goon dendu go wooko.

³⁰“Ma nöö söseei di tata bi go a di oto womi mii fëën tu, hën a taki dëën taa: ‘Womi, mi kë fii go a u goon dendu go wooko tide e baa.’

“Nöö hën a piki ën taa: ‘Söö. Wë antoobi Taata, mi o go e.’ Wë ma nöö hën an go möönsö.”

³¹Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö mi hakisi unu, de tu mii u di tata, di a fan ku de undi u de piki ën buka?”

Nöö hën de piki taa: “Wë di gaan wan, hën du kumafa di tata bi kë.”

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sö a dë tuu. Nöö un haika e. Dee fufuuma u di köndë aki, ku dee jajo mujëë dee un ta mbei fa, nöö dee lö sëmbë dë sa ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möön hesi möön unu e. Biga de sabi kaa taa de an ta libi bunu. Ma nöö unu, un ta mbei kuma un ta piki Gadu buka, un dë bumbuu sëmbë kaa, nöö hën mbei a taanga da unu fuun saka unu seei a di tii u Gadu basu.

³²“Biga di Johanisi ko, nöö a bi ta lei unu unfu fuun libi ufö un sa ko bunu ku Gadu, ma nöö wan bi kë piki. Nöö hën dee sëmbë dee bi a’ poi në a di köndë, nöö de bia piki Johanisi hesihesi. Ma nöö unu, hii fa un si taa sö de ta piki, ma tökuseei wan bia piki ën buka möönsö. Un mbei taangajesi go dou te kisi fa u dë aki eti.”

**Aki Masa Jesosi da wan oto fu wanlö
hogihati wookoma.**

Maik. 12:1-12; Luk. 20:9-19

³³Nöö hën a tei wan woto konda da de möön, a taa: “Wan guduma bi dë e. Nöö hën a koti wan gaan goon hën a paandi di fuuta de kai doloifi nëën te a kaba faa musu ta mbei win. Hën a mbei wan peni te a kaba lomboto di goon. Nöö hën a diki wan baaku te a kaba mbei baki nëën, fu te di doloifi lepi nöö a di baki dë dendu de o ta makisëën ta mbei di win. Nöö hën a mbei wan hei wosu buta a di peni dendu u dee wakitima musu ta watji fufuuma.

“Nöö di a mbei hii dee soni tefa a kaba, hën a kai wanlô sëmbë ko nëën. Nöö hën a mbei buka ku de tefa a kaba taa de o ta wooko a di goon, nöö te juu kisi di fuuta lepi, nöö de o ta mbei win nöö hën ku de o ta paati ën.

“Nöö di di goon masa mbei di buka ku dee sëmbë te a kaba, hën a mbei wan lêisi go tee a wan oto köndë.

³⁴“Nöö hën a go dë ala teee juu dou di fuuta lepi. Nöö hën wë a kai wanlô futuboi fëën manda go a di goon, fu de go tei di win fëën a dee sëmbë tja ko dëën.

³⁵“Nöö hën wë de nango tefa de go dou. Ma nöö di dee sëmbë dee ta wooko a di goon si taa de ta ko, hën de buta ku de. Wan u de de fon tee a fika a dëdë ku libi maun. Di otowan hën de fon kii. Di otowan hën de naki ën ku sitonu kii.

³⁶“Nöö hën a baka u di dë, hën di goon masa toona manda oto sëmbë u de go möön go suku di win tja ko dëën. Nöö hën de nango tefa de go dou. Hën dee sëmbë dee dë a di goon du ku de leti kumafa i si de bi du ku dee fosuwan.

³⁷“Nöö a baka u di dë, nöö hën di goon masa taa: ‘Söö. Wë mi o manda di womi mii u mi seei go awaa. A kandë te dee sëmbë si ën, nöö de o abi lesipeki fëën, di a dë mi mii.’

“Nöö hën a manda di womi mii fëën go gbolo. ³⁸Ma di dee sëmbë dee dë a di goon si taa hën ta ko dë, nöö hën de taa: ‘Söö. Wë di sëmbë a’ di goon, luku di womi mii fëën ta ko dë e.’

“Nöö hën de kuutu ku deseai taa: ‘Te di masa dëdë nöö di mii i si

naandë, hën o ko tei di goon aki puu a u maun. Nöö un sabi nö? Un boo kii ën puu aki wante, nöö di goon o fika da u wanwan.’

³⁹“Nöö hën wë di womi mii ko dou. Nöö hën dee sëmbë kisi ën tja go a döösë u di djai, hën de kii ën gbegede puu dë.”

Sö wan woto Masa Jesosi konda da de te a kaba.

⁴⁰Hën a taa: “Wë nöö fa dee soni pasa dë, nöö te di goon masa ko, andi un mëni taa a o du ku dee sëmbë naandë?”

⁴¹Hën de taa: “Höön, wë di soni naandë dë u taki ö? A o sitaafu de ku wan gaan hogi sitaafu di fiti de nöö a o kii de. Nöö a o da oto sëmbë di goon di a sabi taa a sa feni wini fu di goon fëën a de.”

⁴²Nöö hën Masa Jesosi hakisi de, a taa: “Wan sabi fa de taki a di Buku u Gadu nö? De taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu, de si wan sitonu taa an bunu, nöö hën de tuwëën a kapëë.

Ma nöö bakaten, hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

Masa Gadu seei wë du di soni sö, nöö a dë wan gaan foondo soni da u.

Sö wë di Buku taki.

⁴³“Nöö mi taki da unu taa Masa Gadu an o biinga ku unu möön e, faa buta unu a di Tii fëën basu möön. Nönö. A o disa unu, nöö a o tei wanlô oto sëmbë buta a di Tii fëën di a o sa feni wini a de.

⁴⁴“[Biga di soni Gadu buta taa a bunu, nöö hën un feni taa an bunu kwetikweti, leti kuma di sitonu de bi tuwë dë.] Nöö un sabi fa di sitonu

naandë dë nö? Ee un kai nëen liba nöö woon booko pisipisi, ma ee di sitonu hën kai a unu liba nöö lala a o lala unu finufinu kaba a sösö fiaa.”

⁴⁵Wë nöö fa Masa Jesosi fan dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima jei, nöö de sabi taa de wë a tjökö ku di fan a fan dë, nöö hati u de boonu tee. ⁴⁶Nöö de kë kisi ën tja go buta a dunguwosu, ma fu di de fëëë lanti hën mbei de an du sö. Biga hii sëmbë ta tei Masa Jesosi u wan gaan tjabukama u Gadu seei.

Aki Masa Jesosi da wan oto fu wan tööu wosu.

Luk. 14:15-24

22 ^{1,2}Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan woto möön konda faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

A taa: “Wan könu abi wan womi mii fëen o tööu, nöö hën a kai sëmbë a fesi fu te di daka dou nöö de ko a di tööuwosu. Nöö hën a seeka soni te a kaba këë. ³Nöö hën a manda dee futuboi fëen fu de go piki dee sëmbë dee a bi kai dë taa wë aan soni, di daka hën a dou. Be de ko a di tööuwosu ko njan di gaan piizii.

“Nöö hën dee futuboi go, hën de da di buka te de kaba. Ma nöö dee sëmbë a bi kai dë, de an kë ko. De an dë a di soni dë seei.

⁴“Nöö hën di könu manda wanlö oto futuboi fëen möön taa be de toona go taki da de taa a seeka hii soni tuu kaa. Dee gaan kau, ku dee kau mii dee a bi kijja buta naandë fu de fatu tjika u de njan di daka, nöö a kii de tuu kaa seeka boi. Nöö

be de ko a di piizii. Sö a manda taki da de.

⁵“Ma nöö fa dee futuboi go da di buka te de kaba naandë, hën dee sëmbë tjëkë ahwa maun da de taa de an dë a di soni dë. Hën wan u de hopo go fëen nëen goon dendu, di otowan go fëen a möni wooko.

⁶Nöö dee sëmbë dee fika, hën de hopo, hën de kisi dee futuboi u di könu hën de du hogihogi ku de te a tjika de, hën de kii de puu dë gbelin.

⁷“Nöö hën di könu jei taa sö wan soni, nöö hën hati fëen ko boonu seei tee na soni. Hën a kai wanlö sodati fëen, hën a manda de go kii dee sëmbë dee bi kii dee futuboi fëen, hën de booko di köndë, de suti faja nëen tjuma gbegedee.

⁸“Nöö hën wë di könu toona kai wanlö oto futuboi u de ko nëen, hën a taa: ‘Wë un luku. Dee soni u seeka buta dë fuu njan di piizii, nöö u kaba u seeka de gaanduwe kaa e, ma dee sëmbë dee mi kai u de ko nöö de hogi poi. An fiti u de ko njan di piizii aki möön.

⁹“ ‘Wë nöö un sabi nö? Un go a di köndë nöö un paaja waka a hii dee sitaati tuu, gaan wan ku piki wan. Nöö hiniwan sëmbë di un si, nöö un kai ën taa be a ko a di tööuwosu aki ko njan.’

¹⁰“Nöö hën de paaja hii di köndë. Nöö hën de kai hii sëmbë dee de si kaa, bunuwan ku hogiwan tuu, hën de tja de ko a di piizii te di wosu fuu pöö ku sëmbë.

¹¹“Ma nöö di tööu bi abi wan wëti taa di könu seei o buta di koosu fii bisi ko a di tööuwosu. Nöö hën de dë a di piizii dendu te wan pisi nöö

hën könu ko u ko da de wodi. Nöo fa a ta da de wodi ta lontu dë, te wan pisi hën wojo fëen ko kai a wan sëmbë ko naandë. A dë fëen ku fëen seei koosu nëen sinkii gbolo. An bisi di koosu könu bi dëen möönsö.

¹²“Hën könu luku ën diin, a kai ën: ‘Womi.’

“A piki.

“A taa: ‘Unfa a waka i ko aki söndö i bisi di koosu di mi da i fii musu bisi?’

“Hën di womi dë pii. An sa piki na wan soni.

¹³“Nöo hën di könu manda dee futuboi fëen taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tai ën maun ku ën futu te un kaba, nöo un vindëen go a döo a dungudungu ala, ka sëmbë dë a sitaafu ta bai ta këe ta djëmë nöömö.’”

¹⁴Sö wan oto Masa Jesosi taki da de naandë e. Hën a taa: “Nöo sö wë a dë e, dee sëmbë. Masa Gadu kai hia sëmbë u de ko, ma nöo biti sëmbë nöo ta ko nëen a di fasi di a buta faa tei de.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni u lanti möni.

Maik. 12:13-17; Luk. 20:20-26

¹⁵Nöo fa Masa Jesosi fan te a kaba dë, hën dee Faliseima go a së go kuutu ku de na de unfa u de du de feni ën kisi tai ku dee fan a ta fan. ¹⁶Nöo hën de feni wan soni fu de hakisi.

Nöo hën de kai dee bakama u de, ku wanlö sëmbë u Könu Helodi paatëi, hën de manda de go a Masa Jesosi go hakisi ën di soni de pakisei dë.

Nöo hën de naki te de go dou. Hën de kai ën: “Mësitë o.”

Hën a piki.

De taa: “Wë u ko a i aki.”

A taki aai.

“Wë u sabi taa fa i dë aki, nöo i dë gaan bambuu sëmbë. Biga i ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u leti kumafa de dë. Ja a’ toobi ku di fa sëmbë ta pakisei fii, hën mbei ja ta kwei di fan da u. Wë nöo hën i si u ko a i aki ko hakisi i wan soni, nöo di fa a dë nöo i piki u.

¹⁷“Fa di Gaan Könu a Loomë ta duwengi u fuu ta paka lanti möni aki, wë nöo unfa i si ën? A fiti fuu pakëen naa an fiti?” Sö de hakisi ën.

¹⁸Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa politiki wë de ta naki ën sö, hën a piki de taa: “Un dee bödjëema aki, andi mbei un ta suku mi fuun tai ku fan sö? ¹⁹Wë un da mi wan kwëngëlë möni i si.”

Nöo hën de tei wan kwëngëlë möni tja ko dëen.

²⁰Nöo hën a hakisi de taa: “Wë ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

²¹Hën de piki taa: “Di Gaan Könu.”

Hën a taa: “Nasö nö?”

De taki aai.

Hën a taki da de taa: “Wë nöo di soni di dë u könu nöo un da könu ën e, nöo di soni di dë u Masa Gaangadu nöo un da Masa Gaangadu ën.” ²²Nöo fa a piki de dë, nöo a bigi da de seei. De an bi mëni taa sö a bi o piki de a sö wan köni fasi te de an sa feni soni u taki möön. Nöo hën de kumutu disëen dë, hën de go u de.

**Aki dee Saduseima ko hakisi Masa
Jesosi soni u di dëdë weki baka.**

Maik. 12:18-27; Luk. 20:27-40

²³Nöö hën di daka dë seei, hën wanlô sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Wë dee lö pei sëmbë naandë, de an kë biibi taa te sëmbë dëdë nöö di akaa fëen ta fika ku libi faa toona ko a di sëmbë sinkii a bakaten, be a weki baka.

Nöö fa de ko nëen dë, hën de hakisi ën taa: ²⁴“Mësitë o, de taa te sëmbë dëdë nöö a o toona weki baka. Wë nöö u ko hakisi i wan soni fëen fii piki u.

“Wë Mosesi bi da u wan wëti. A taa ee wan womi ku ën mujëë libi te nöö hën di womi dëdë söndö a pali ku ën, nöö di baaa fëen musu hoi ën suwagi, be a pali miii ku ën fu di baaa fëen böngö an musu kaba. Na sö nö?”

²⁵“Söö. Wë nöö de bi dë sëbën baaa womi a u mindi aki. Nöö hën di gaan wan u de tei wan mujëë. Hën de dë te wan pisi hën dëdë kii di womi gbolo, hën ku di mujëë an pai möönsö. Nöö hën di oto baaa hoi di mujëë. ²⁶Te di womi dë seei dëdë, an pali ku ën möönsö. Hën di u mbei dii hoi di mujëë. Tefa a dëdë an pai ku ën möönsö. Nöö sö hii dee sëbën baaa womi tuu libi ku di mujëë, ma na wan u de pali miii ku ën möönsö. ²⁷Nöö a baka u di dë, hën di mujëë seei ko dëdë tu.

²⁸“Wë nöö di soni u kë hakisi i, hën da ee sëmbë dëdë de ta weki baka, nöö unfa di soni o pasa te de tuu weki baka? Undi u dee sëbën baaa o abi di mujëë? Biga de tuu bi

libi ku ën.” ²⁹Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un ta tei di taki a wan föutu fasi poi e, fu di wan saandi Gadu Buku taki, nöö wan sabi un kaakiti Gadu abi tu. ³⁰Biga tee sëmbë dëdë weki nöö manu ku mujëë soni an o dë möön e, ma hii sëmbë tuu o dë kuma dee basia u Masa Gaangadu köndë.

³¹“Ma nöö fuu taki a di fa sëmbë ta dëdë weki baka dë, nöö wan ta lesi a di Buku u Gadu fa Gadu bi fan ku Mosesi a di faja dendu ö? ³²A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu ku Isaki ku Jakopu.’

“Wë wan jei ö? An taa, ‘Mi da di Gadu di de bi ta begi,’ ma a taa ‘Mi da di Gadu de ta begi.’ Wë nöö Masa Gaangadu an dë di Gadu u dëdëdëdë sëmbë e, ma a dë di Gadu u libilibi sëmbë. Wë nöö hën da Abahamu ku Isaki ku Jakopu, di akaa u de dë ku libi a wan kamian eti, nasö nö? Nöö faandi mbei wan kë piki taa tee sëmbë dëdë nöö de dë ku libi eti?”

³³Wë nöö di dee hia sëmbë sai dë jei fa Masa Jesosi piki dee Saduseima, nöö a bigi da de te na soni.

**Aki Masa Jesosi ta lei undi u dee
wëti u Gadu da di möön hebi wan.**

Maik. 12:28-34; Luk. 10:25-28

³⁴Nöö di dee Faliseima ko jei taa sö Masa Jesosi wini dee Saduseima a fan, nöö hën de toona hai ko makandi möön ko ta suku soni möön u de go kisi ën. ³⁵Te de kaba nöö hën de go nëen.

Nöö de bi abi wan fiafia lei wan a de dendu di sabi Dju wëti finifini,

nöö hën o fan di fan. ³⁶Nöö hën a kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Wë nöö fa Mosesi sikifi dee wëti u Gadu buta a di Buku, nöö undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

³⁷Hën a piki de taa: “Di möön hebi wan ö? Hën da i musu lobi Gadu i Masa te dou ku hii i hati ku hii i akaa ku hii di pakisei fii di i abi. ³⁸Hën da di möön hebi wan u hii dee wëti tuu. ³⁹Ma nöö wan otowan dë leti nën baka, hën da i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei. ⁴⁰De tu wëti dë, de dë a fesi u hii dee otowan tuu. Biga hii dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu tuu, de tuu ta hëngi a de tu wëti naandë e.”

Sö Masa Jesosi piki de.

Aki Masa Jesosi tai dee Faliseima ku wan hakisi.

Maik. 12:35-37; Luk. 20:41-44

⁴¹Wë nöö di dee Faliseima dë a Masa Jesosi dë kaa, nöö hën a bia hakisi de wan soni awaa. ⁴²A taa: “Wë miseei o hakisi unu wan soni. Unfa un ta mëni u di Könu de kai Keesitu, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ambë bakamii a musu dë?”

Hën de taa: “Wë a musu dë wan bakamii u Könu Dafiti.”

⁴³Hën a taa: “Na sö nö? Wë nöö unfa a waka Dafiti seei kai ën ‘Masa’, ee bakamii fëen nöö a o dë? Biga i sabi fa di Buku taki. Di Akaa u Gadu ko a Dafiti liba nöö hën a taki wan soni u di Paamusi Könu taa:

⁴⁴Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki ta luku te mi buta dee felantima fii a i basufutu.’

Na sö Dafiti bi taki ö?

⁴⁵“Wë nöö andi Dafiti kë taki ku di soni dë? Biga ee di Paamusi Könu o dë hën bakamii nöö, unfa a o sa dë hën Masa möön?” Hën di soni dë Masa Jesosi hakisi dee Faliseima.

⁴⁶Ma nöö fa a hakisi de di soni dë, na wan u de saanfa u piki ën möönsö. Nöö hën mbei fu kumutu a di ten naandë, nöö na wan sëmbë abi hati u go hakisi Masa Jesosi soni u de sa kisi ën möön.

Aki Masa Jesosi bai helu da dee hedima u keiki ku dee Faliseima.

Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-52, 20:45-47

23 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëen ku dee hia sëmbë dee sai dë tuu. A taa: ²“Un haika e, dee sëmbë. Wan si fa dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima ta libi ö? De buta deseei a di kamian di Mosesi bi abi ta lei sëmbë dee wëti u Gadu. ³Nöö fa un jei de ta fan dë, nöö un musu piki de tuu. Ma nöö wan musu suku u djeesi de a di fa de ta libi e. Nönö, biga de an ta libi kumafa dee wëti ta taki. ⁴Nöö de ta lai wëti tee a hia da unu fuun musu ta tjai, ma de seei an ta tja wan pikiwan fëen seei.

⁵“Nöö fa dee lö sëmbë dë sai dë, nöö hiniwan soni di de o du kaa nöö de ta du ën fu sëmbë wojo musu si de taa de dë bumbuu sëmbë. Biga Gadu bi taki taa i musu sikifi dee wëti fëen buta a i mindifesi ku i maun fu ja musu fëëkëtë de. Ma nöö dee lö sëmbë dë, de ta mbei gaan gindi dosu te de

kaba ta sikifi Gadu wëti te a hia lai nëen ta tai buta a de mindi fesi ku de maun te de kaba fu sëmbë musu si de taa aai, sò de ta biibi Gadu tjika.

“Sösei Masa Gaangadu bi taki taa te de o nai di koosu u de, nöö de musu nai ën ku jëkëjëkë a buka. Ma nöö de ta nai gaan langalanga jëkëjëkë te pasa maaka fu hii sëmbë musu si taa sò de ta biibi Gadu hebi tjika. Ma an dë sò a de hati. Un si ö?”

⁶“Nöö fa i si de sai dë, ee de o go a wan piizii ee nasö de go a keiki, nöö de lobi u sindo a dee möön hei kamian fu hii sëmbë wojo musu ta kai a de. ⁷Nöö te de o go a wojowojo ee nasö a wan oto kamian a lanti dendu, nöö de lobi u sëmbë musu ta da de wodi a lanti dendu dë ta kai de ‘Munëli, Munëli.’ A ta suti da de seei.

⁸“Wë ma nöö mi taki da unu taa na sò un musu libi e, dee sëmbë. Biga un tuu dë baaa ku baaa makandi. ^{9,10}Nöö wan musu buta unu seei hei möön sëmbë fu de ta ko ta kai unu ‘Munëli’ ee nasö ‘Taata,’ ee nasö ‘Masa.’ Di fa dë an bunu e! Biga wan kodo Masa nöö un abi, ku wan kodo Tata, hën da Masa Gaangadu di dë a liba. Nöö wan kodo Mësitë nöö un abi hën da di könu di Gadu bi paamusu taa a o manda ko. Nöö wan musu tei libisëmbë buta a dee lö kamian dë e, nöö wan musu hopo unu seei buta a dee lö kamian dë tu. Nönö.

¹¹“Ma nöö ee wan fuunu kë dë fesima, nöö i musu saka i seei ko dë kuma futuboi u dee otowan fii.

¹²Biga ee wan sëmbë i ta suku u

hopo i seei, nöö Gadu o booko i saka. Ma ee i saka i seei, nöö Gadu o buta i möön hei.”

¹³Nöö hën Masa Jesosi gandji da dee hedima u Dju awaa, a taa: “Mi bai helu da unu e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, wan ta ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö, nöö dee sëmbë dee dë fa u ko nëen nöö un ta tapa di pasi da de tu. Un ta tapa di döo seei a de fesi u de an musu denda ko a dendu.

[¹⁴“Nöö mi toona bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima naandë, un bödjëema unu! Biga te un si wan mujë manu fëen dëdë a fika a ganda, nöö un ta tei dee gudu fëen ku hii dee soni dee dë nëen wosu tuu ko fuunu. Nöö naandë seei un ta dë ta begi gaan langa begi, ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë poi. Fa un ta du dë, nöö mi taki da unu taa woon kisi wan gaan sitaafu fëen a Gadu e.]

¹⁵“Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Biga fa i si un sai dë, nöö un ta waka hii di mundu fuun feni ee wan kodo sëmbë seei hai tjika ko a unu së. Nöö te un wini ën kaa, nöö un ta butëen ko tu toon didibi möön leki fa un sai dë.

¹⁶“Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee bookowojoma dë. Biga fa un sai dë, un ta suku u ta lei otowan pasi ma unu seei wan ta si di pasi möönsö.

“Biga un taa ee wan sëmbë i tei di Wosu u Masa Gadu soi, nöö di soi

dë aan kaakiti. Ee i poi ën seei nöö an o kisi i. Ma ee i tei di goutu di dë a di Wosu soi, nöö hën a' kaakiti tjika fu di soi kisi i. Sö di lei fuunu di un abi, sö a dë. ¹⁷Wë un dee bookowojoma dë, unfa un du don sö? Biga di goutu ku di Wosu u Masa Gadu, undi u de möön hebi? Na di Wosu nö? Nöö fu di di goutu dë a di Wosu dë, hën mbei a ko dë wan hebi soni, na sö nö?

¹⁸“Söseei tu, un ta lei sëmbë taa ee de tei di begitafa soi, nöö di soi aan kaakiti tjika. Ma ee i tei di soni de tja ko buta a di tafa dë soi, nöö hën abi kaakiti, di soi o kisi i ee i booko ën. Na sö un ta taki ö? ¹⁹Wë nöö un wisiwasi di dë? Biga di soni de tja ko buta a di tafa, nöö nëën hebi e. Ma di begitafa hën hebi, nöö te i tja di soni ko buta a di tafa liba ufö a o ko wan hebi soni. ²⁰Nöö mi taki da unu taa, ee i tei di begitafa dë soi, nöö hën da i soi ku ën ku hii dee soni dee dë nëën liba tuu.

²¹“Nöö söseei tu, ee i tei di Wosu u Masa Gaangadu soi nöö hën da i ta soi ku ën ku hii dee soni dee nama ku ën tuu, te dou ku Masa Gaangadu seei tu di ta dë a di Wosu. ²²Nöö te i tei liba ala soi, nöö hën da i tei di könubangi u Masa Gaangadu a liba ala ku Masa Gadu seei di dë sindosindo nëën. Sö di soi fuunu hebi tjika.

²³“Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti, ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga hii dee soni un ta paandi fuun njan te dou ku dee pikipiki sii tuu, nöö de tuu un ta paati a teni pisi finifini nöö i ta da Gadu fëen pisi. Sö un ta mbei taa un ta hoi Gadu wëti

fini tjika. Ma nöö dee gaan wëti u Gadu kuma fii wegi soni luku a wan leti fasi, ee nasö fii abi tjalihati da otowan, ee nasö fii libi a wan leti fasi fu sëmbë sa futoou i, dee di dë wan ta kai de gaan soni möönsö. Nöö an bunu e! Biga ee i lobi u hoi wëti sö, nöö dee wëti dë tuu i bi musu hoi makandi söndö i disa hafu u de.

²⁴“Nöö mi bai helu da unu möön, un dee bookowojoma ta lei otowan pasi naandë. Biga un dë leti kuma wan sëmbë ee wan piki sundju kai a di wata fëen di a ta bebe, nöö a o hopo wante go maani ën puu te a kaba bifö a o bebëen. Ma ee wan gaan gindi mbeti dë a di wata nöö an o si ën möönsö. A o bebe di wata wiö. Nöö sö wan sabi u wegi soni tjika.

²⁵“Nöö mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga un ta wasi paabi fuunu ee nasö kan fuunu finifini a wëti fasi, ufö de sa limbo da unu tjika. Ma hii fu di dë, hati dendu fuunu an dë limbolimbo. A lai ku söso gihi ku langahati ku takufasi. ²⁶Un dee bookowojo Faliseima aki, un haika e! Un mbei hati fuunu ko dë limbolimbo, nöö hii dee döösë soni fuunu o dë limbolimbo tu.

²⁷“Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai dë, un dë leti kuma dee geebi de ta seeka feifi a döösë tee de ko dë wetiweti faan limbolimbo. Ma dendu u de lai ku dëdë sëmbë pondipondi fika bonu. ²⁸Sö un dë e, fa i si un sai dë. Biga un ta mbei

unu seei kuma gaan bumbuu sëmbë, ma hati dendu fuunu lai ku sösö ganjan ku bödjëë fasi ku hii pei hogi.

²⁹“Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëëma unu! Fa un sai naandë, un ta seeka dee geebi u dee fesiten tjabukama u Gadu, ku dee u dee oto sëmbë dee bi libi bunu a Masa Gaangadu wojo. Un ta bisi de te de hanso möön hii soni. ³⁰Sö un ta du e, nöö hën wë un sai dë ta taki taa ee unu bi dë a di ten u de ala, nöö wan bi o kii de kumafa dee gaan sëmbë fuunu bi kii de.

³¹“Ma nöö hii fa un taki dë seei, ma ee sëmbë wegî di fa un ta libi te de kaba, nöö de musu si taa un dë lalalala bakamii u dee gaan sëmbë fuunu dee bi kii dee tjabukama dë. Un djei de tumisi ku di hogilibi fuunu. ³²Nöö mi taki e, taa be un libi di hogilibi fuunu go dou nöö e, te nöö a o kisi di maaka di dee gaan sëmbë fuunu bi buta da unu.

³³“Nöö fa un hai ko zunta gidjii kuma sindeki lolulolu na akata dë, nöö un sabi taa un sa lusu kule go te de an o kisi unu tuwë a di didibi faja nö? ³⁴Wë nönö e! Un haika, mi o toona manda wanlö oto tjabukama ko a unu möön, ku fusutan sëmbë. Bumbuu leima seei mi o manda da unu leti kumafa Masa Gadu bi manda ko da dee gaan sëmbë fuunu a fesiten. Nöö hafu u de woon peka a lakpa pau kii, hafu u de woon kii a oto fasi, hafu u de woon fon a dee keikiwosu fuunu, hafu u de woon ta buta ku

de ta jaka ta puu a köndëköndë kuma dagu. Sö woon du ku de tjika.

³⁵“Nöö hën mbei mi taki da unu taa hii dee bumbuu sëmbë u Gadu dee de bi kii a goonliba aki tuu kaa, de tuu o fika a unu liba e, kumutu na Abeli te dou a Sakaliasi di mii u Belekia di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu ganda mindi. ³⁶Hii di hebi u de tuu o kai a un dee hogi sëmbë ta libi a di ten aki liba e.” Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju naandë.

Aki Masa Jesosi ta këë da Jelusalen.

Lk. 13:34-35

³⁷Nöö di a fan sö te a kaba, nöö hën wan gaan tjali kisi ën u di köndë. Hën a taa: “Ee aai, Jelusalen, Jelusalen, a i ganda mindi aki de vinde sitonu naki dee sëmbë kii, dee Gadu bi manda. Hii dee tjabukama tuu de kii a i aki. A tjali e. Sömëni pasi mi bi hangî fu mi kai dee sëmbë fii ko a mi, kumafa wan ganian mama ta kai hën miîi fu de ko nëën hanza basu faa tjubi de. Ma nöö de an bi kë ko möönsö. ³⁸Da a ko dë taa wë heepi an dë. Nöö mi o disa unu be un libi kumafa un kë e, be di kamian fuunu aki booko kaba a sösö.

“Biga mi disa unu fuun bai sabi sö. ³⁹Nöö mi taki e, te di daka dou u mi toona ko möön, nöö woon dë kabakaba fuun tei mi awaa. Nöö woon toona bai kumafa un bi bai dë kaa taa: ‘Gaantangi u Gadu u di sëmbë a manda da u aki. Gadu musu dë ku ën.’ ”

Sö Masa Jesosi fan te a kaba di ten dë.

**Aki ta lei dee maaka u te di ten u dë
aki o kaba.**

Maik. 13:1-31; Luk. 21:5-33

24 Nöo hën di a ta kumutu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë faa go, nöo hën u dee bakama fëen ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, ja si fa dee wosu fu di keikipisi aki waiti nö?”

²Nöo hën a taa: “Awa, ma fa i si de hanso seei, ma wan daka ta ko di na wan u dee gaan sitonu i si aki o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan.”

³Nöo hën a kumutu dë, hën a go a di kuun de kai Oleifi Kuun go sindo. Nöo hën u ko nëen naandë u wanwan hën u hakisi ën taa: “Masa, wë di soni i taki dë, na un juu ten a o ko pasa? Nöo un maaka joo lei u tu, fuu sa sabi di juu di joo toona ko baka ku di juu di ten u dë aki o kaba?”

⁴Nöo hën Masa Jesosi piki u taa: “Söo. Wë a bunu fuun sabi ën tuu e, fu sëmbë an sa ganjan unu. ⁵Biga di juu dë, nöo sëmëni sëmbë o hopo ta tei mi në taa de da di Paamusi Könu, nöo a di fasi dë de o ta kisi sëmëni sëmbë ta ganjan.

⁶“Nöo un haika e. Te di juu ta kisi, nöo woon ta jei taa: ‘Feti dë aki,’ te wan pisi, ‘Feti dë ala.’ Nöo wan musu panta e, biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö. Ma nëen da di kaba eti e. ⁷Di juu dë, nöo wan köndë o hopo go feti ku di oto köndë, wan könu o hopo go feti ku wan oto könu, gaan hangi o ko, goonliba o ta seki, kamian o ta bai ta latja. ⁸Nöo di dë hën da di seti

nöo fu di gaan fuka ten di dë u ko. A o dë leti kuma te bëë seti njan wan mujëë faa pai. Sö dee fuka dë o ta lei taa di juu zuntu fu di ten u dë aki musu kaba.

⁹“Nöo di juu dë, de o seti du ku un dee sëmbë u mi tu. De o buta unu a sëmbë maun u de sitaafu kii. Hii sëmbë o ta buuse unu fu di un nama ku mi hedi. ¹⁰Hën wë mbei hia sëmbë o bia baka, de an o a’ biibi a mi liba möön. Nöo di juu ten dë, di libi o hogi tee. Sëmbë o ta tja de na de go sei, de o ta buuse deseei te na soni. ¹¹Nöo sëmëni sëmbë o hopo ta konda taa de da tjabukama u Gadu, nöo de o ta ganjan hia sëmbë ta kisi ta hai tja ko a de së.

¹²“Nöo fa dee sëmbë u di ten dë o libi hogi ku deseei tjika dë, nöo gaan së u de an o lobi de na de möön e. ¹³Ma nöo dee sëmbë dee o tai hati ta biibi a Gadu tee dou di kaba pisi, nöo de o feni di libi u teego. ¹⁴Ma nöo di bunu buka u di Njunjun Tii u Gadu musu paaja te dou hii goonliba e, be hii föluku musu jei. Nöo baka u di dë ufö di ten u dë aki o kaba.

¹⁵“Nöo te wan pisi, nöo woon si di gaan hogi di di tjabukama u Gadu de kai Daniëli bi taki e. Di hogi dë, Masa Gaangadu an sa si ën a wojo seei, kwetikweti, biga hën ta biinga u poi hii bumbuu soni kaba a sösö gbegedee. Nöo di hogi dë o hopo ën seei buta leti a di kaba apaiti kamian u Masa Gaangadu Wosu, ka hën wanwan bi musu dë. Sö a o hopo ën seei tjika. (Nöo fa u sikifi ën aki, nöo di sëmbë di ta lesi, nöo be a buta mëni nëen bunu faa musu fusutëen.)

¹⁶“Nöö te di soni u taki dë pasa, nöö dee sëmbë dee dë a Judea köndë aki nöö de musu kule hesihesi go tjubi a dee gaan kununu liba e. ¹⁷Ee wan sëmbë i dë a i wosu a baiko a liba ala, nöö i musu bazia wante kai a goon kule go tjubi. Ja musu bia go a i wosu dendu seei taa i nango tei soni fii tjaja go ku i. Nönö. Sö i musu biinga kule hesi tjika. ¹⁸Nöö dee sëmbë dee dë a goon dendu, sö nöö de musu kule wantewante go tu. De an musu go a wosu go tei koosu u de tjai. ¹⁹Nöö a o tjali möönsö o, dee sëmbë, da dee mujëë dë ku bëë ku dee dë ku miii a maun. Biga dee daka naandë o dë wan hebi daka seei da de.

²⁰“Nöö un musu ta begi Gadu taanga e, be di juu naandë an kisi i a kötö ten, ee nasö a saba daka di a’ tjina fii kule. ²¹Biga mi taki da unu taa, fu sensi di Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti. Nöö söseei tu an o pasa ufö di ten dë dou. Nöö fa a o pasa naandë, nöö an o pasa möön tu e. ²²Ka soni o hogi tjika dë, mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an tapëen hesi, nöö na wan sëmbë o dë ku libi a goonliba möön. Hii sëmbë seei tuu fiaa o dëdë kaba. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëen, nöö fu de hedi wë a o tapëen möön hesi.

²³“Söö. Nöö di juu dë, nöö wan sëmbë o ko taki da i taa: ‘Luku di Paamusi Könu leti naandë!’ Ma wan musu piki e. ²⁴Biga sëmëni sëmbë o ta hopo ta ganjan sëmbë taa de da tjabukama u Gadu ee nasö de da

di Paamusi Könu. De o ta du gaan foondo soni ta bia sëmbë hedi ta hai tjaja ko a de së. Mi taki da unu taa ee a bi sa, nöö de bi o ganjan dee sëmbë fu Gadu seei tu, dee a bi tei kaa ko sëmbë fëen seei. Un si ö? ²⁵Nöö fa mi ta taki dee soni da unu aki, nöö mi ta taki de a fesi da unu fu buuja an musu kisi unu. Biga un bi jei de kaa.

²⁶“Nöö mi o toona bai unu wan pasi möön, kumafa i si mi bi bai unu dë kaa taa ee de ko taki da i taa: ‘Di Paamusi Könu ko e! A dë leti a sabana dendu ala!’ nöö wan musu kule go luku e. Biga na tuu. Ee de taa: ‘Haika, a dë leti tjobitjubi a wosu dendu dë,’ ma wan musu piki e. ²⁷Biga te mi ko, nöö an o dë wan tjobitjubi soni sö. Nönö. A o dë limbolimbo u hii sëmbë u goonliba sa si, leti kuma te gaangadu koti fajaja di së u sonu kumutu nöö i ta si ën te a di së u sonu go tu. Sö nöö di ko u Mi di ko Libisëmbë Mii aki o dë e. An o dë seei u oto pena taki da oto, biga hii sëmbë o si mi kaa.

²⁸“Ja sabi fa a dë te soni dëdë pondi a wan kamian nö? Te wan pisi nöö joo si hia tingifou ta hai ta ko gidjii dë u de ko njan di soni. Wë sö nöö di ko u mi o dë u hii sëmbë sa si tu. An o dë a tjubi.

²⁹“Nöö a baka u di fukaten u bi taki dë, nöö wanlö gaan soni o pasa, leti kumafa di tjabukama u Gadu bi taki ën. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan.

Nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

Nöö dee teeja dee dë a liba ala, de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii soni u mundu kaa o ta seki. Sö di tjabukama bi taki, nöö sö a o ko pasa a di ten u ta taki aki.

³⁰“Nöö di juu ten dë, de o si di maaka fu Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki te a liba ala, nöö hii sëmbë u di goonliba aki tuu o ta bai ta këë te na soni. Biga de o si mi ta koti faja ta ko a dee bundji dendu ala ku gaan kaakiti. ³¹Nöö fa mi o ta ko dë, nöö wan tutu o piki taanga. Nöö dee basia fu Masa Gaangadu köndë o ta waka ta pii hii dee sëmbë u Gadu tuu hai tja ko buta a wan kamian. De o pii de a hii kamian ka de bi dë, ee a sonu go, ee a sonu kumutu, ee a basusë, ee a libasë. Sö dee basia o hai de ko makandi.

³²“Söö dee sëmbë, be mi lei unu wan soni a di fuuta pau de kai figa. Te un si di pau dë toona ta buta njunjun uwii ta ko, nöö un sabi taa a deewei buka u dë, na sö nö? ³³Wë nöö so seei tu, te un si dee soni mi bi taki da unu aki ta pasa, nöö un musu sabi taa di juu kisi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko. ³⁴Nöö mi taki da unu seei gbelin taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, na de tuu o dëdë e, bifö hii dee soni mi taki dë tuu o ko pasa.

³⁵“Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi taki e, taa hii soni u goonliba aki ku hii soni a liba ala tuu sa kaba a sösö, ma dee wöutu dee mi ta taki da unu aki, na wan u de seei o lasi kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika.

Aki ta lei taa i musu dë seekaseeka da di kaba u di ten u dë aki.

Maik. 13:32-37; Luk. 12:41-

48, 17:26-30,34-36

³⁶“Ma nöö fa mi taki dee soni dë seei, ma na wan sëmbë sabi na un

juu ten de o pasa e. Dee basia u Gadu Köndë an sabi, nöö Mi di Mii u Gadu aki seei, ma sabi tu. Ma mi Tata a liba wanwan tö nöö sabi un juu de o pasa.

³⁷“Nöö leti kumafa un jei soni bi waka a di ten u Noa, nöö sö nöö soni o dë a di ten Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba. ³⁸Biga dee sëmbë u di ten naandë bi dë ta njan u de ta bebe ta tei mujëë ta da mujëë manu, tee dou di daka Noa go a di gaan sipi. ³⁹De an bi mëni seei taa sö wan hogi dë u ko miti de. Ma te u de kë mëni, nöö hën tjuba kai gbulululu singi di goonliba piiii, sawa de tuu fia tja go kii puu dë.

“Nöö mi taki da unu taa leti sö nöö a o dë a di juu ten mi o toona ko a goonliba. ⁴⁰Biga tu sëmbë sa dë u de a goon dendu ta wooko, te wan pisi mi o ko tei wan u de tja go, di otowan o fika naandë. ⁴¹Tu mujëë o dë u de ta puu fania, te wan pisi mi tei wan u de tja go, di otowan fika. ⁴²Nöö hën mbei mi ta bai unu aki taa be un ta dë setiseti ta mëni mi e. Biga wan o sabi na un juu di Masa fuunu aki o toona ko a unu.”

⁴³Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto soni u di ko fëën möön taa: “Di ko u mi o dë leti kuma te wan fufuuma go booko wan wosu a ndeti. Wë nöö di sëmbë di abi di wosu, ee a bi sabi un juu di fufuuma bi o ko, nöö a bi o dë ku wojo setiseti ta watji ën fu an ko booko di wosu fëën. Na sö nö? ⁴⁴Nöö hën mbei un musu ta dë setiseti e. Biga tee wan daka nöö mi o dou a unu liba vau sö, a wan juu di wan bi mëni seei taa mi ta ko.”

^{45,46}Hèn a taa: “Di juu dë o dë kuma te wan guduma o go a wan kamian. Nöö a o kai wan u dee futuboi fëen ko nëen faa musu butëen basi a dee otowan fëen liba. Hèn o ta seeka de ta da de njanjan kumafa a dë fanöudu, fu tee di juu kisi fu de masa toona ko.

“Wë nöö a o bunu seei da di lö futuboi dë e, ee a dë taa a ta du di wooko fëen a wan bunu fasi ku fusutan. ⁴⁷Biga tee di juu dou u di masa fëen toona ko, nöö a o si taa a wooko bunu. Nöö a o wai ku ën seei te a o buta hii gudu fëen tuu nëen maun faa musu ta seeka dëen nöömö.

⁴⁸“Ma ee di futuboi dë wan hogi sëmbë, nöö kandë a o pakisei nëen hati taa: ‘Wë fa di masa u mi ta hoi longi tjika aki, nöö kandë an o ko eti.’ ⁴⁹Nöö a o seti ta fon dee oto futuboi kuma hèn ta du hogihogi ku de. Nöö a o ta waka ku dee mati fëen ta njan ta bebe soni a kamiankamian ta döongö. ⁵⁰Nöö i sabi andi o pasa ö? Te wan pisi nöö di masa fëen o ko dou a wan juu di an bi mëni ën seei. ⁵¹Nöö mi taki da unu taa a o sitaafu di futuboi fëen naandë wan gaan hogi sitaafu e. Biga a o tuwëen go a di kamian ka dee bödjëema ta dë, nöö naandë a o dë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.”

Sö wë Masa Jesosi taki da u di juu dë.

Disi da di oto u dee teni mujëe mii.

25 Nöö hèn Masa Jesosi taa: “Mi o konda wan oto woto da unu aki möön u lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë.”

Hèn a taa: “Wë un sabi fa di guwenti dë kaa, u te wan womi ku wan mujëe o tööu. Dee wëndjë mujëe mii o go miti ku di womi fu de tei ën tja go tööu ku di mujëe. Na sö nö?”

“Wë nöö hèn wë de o hoi wan tööu, nöö teni mujëe mii bi musu go miti ku di womi a wan kamian, fu de tjëen ko a di mujëe. Hèn wë de seeka te de kaba, hèn de tei de lampu faja hèn de nango. ^{2,3}Ma nöö feifi u dee mujëe mii waka a wan don fasi. Biga de an tja oli möön leki di dë a de lampu kaa. ⁴Ma nöö de feifi otowan, de waka ku fusutan. Biga di de kumutu fu de go, nöö hèn de tja oli go ku de.

⁵“Nöö hèn wë de go sai dë ta luku di womi o tööu di tööu faa ko. Ma nöö a waka lati seei, hèn de sai dë tefa ndeti, hèn wë duumi tja de gbolo.

⁶“Hèn de dë te tuwalufu juu u ndeti, te u de kë mëni hèn de jei bai taa: ‘Un hopo! Un hopo seeka! Di womi ta ko e!’

⁷“Nöö hèn de teni mujëe mii panta hopo vu, hèn de kisi lampu u de valai seeka hesihesi.

⁸“Ma nöö dee feifi dee bi waka a don fasi dë, hèn de pidi dee otowan taa: ‘Mujëe gaantangi, u begi unu un da u wan piki oli fuu munjan maaun, biga faja fuu ta tapa.’

⁹“Ma nöö de piki de taa: ‘Wë nönö, mujëe, di fuu an hila tjika fuu da unu e. Be un go bai a dee wënkëma.’

¹⁰“Nöö hèn wë de feifi mujëe mii hèn de go u go bai oli. Nöö fa de go dë, hèn di womi ko miti ku de feifi mujëe mii dee bi fika dë, nöö hèn

de tjëen go a di tööuwosu. Nöö di de go dou, hën de tapa döö gbalai söötö, biga di juu pasa kaa u sëmbë musu ko a di piizii. Nöö hën de dë a di piizii wante.

¹¹“Nöö hën de sai dë tee wan pisi hën de feifi mujëë mii dee bi fika baka dë ko dou ko ta naki di döö ta bai taa: ‘Gaantangi o, dee sëmbë. Un ko jabi döö da u baa.’

¹²“Nöö hën di womi di abi di tööu hakisi taa: ‘Ambë da dee sëmbë ta bai ta kai mi dë?’ Hën a gandji da de taa: ‘Un go kumutu dë e! Ma sabi unu seei!’ ”

Sö wan oto wë Masa Jesosi tei konda da u te a kaba. ¹³Nöö hën a taa: “Hën wë mbei mi ta bai unu e, taa be un dë seei kabakaba hiniwanten. Biga wan sabi di juu di mi o toona ko a goonliba.”

Aki da di oto u wanlö sëmbë di bi musu wooko ku möni.

Luk. 19:11-27

¹⁴Nöö hën a toona tei wan oto woto konda da u möön, faa lei u fa di Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma bi dë nëen köndë, nöö hën wë a o go a waka a wan oto köndë. Nöö di a o go, hën a kai dii futuboi fëen ko nëen, nöö hën a tei möni hën a paati da de fu de musu wooko ku ën dëen.

¹⁵“Wë nöö di fosuwan a buta feifi dusu nëen maun. Di u mbei tu a buta tu dusu. Di u mbei dii hën a buta wan dusu. Nöö fa a da de di möni peipei dë, nöö a da de ën leti kumafa a sabi taa de abi köni tjika fu de sa wooko ku ën. Hën a baka u di dë, hën a tei pasi hën a go.

¹⁶“Nöö fa di masa go dë, hën di futuboi di feni di feifi dusu dë, hën

a ta wooko ku ën tefa a toona feni feifi dusu möön buta nëen liba, a ko teni dusu. Sö di sëmbë dë wooko ku di fëen tjika. ¹⁷Nöö söseei di u tu, a wooko ku di fëen tee a feni tu dusu möön buta a di fëen liba, a ko fö dusu.

¹⁸“Ma nöö di u mbei dii, hën a tei di wan dusu fëen dë nöö hën a go diki baaku te a kaba, hën a bei ën buta a goon basu dë.

¹⁹“Wë nöö di masa u de go tan longi seei ufö a toona ko. Nöö di a toona ko, nöö hën a kai dee futuboi fu de ko konda dëen unfa de wooko ku di möni tjika.

²⁰“Nöö hën di fosuwan ko. Nöö hën a taki dëen taa: ‘Masa o.’ A piki. A taa: ‘Wë di feifi dusu i bi disa da mi aki nöö mi wooko ku ën e, tee nöö hën mi feni feifi dusu toona buta nëen liba möön. Nöö ja ta si ën aki nö? Mi tjëen ko da i.’

²¹“Hën di masa fëen wai ku ën seei. A taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sö bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

²²“Nöö baka u di dë, hën di u mbei tu hën a ko. Nöö hën a taa: ‘Wë, Masa.’ Hën a piki. A taa: ‘Wë i bi da mi tu dusu. Wë nöö mi wooko ku ën te nöö hën mi toona feni tu dusu buta nëen liba möön. Ja ta si ën aki nö? Mi tjëen ko da i.’

²³“Hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sö bunu ku di piki

soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

²⁴“Nöö hën di u mbei dii nöö hën a ko dou. Hën a taa: ‘Wë Masa, wë fa i dë aki, wë nöö mi bi sabi taa i dë wan hogi sëmbë. I ta koti soni ka ja bi paandi. I ta pii ka ja bi jaa tuwë. ²⁵Nöö di mi sabi sö fii kaa, nöö mi fëëë e. Nöö hën wë mbei mi go diki baaku te mi kaba hën mi bei di möni fii. Nöö ja ta si ën kädë aki, mi tjëën ko da i.’

²⁶“Nöö di di sëmbë fan sö te a kaba, nöö hën di masa fëën hati boonu. Hën a gandji dëën te na soni, a taa: ‘Ju hogisonima, malëngëma ju! Di i bi sabi taa mi ta koti soni ka ma bi paandi, mi ta pii soni ka ma bi jaa tuwë, ²⁷wë nöö i bi sa tja di möni u mi tolooo go buta a banku. Biga mi bi sa feni wan piki wini nëën te mi ko.’

²⁸“Nöö hën a manda dee oto futuboi fëën taa: ‘Un go puu di wan dusu nëën maun naandë e, nöö un da di sëmbë di abi teni dusu ën. ²⁹Biga di sëmbë di bi abi te a hila kaa, nöö hën o toona feni te pasa maaka. Ma nöö di sëmbë di abi wan pikiwan nöö, nöö nëën maun de o puu di pikiwan a abi dë, be a fika ku sösö maun tjololoo.’

³⁰“Hën a taa: ‘Un go tei di sösö futuboi naandë puu a mi aki, nöö un tuwëën go a dungudungu ala, ka sëmbë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.’ ”

Nöö sö wan woto Masa Jesosi tei lei u e.

**Aki ta lei fa Masa Jesosi o
kuutu sëmbë a bakaten.**

³¹Hën a toona fan ku u möön, a taa: “Te wan daka nöö Mi di ko

dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba e, mi ku dee basia u Gadu Köndë tuu. Nöö fa mi o ko dë, nöö ku hii di hei u Masa Gadu di a abi, ku hën wë mi o ko e. Biga mi o ko fu mi ko sindo a di könubangi u mi, nöö di waiti u Gadu o ta koti faja a hii di kamian.

^{32,33}“Nöö di juu ten dë, nöö de o kai hii sëmbë u goonliba kumutu a hii dee köndëköndë tuu fia tja ko a mi fesi, nöö mi o paati de a tu pei. Hafu u de o dë a mi letimaun së, hafu u de o dë a mi töötömaun së, leti kumafa dee sëmbë ta kiija mbeti ta paati dee mbeti u de, sikapu dë a wan së, kaabita dë a wan së.

³⁴“Nöö mi o taki da dee sëmbë dee dë a mi letimaun së taa: ‘Söö, wë un dee sëmbë Gadu limbo fesi da aki, un pasa ko tei di kamian fuunu a mi Tata köndë aki e, di i si a bi seeka buta dë gaanduwe da unu kaa bifö a seti mbei goonliba. ³⁵Biga di mi bi dë da hangi ta kii, nöö hën un da mi soni mi njan. Di dëwata bi ta kii mi, hën un da mi wata mi bebe. Di mi bi dë wakama, nöö hën un tei mi buta a unu wosu seeka. ³⁶Mi bi dë pënëpënë söndö soni a sinkii, hën un tei koosu da mi, mi bisi. Di mi bi siki hën wë un sölugu mi. Nöö di de bi tja mi go söötö a dunguwosu nöö hën un ko luku mi e.’

³⁷“Nöö fa mi o fan dë, nöö a o bigi seei da de. Nöö de o hakisi mi taa: ‘Wë Masa o, na un juu u bi si i a kamian hangi bi ta kii i, hën u da i soni fii njan? Na un juu u bi si dëwata ta kii i, hën u da i wata i bebe? ³⁸Na un juu u bi

si i kuma wakama a wan kamian hèn u tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii hèn u da i soni u bisi? ³⁹Na un juu u si i suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, hèn u bi ko luku i?’

⁴⁰“Nöö mi o piki de taa: ‘Haika e. Hii dee bunu dee i si un bi ta du dee sëmbë u mi tee dou ku dee kaba lagiwan tuu ala, nöö mi seei wë un bi ta du dee bunu dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴¹“Nöö baka u di dë, nöö mi o bia fan ku dee dë a mi töötömaun së taa: ‘Un waka pasa kumutu a mi fesi dël! Fa di siba u Gadu kisi unu dë, nöö un kaba a sösö e! Nöö un go a di faja di ta kisi u nöömö, di de bi seeka da di didibi ku dee basia fëen. ⁴²Biga mi bi dë ku hangi ma wan bi da mi soni u njan. Dëewata bi kisi mi, ma wan bi da mi wata mi bebe. ⁴³Mi bi dë wakama a unu mindi ma wan tei mi buta a wosu. Mi bi dë pënëpënë ma wan da mi soni mi bisi. Mi bi siki, mi bi dë a dunguwosu, ma wan ko sölugu mi.’

⁴⁴“Nöö de o piki mi taa: ‘Aan, ma Masa o, a bigi da u poi. Na un juu seei u bi si i ku hangi, ma wa bi da i soni u njan? Na un juu u bi si i dë wata ta kii, ma wa bi da i wata fii bebe? Na un juu u bi si i kuma wakama ma wa bi tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii ma wa da i koosu fii bisi? Na un juu seei i bi dë suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, ma wa bi sölugu i?’ Sö de o hakisi mi.

⁴⁵“Nöö hèn mi o piki de taa: ‘Mi taki da unu seei gbelin, taa fa i si wan bi heepi dee sëmbë u mi te dou

ku dee kaba lagiwan seei, nöö mi seei wë i si wan bi heepi dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴⁶“Wë sö wë i ta si taa dee takulibima o feni gaan sitaafu fu teego, ma nöö dee sëmbë ta libi bunu a Gadu wojo, de o feni di libi u teego.”

Nöö sö wan oto Masa Jesosi taki dë.

Aki dee felantima u Masa Jesosi ta kuutu u de kii ën.

Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-53

26 Nöö a baka u di dë, hèn Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki. Hèn a fan ku u taa: ²“Dee sëmbë, fa u dë aki tu daka nöö fika e, nöö di Pasika o kai. Nöö a dee daka ta ko aki de o kisi Mi di ko Libisëmbë Mii aki tja go buta a sëmbë maun u de musu peka mi a lakpa pau kii.” Sö wan soni Masa Jesosi taki da u.

³Wë nöö di juu dë kaa, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi go dë a di wosu u di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi. ⁴Nöö naandë wë de go sindo ta kuutu unfa de sa du de feni Masa Jesosi tja go kii.

⁵Ma so u de dë a di kuutu taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee woo du di soni aki, nöö wa musu du ën a di Pasika daka, biga di köndë o mbei wajawaja da u poi nöö woo abi hogi nê a lanti.” Sö so u de taki a di kuutu dendu.

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Maik. 14:3-9; Joh. 12:1-8

⁶Nöö di juu dë, u ku Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania. Nöö

hën u go a di wosu u wan womi de kai Simon di bi siki tjinasiki, go njan.

⁷Nöo hën u ta njan te wan pisi, hën wan mujëë ko dou ku wan hanse bata nëen maun ku wan gaan dii sumëesuti fatu nëen dendu. Nöo hën a waka tololoo ko a Masa Jesosi ka a dë a tafa naandë, hën a tutu di fatu nëen hedi te di fatu kaba këëë a di bata.

⁸Nöo fa a du ën dë, nöo di soni an bunu da u dee bakama u Masa Jesosi seei, nöo hën u sai dë ta guunjan di mujëë taa: “Wë andi a du dë maingë? Di gaan dii fatu dë sò hën a poi kaba a sösò nö? ⁹Biga a bi sa sei ën puu gaan hila möni, nöo de tei di möni paati da dee penama u di köndë.”

¹⁰Ma fa u ta fan dë, Masa Jesosi sabi kaa. Hën a hakisi u taa: “Ma dee sëmbë o, andi mbei un sai dë ta guunjan di mujëë u du? An du wogi e. Wan gaan bumbuu soni seei wë a du da mi aki. ¹¹Biga dee pootima o dë aki nöömö fuun ta sölugu, ma mi, ma o dë ku unu longi möön e.

¹²“Ma nöo boiti u di dë, i si fa di mujëë du dë ö? Fa a tutu di fatu a mi sinkii aki, nöo mi sinkii wë i si a seeka sò a fesi e, da di bei di de o bei mi abiti möön aki.

¹³“Nöo mi taki da unu taa a hii kamian u goonliba ka de o ta konda di buka u mi kaa, nöo sò de o ta konda di bumbuu soni di mujëë aki du da mi tu.”

Aki Judasi go a dee felantima u Masa Jesosi.

Maik. 14:10-11; Luk. 22:3-6

¹⁴Nöo fa u mbei dë, hën wan fuu de kai Judasi Isikaliotu hopo vu

disa u, nöo hën a waka tololoo go a dee Gaan Begima ka de ta kuutu dë, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go hakisi de taa: “Wë ee mi mbei möiti fuun sa feni Jesosi kisi, nöo andi woon paka mi?”

¹⁵Hën de taa: “Sö nö womi? Wë ee u da i diiteni pisi soofu möni, nöo a o tjika ö?”

Hën a taki aai.

Hën de tei di möni konda kpaakpaa te de kaba gbelin, hën de tëndë dëen. Hën a tei ën nöo hën a go. ¹⁶Nöo fu seti a di ten dë, hën a ta suku pasi nöömö unfa a sa du buta Masa Jesosi a dee felantima fëen maun.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta njan di Pasika.

Maik. 14:12-26; Luk. 22:7-23;

Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

¹⁷Wë nöo di gaan piizii de kai Pasika dë, nëen de ta njan di bëëë di de ta jasa söndö sooda, nöo sömëni daka longi de ta njan mën. Nöo a di fosu daka fëen de ta kii di sikafu mii njan. Nöo hën mbei u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, naasë i kë fuu seeka kamian fuu ku i sa njan di daka?”

¹⁸Hën a taki da u taa: “Wë un haika. Un go a di köndë di dë leti a u fesi aki, nöo woon si sò wan womi. Nöo un taki dëen taa: ‘Di Mësitë taki e, a taa di juu Gadu buta dëen nöo a ko zuntu kaa. Nöo a taa a kë ko njan di Pasika aki a i wosu.’ Sö fuun taki da di womi e.”

¹⁹Nöo hën so fuu go hën de feni di wosu, hën de seekëen te de kaba fuu go njan.

²⁰Nöo hën di sapate hën u go sindo a tafa ta njan, Masa Jesosi ku

u dee tuwalufu bakama fëen tuu.

²¹Hën u dë te wan pisi, hën a fan ku u taa: “Mi taki e, taa wan fuunu dë leti a u dendu aki o tja mi go sei da dee felantima u mi.”

²²Nöo di a fan sô tefa a kaba, hën a hati u tee, a da u gaan pakisei. Nöo hën u ta hakisi ën taa: “Masa o, fa i fan dë, nöo a sa kë taa mi ö?” Sô u ta hakisi oto a oto baka.

²³Hën a piki taa: “Wan fuunu di i si mi ku ën ta munjan bëë a di wan kodo baafu paabi aki, hën wë o sei mi sô e. ²⁴Nöo a dë sô tuu taa dee tjabukama bi sikifi sômëni soni a fesi u Mi di ko Libisëmbë Mii aki, nöo de tuu musu pasa. Ma helu u di sëmbë di o sei mi aki. A bi möön bëtë hën mama an bi pai ën wan daka ko a di goonliba aki.”

²⁵Nöo fa a fan dë, hën Judasi seei hakisi ën awaa taa: “Wë Mësitë, ambë da di sëmbë? Mi nö?”

Hën a piki ën taa: “Leti kumafa i si i taki ën dë, nöo sô a dë e, womi.”

²⁶Nöo fa u dë a tafa ta njan naandë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko ën hën a tëndëen da u. Hën a taa: “Ja si fa mi booko di bëë aki ö? Hën da di sinkii u mi di o booko fu libisëmbë hedj. Un tei ën nöo un njan e.”

²⁷Nöo a baka u di dë, hën a tei wan kan win hën a toona da Gadu tangi möön te a kaba, hën a tëndëen da u. ²⁸A taa: “Un tei nöo un bebe e. Hën da di gadjabia u mi di mi o tuwë a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa de o kii mi aki, nöo hën o mbei Gadu o puu hia sëmbë a bëë u dee hogi de bi du.”

²⁹Hën a taa: “Mi taki da unu e, taa te mi ku unu bebe win a di fasi aki möön, nöo di Njunjun Tii fu mi Tata hën seti kaa e.”

³⁰Nöo di u njan te u kaba kaa, hën u kanda wan kanda da Masa Gaangadu te u kaba, hën wë u hopo kumutu naandë ta waka nango a di kuun de kai Oleifi Kuun.

Aki Masa Jesosi ta taki da Petuisi andi o pasa.

Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

³¹Hën Masa Jesosi fan ku u, a taa: “Dee sëmbë o, a di ndeti i si aki seei nöo na wan fuunu o abi biibi a mi liba möön e. Un tuu o go disa mi. Biga a o pasa leti kumafa dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku taa de o fon di sëmbë di ta luku dee sikafu, nöo hii dee sikafu tuu o kule paaja fanjanfanjan.

³²“Ma nöo mi taki e, te mi weki baka kumutu a dëdë, nöo mi o go dë a Galilea ta luku unu.” Nöo sô Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

³³Ma nöo fa a fan dë, hën Petuisi piki ën wante taa: “Ambë, Masa! Aluwasi hii dee otowan aki tuu go disa i ma mi, aan juu seei di mi o disa i möönsö.”

³⁴Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa mi o fan aki, nöo tuutuu soni mi o taki e. A di ndeti aki seei, ganian an o kanda ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi, womi.”

³⁵Wë nöo Petuisi an sa jei di soni dë. A taa: “Aluwasi ee mi ku i musu dëdë makandi seei, ma ma o fia möönsö taa ma sabi i. Na seei.” Nöo fa Petuisi taki dë, nöo sô nöo u dee oto bakama tuu taki.

**Aki Masa Jesosi dē a di djai de kai
Gētiseimani.**

Maik. 14:32-42; Luk. 22:39-46

³⁶Nöö hën u ku Masa Jesosi nango tefa u go dou a wan djai de ta kai Gētiseimani. Nöö hën a taki da u taa: “Un sindo aki ufō e, nöö mi o go ala go begi.”

³⁷Nöö hën a tei Petuisi ku de tu mii u Zebedeosi, hën de ta waka nango te de go dou a wan kamian u di djai. Nöö hën gaan pakisei ko a Masa Jesosi liba te an saanfa u du. A ko dē seei fukafuka tee na soni.

³⁸Hën a taki da de taa: “Womi, fuka ku tjali fuu mi hati tee kuma a sa tja dēdē kii mi. Nöö un tan aki ta da mi taanga e.”

³⁹Nöö hën a waka go a fesi abiti sō, hën a kai tapa fesi a goon dē wante. Nöö hën a begi taa: “Ke Taata o, gaantangi mi begi i, di soni di i lai da mi u mi bebe aki, ee i sa puu ën da mi u ma bebëen nöö be i puu ën o. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du di soni di mi kē e, ma be a pasa kumafa i kē.”

⁴⁰Nöö di a begi sō tefa a kaba, hën a hopo toona go a de dii womi dee a bi disa dē, nöö hën a si taa de ta duumi.

Hën a kai Petuisi te a piki a taa: “Womi, wan sa tan ku wojo ku mi di wan kodo juu langa aki seei nöö?”
⁴¹Wë un weki hoi wakiti e, nöö un begi taanga be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kē du kumafa a fiti, ma wan taanga sō.”

⁴²Nöö hën a toona go begi di wan seei begi baka. A taa: “Taata, di soni di i lai da mi u mi bebe, nöö

ee an sa puu, nöö heepi mi be mi bebëen nöö. Biga di soni di i kē, nöö hën musu pasa.”

⁴³Nöö hën a toona ko a de dii bakama fëen möön, hën a si taa de toona ta duumi möön. Duumi nöö hebi a de wojo sō. ⁴⁴Nöö hën a disa de dē, hën a toona go begi di u mbei dii pasi, di wan seei begi te a kaba.

⁴⁵Nöö hën a toona ko a de dii bakama dē möön. Hën a fan ku de taa: “Duumi nöö un ta duumi ta böö sinkii sō nö baa? Wë ma nöö di juu kisi o. De sei Mi di ko dē Libisëmbë Mii aki da dee hogihatima kaa. ⁴⁶Nöö un hopo boo go e, biga di sëmbë di sei mi hën wë ta waka ta ko dē.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴⁷Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wë Judasi dou, hën ku wanlō gaan hila sëmbë. De ko ku feti lai e, de ko ku ufangi, de dē ku kodjo a maun. Nöö fa de ko dē, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi wë bi manda de e.

⁴⁸Wë nöö Judasi di könkuma bi taki da de kaa taa: “Haika, mi o da unu wan maaka. Fa i si woo go dou naandë, nöö di sëmbë di i si mi o bosu, nöö hën da di sëmbë di un musu kisi e.” Sō wan buka a bi mbei ku de te a kaba.

⁴⁹Nöö fa de go dou naandë, hën a waka go a Masa Jesosi wante, hën a dëen odi taa: “Mësitë, odi o.” Hën a bosu ën a bandjajesi naandë kumafa di guwenti u di köndë bi dē te joo da wan sëmbë fii odi.

⁵⁰Hën Masa Jesosi taa: “Mati o, di soni di i ko aki fii ko du, nöö be i du

ën nöö e.” Nöö fa a fan dë, hën dee sëmbë kule voo ko kisi ën gbalau panjan gingin wante u de tja go.

⁵¹Nöö hën wan fuu dee bakama u Masa Jesosi hai di ufangi fëen valau puu a dosu hën a hiti go dë. Nöö hën a koti di futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁵²Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö womi, toona tuusi di ufangi fii nëen dosu e. Biga di sëmbë di hopo ufangi a liba nöö ju ufangi o kii.”

⁵³Hën a toona taa: “Unfa i mëni, baa? I sa’ taa ma abi kaakiti fu mi sa hakisi mi Tata faa heepi mi nö? Biga a sa manda möön un mëni dusudusu basia fëen köndë u ko puu mi a dee sëmbë aki maun.

⁵⁴Ma nöö ee mi du sö, nöö dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku, nöö de an o pasa möön.”

⁵⁵Nöö hën a bia fan ku dee hia sëmbë ko nëen naandë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku feti soni ku kodjo ku ufangi, fuun ko kisi mi kuma mi da wan toobisëmbëma a di köndë? Biga hiniwanten mi bi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë, ma tökuseei wan bi kisi mi.

⁵⁶“Ma seei mi sabi taa dee soni ta pasa aki, nöö de musu fu ko pasa, be dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi musu ko tuu.”

Nöö fa a fan dë, nöö hën hii u dee bakama fëen tuu fiaa kule go disëen. A fika hën wanwan ku dee sëmbë dee ko kisi ën dë.

Aki de tja Masa Jesosi go a kuutu.

Maik. 14:53-65; Luk. 22:54-55,63-71; Joh. 18:13-14,19-24

⁵⁷Nöö hën de tei ën tja go tee a di wosu fu di Kaba Hei Begima u bi

taki dë de kai Kajafasi. Biga naandë dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi tuu bi hai ko makandi ta luku u de tja Masa Jesosi ko.

⁵⁸Ma nöö fa dee sëmbë ta tjëen go dë, nöö Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a nango tee go dou a di djai dendu. Nöö hën a sindo ku dee watjima u di wosu ta luku ee unfa de o du ku Masa Jesosi.

⁵⁹Nöö di juu dë, hën di Kaba Hei Begima ku dee tiima ku hii dee oto kuutuma u dee Dju tuu sai dë kaa ta mindi soni ta buta a Masa Jesosi hedi. De ta suku föutu nëen nöömö fu de feni tja go konda da dee lanti u Loomë dee ta tii di köndë, be gaan lanti sa piki taa a musu dëdë.

⁶⁰Ma nöö hii fa de ta pii soni ta mindi dëen seei, ma na wan soni de si bigi tjika faa musu dëdë.

⁶¹Te wan pisi, hën tu u dee mindisonima hopo taanpu. Hën de taa: “Lanti, un haika e. Di womi i si aki sö, hën bi taki taa a sa booko di Wosu u Masa Gadu tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a sa toona mbei ën baka. Sö wë a bi taki e, fa i si un ta si ën aki.”

⁶²Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo vu taanpu a pë. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi, a taa: “Wë di soni fii de ta taki aki, andi fëen joo taki? Soni de ta mindi da i, naa sö i taki tuu?”

⁶³Ma Masa Jesosi dë fëen pii. An piki ën na wan töngö seei.

Nöö hën di Kaba Hei Begima fan ku ën möön taa: “Mi manda i e, fii soi da mi a di libilibi Gadu fesi aki, taa di soni joo piki mi, a o dë tuutuu soni. Nöö mi hakisi i taa ee

ju da di Könu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ju da di Mii u Gadu nö?”

⁶⁴Nöö hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Wë leti kumafa i si i taki dë, nöö sö nöö mi dë e. Nöö di juu o dou, nöö woon si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki sindosindo leti a letimaun së u Masa Gaangadu di abi hii kaakiti a mundu. Woon si mii kumutu a liba ala ta saka ta ko e, a dee bundji dendu.” Sö a piki ën.

⁶⁵Wë nöö fa a fan dë, nöö hën di Kaba Hei Begima tënë dee koosu fëen sinkii seei zaaa, [hati fëen nöö boonu sö]. Hën a taa: “Dee sëmbë, andi un kë jei möön? An dë fuu suku kotoigi möön e. Biga wan jei fa a mindi soni da Masa Gaangadu nö?” ⁶⁶Andi un pakisei fuun du ku ën?”

Hën de tuu bai piki a di kuutu taa: “Aan soni u du möönsö, dëdë nöö a musu dëdë e!”

⁶⁷Nöö fa u mbei dë, hën de bigi u du hogihogi ku Masa Jesosi awaa. De ta tunta nëën fesi, de ta naki ën ku böö, [de tai ën wojo] hën de ta naki ën baai maun a bandjajesi ta mbei ën fa taa: ⁶⁸“Di i taa i da di Paamusi Könu, i ku Gadu ta fan, nöö konda da u ee ambë naki i di naki?” Nöö sö dee sëmbë ta du ku Masa Jesosi di juu naandë.

Aki Petuisi fia taa an sabi Masa Jesosi.

Maik. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18,25-27

⁶⁹Ma nöö fa dee soni ta pasa dë, Petuisi hën a dë pii sindosindo ku dee watjima a di djai dendu. Te wan pisi hën wan mujëë futuboi

fu di wosu ko nëën, hën a hakisi ën taa: “Wë womi, na i bi dë ku di Jesosi fu Galilea naandë nö?”

⁷⁰Nöö hën Petuisi fia a hii dee sëmbë dë fesi taa: “Ambë? Mi? Nönö! Ma saandi i ta taki dë.”

⁷¹Hën a hopo kumutu dë waka go a di djai dööbuka ala.

Nöö hën wan oto mujëë mii ko nëën möön, hën a fan ku dee sëmbë taa: “Di womi i si aki, a bi dë ku Jesosi u Nazalëti tu e.”

⁷²Hën Petuisi toona fia möön, a soi seei taa: “Ma sabi di sëmbë un ta taki dë e!”

⁷³Te wan pisi, hën wanlö sëmbë bi dë taanputaanpu dë, hën de ko a Petuisi möön taa: “Womi, an dë fii pena fia taa ja dë sëmbë u di womi dë e. Biga u ta jei a di tögö tatai fii taa i da wan Galilea sëmbë.”

⁷⁴Höön, wë Petuisi an bi fia eti e. Hën a ta konda sondi a buka ta sibëen seei ta fia tee, a taa: “Mi taki da unu e, taa di womi dë ma sabi ën seei wan daka, kwetikweti!” Nöö fa a fan dë, wante nöö hën wan ganian bai kanda te a koti.

⁷⁵Nöö hën Petuisi ko mëni di fan di Masa Jesosi bi fan ku ën taa: “A di ndeti aki seei, ganian an o kanda bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni di soni dë, hën a kule go a döö go këë te a bigi. Hati nöö a hati ën sö.

Aki de tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati.

Maik. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32

27 Nöö hën di dobooko fëen mamate biten, hën dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi kai kuutu u de taki unfa de sa

du buta Masa Jesosi a dee gaan lanti fu Loomë maun. „Biga de an sa manda sëmbë go kii ee na dee Loomë lanti dë da de pasi.» Hën de kuutu tefa de ko feni wan baaku. ²Nöö hën de go tei Masa Jesosi, hën de bui ën te de kaba. Hën de tjëen go tee a di gaama de kai Pilati, di dee Loomë lanti bi buta faa tii dee Dju sëmbë.

Aki ta lei andi pasa ku Judasi.

Tjab. 1:18-19

³Wë nöö di juu dë, hën Judasi ko si taa fa a sei Masa Jesosi dë nöö de o kii ën tuu. Nöö di sondi ko hati ën tee an saanfa u du möön. Nöö hën a tei de diiteni pisi soofu möni dee de bi pakëen dë, hën a go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi.

⁴Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë, ma du bunu e. Sö wan bumbuu sëmbë mi sei fu de kii ën tuwë buuu fëen a goon. Biga fa i si a sai dë, na hogi a du möönsö e.”

Ma nöö hën de piki ën taa: “Ambë? Wa a’ soni fëen u taki möön e. A fika da i.”

⁵Nöö di de piki ën sö kaa, nöö hën a hiti di möni tuwë djolou a goon leti a di Wosu u Masa Gadu dendu naandë, hën a kule go hëngi hënseei kii.

Nöö sö wë di soni dë pasa ku Judasi e.

⁶Nöö hën dee Gaan Begima go pii di möni te de kaba. Hën de taa: “Wë di möni aki an bunu u buta a di keiki kasi möön. An o kai ku di wëti fuu, biga hën da möni di de paka u de kii sëmbë.”

⁷Nöö hën de kai pakisei te de kaba ee unfa u de du ku di möni.

Nöö hën de ko fendi taa de o go a dee sëmbë ta mbei dee soni kuma agban sö go bai wan pisi goon a de fu de ta bei wakama. ⁸Hën mbei de ta kai di goon dë Buuu Goon te kisi fa u dë aki.

⁹Wë nöö fa di soni pasa naandë, nöö a kai makandi ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jelemia bi taki a fesi, a taa: “De tei dee diiteni soofu möni di dee Isaëli sëmbë bi si taa a hia tjika fu paka u di sëmbë dë, ¹⁰nöö hën de go bai wan goon ku ën a dee sëmbë ta tëmbë ku doti, kumafa Masa Gadu manda mi.” Sö a bi dë sikifisikifi a di Buku kaa e.

Aki de dë a Gaama Pilati pisi.

Maik. 15:2-15; Luk. 23:3-5,13-15; Joh. 18:33-19:16

¹¹Wë nöö di juu dë, de bi tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati kaa. Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ju da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”

Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “A dë leti kumafa i si Gaama taki naandë.”

¹²Di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta pii soni ta mindi ta buta a Masa Jesosi hedi tee a hia, ma Masa Jesosi an ta piki. A dë fëen pii nöö.

¹³Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ja ta jei dee hia hogi fii de ta konda dë nö? Nöö ja o piki nö?”

¹⁴Ma Masa Jesosi an taki na wan soni möönsö. Nöö di soni ko bigi da Gaama seei fu di a dë fëen pii, an ta piki.

¹⁵Wë nöö a bi dë sö taa te di Pasika daka dou, nöö Gaama bi guwenti u puu wan sëmbë di lanti

kë a dinguwosu da de. ¹⁶Nöo di ten dë, wan gaan hogihatima de ta kai Balabasi bi dë a dinguwosu. ¹⁷Nöo hën Gaama bia fan ku dee hia sëmbë dee bi hai ko dë taa: „Wë lanti, un saanfa di guwenti fuunu dë taa mi musu lusu wan sëmbë da unu.” Wë nöo undi u dee sëmbë aki un kë fu mi lusu da unu: Balabasi, naa Jesosi di un ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

¹⁸Wë fa a hakisi di soni naandë, nöo a sabi taa dee Dju hedima bi tja Masa Jesosi ko nëen fu di de ta haun ku ën. „Hën wë mbei na de a hakisi di soni ma a hakisi dee sösö sinkii sëmbë.”

¹⁹Nöo fa Gaama ta fan ku dee sëmbë dë, nöo a bi dë sindosindo a di kuutubangi fëen. Te wan pisi, hën wan sëmbë tja wan buka ko dëen taa hën mujëe taki taa an musu dë a dendu fu di kuutu u di gaan bumbuu sëmbë naandë. Biga a di ndeti dë a bi sunjan wan sunjan, nöo a dëen fuka seei gaanfa nëen hati. Sö wë di mujëe u Gaama manda taki dëen.

²⁰Nöo di juu ten Gaama ta haika di buka fëen mujëe naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta tuusi dee sösö sinkii sëmbë a baka ta duwengi de taa: “Un piki taa Balabasi faa lusu e! Un piki taa Balabasi un kë. Jesosi nöömö de musu kii.” Sö dee felantima u Masa Jesosi ta manda de u de taki.

²¹Nöo hën aan soni möön. Gaama bia hakisi de taa: “Wë andi un feni fuun piki?”

Nöo hën de tuu bai wööö ku wan tóngö taa: “Balabasi hën u kë e! Balabasi hën i musu lusu!”

²²Hën a hakisi taa: “Wë andi un kë u mi du ku Jesosi di de ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

Hën de bai piki taa: “De musu pekëen a lakpa pau kii e!”

²³Nöo hën Gaama toona hakisi de taa: “Ma wë un hogi seei wë a bi du?”

Hën de ta bai möön taanga nango taa: “Un pekëen nöo, un pekëen a lakpa pau kii e!” ²⁴Nöo fa de ta bai dë, nöo Gaama ta luku de diin. A si taa an sa tapa de te a heepi möönsö. Ee an piki fa de kë, nöo de o mbei toobi booko di köndë.

Nöo hën a tei wata nöo hën a wasi maun te a kaba a hii dee sëmbë fesi dë. Hën a taa: “Söö, mi kaba e. Mi wasi maun puu miseei a dendu fu di buuu u di bumbuu sëmbë aki an fika a mi hedi. Soni fëen fika da unu e.”

²⁵Nöo hën hii dee Dju sëmbë sai naandë tuu bai taa: “Aai, be a fika a u ku dee mii fuu tuu hedi e, taa u kii ën. Wa a’ toobi!”

²⁶Nöo hën wë Gaama lusu Balabasi puu a dinguwosu da de. Hën a manda dee sodati fëen u de fon Masa Jesosi te de kaba, hën a butëen a de maun u de pekëen a lakpa pau kii.

Aki dee sodati ta mbei Masa Jesosi fa.

Maik. 15:16-20; Joh. 19:2-3

²⁷Nöo hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a di wosu u Gaama dendu. Nöo hën de bai da dee otowan u de taa: “Un ko lontu ën e!”

Nöo hën hii dee sodati u di lö dë tuu ko lomboto ën gililii sö. ²⁸Hën

de puu dee koosu fëen nëen sinkii di a bi bisi, hën de bisi ën wan langa djapona bëëë sò, „kumafa kónu ta bisi„. ²⁹Nöö hën de tei wan agbago maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma kónu kaapusa, hën de tuusi ën nëen hedi. Nöö hën de tei wan baluma hën de butëen nëen maun kuma kónu pau. Nöö hën de ta mbei ën fa ta tjökò kini a goon ta bai taa: “Wodi o, kónu u dee Dju! Wodi o, kónu!” ³⁰Nöö de ta tunta nëen fesi. Te wan pisi nöö hën de puu di pau nëen maun nöö hën de ta naki ën ku ën a hedi gboogboo sò sòmëni pasi.

³¹Nöö di de du ku ën sò tefa de kaba, hën de toona puu di kónu djapona nëen sinkii, hën de tei dee fëen koosu toona bisi dëen baka. Nöö awaa de o tjëen go ka de o pekëen a di lakpa pau.

Aki de peka Masa Jesosi a lakpa pau.

Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

³²Nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, te wan pisi nöö hën de miti ku wan womi de kai Simon. A dë wan sëmbë u di köndë de kai Sileni, wan Afikan köndë. Nöö fa de si ën dë, hën de duwengi ën faa tei di lakpa pau u Masa Jesosi tja dëen, biga hënseei an sa tjëen möön.

^{33,34}Nöö hën de nango te de go dou a di kamian de kai Golugata, hënseei da Hedibonu Kamian. Nöö hën de tei win mökisi ku bita hën de da Masa Jesosi faa bebe. Ma di a tesi ën kaa nöö an këen. Nöö hën de kandi ën a di lakpa pau a goon dë peka ku peegu tefa de kaba.

³⁵Nöö di dee sodati pekëen tefa de kaba kaa, hën de hopo ën ku di

lakpa pau taanpu a pë. Nöö hën de tei dee bisi fëen dee bi dë nëen sinkii, hën de tuwë lötu luku ambë ku ambë o wini dee koosu fëen te de kaba, nöö hën de paati de puu. ³⁶Nöö di de du sò kaa te de kaba, nöö hën de sindo u de naandë ta watji Masa Jesosi.

³⁷Ma nöö de bi tei wan paanga hën de sikifi soni nëen te de kaba taa DISI DA JESOSI DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, hën de pekëen leti a di lakpa pau hedi. Biga sò dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.

³⁸Nöö fa de ta kii Masa Jesosi a lakpa pau dë, nöö de ta kii tu oto sëmbë a lakpa pau tu. Wan dë nëen letimaun së, wan dë nëen töötömaun së, nöö Masa Jesosi dë a mindi. Wë de tu oto sëmbë naandë, de bi dë fufuuma ta watji sëmbë ta kisi fon u de tei soni fii tja go, nöö hën de peka de ku Masa Jesosi a di wan ten dë.

³⁹Nöö fa u du dë, nöö sòmëni sëmbë ta waka ta pasa a di kamian. Nöö te de si Masa Jesosi a di lakpa pau, nöö de ta kosi ën ta mbei ën fa ta seki hedi, ⁴⁰ta taki taa: “Wë ju bi taa joo booko di Wosu u Masa Gadu puu nöö a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Sò i bi mbei taa i a’ kaakiti tjika. Wë nöö andi mbei ja sa puu i seei a di lakpa pau dë? Ee i da di Mii u Gadu tuutuu, nöö saka kumutu a di lakpa pau boo si e.” Sò de ta taki fa i si de ta pasa dë.

⁴¹Nöö söseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi ta mbei ën fa ta lafu ën tu. De ta taki taa: ⁴²“Höön, wë a bi ta

heepi oto sëmbë. Andi mbei an sa heepi ën seei? Jee? Ee hën da di Paamusi Könu fuu tuu, wë nõö be a saka kumutu a di lakpa pau ko a goon, nõö woo biibi ën. ⁴³Fa a sai dë, a taa a ta buta futoou fëen a Gadu liba. Wë nõö be Gadu heepi ën biga a taa Gadu dëen tata.” ⁴⁴Nõö söseedi dee hogi sëmbë dee dë pekapeka nëen bandja dë ta kosi ën ta mbei ën fa tu, fa de ku ën sai naandë.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

⁴⁵Ma nõö fu kumutu a tuwalufu juu sonuati u tee kisi dii juu sapate, nõö hii di köndë tuu ko zuguu pii. Hii dii juu langa a tan sò dungudungu kankan. ⁴⁶Nõö a di dii juu ten dë, hën Masa Jesosi bai taanga [a di tòngö fuu] a taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di dë kè taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sò?”

⁴⁷Nõö dee sëmbë dee sai taanputaanpu naandë nõö de jei ën, ma nõö de an sabi andi a taki. Nõö hën de taa: “Dee sëmbë, un haika. Elia në wë a ta kai dë sò e, faa musu ko heepi ën.”

⁴⁸Nõö hën wan u de kule go tei wan sipönsu, hën a munjëen ku wan gandjigandji win te a kaba, hën a butëen a wan pau buka tëndë dëen faa bebe. ⁴⁹Ma dee otowan taa: “Nönö, un tan. Un disëen boo luku ee Elia o ko heepi ën tuu.”

⁵⁰Nõö fa u mbei dë, nõö hën Masa Jesosi bai wan taanga bai möön, hën a manda di akaa fëen go awaa. A dëdë pii, böö fëen koti.

⁵¹Nõö di juu dë seei, hën sëmëni gaan foombo soni ko pasa. Biga di

gaan degi koosu bi dë a di Wosu u Masa Gadu di bi tapa di möön hebi kamba u Masa Gaangadu fu libisëmbë an sa dou ala, hën tënë seei zalalaa kumutu a liba te kisi goon, di kamian fika jabijabi hoo. Goonliba ta seki ta bai. Gaangaan sitonu ta bai ta latja. ⁵²Nõö sëmëni u dee geebi u di köndë booko jabi, nõö wanlö hia sëmbë dee bi ta biibi Gadu toona weki ko ku libi baka. ⁵³Hën de kumutu a dee geebi, ma nõö de an go a di köndë ganda u Jelusalen eti. Tefa baka di Masa Jesosi seei toona weki baka a dëdë bifö de go a Jelusalen awaa. Nõö sëmëni sëmbë si de e, fa de toona weki baka dë.

⁵⁴Söö. Wë nõö dee sodati ku di hedima u de, di de si fa di goonliba seki, dee gaangaan soni pasa dë, nõö hati u de latja te na soni. De taa: “Wë di soni aan soni. Di sëmbë aki, a bi musu dë Miiu u Masa Gaangadu tuutu.”

⁵⁵Nõö hii fa i si de bi ta du ku Masa Jesosi naandë, nõö wanlö mujëe bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku. Dee mujëe naandë, fu sensi a di ten di Masa Jesosi bi seti di wooko fëen a Galilea, nõö de bi ta sölugu fëen nõömö. ⁵⁶Wan u de da Malia u Magidala, di otowan da Malia di mama u Jakobosi ku Josëfu, ku di mama u de tu womi mii u Zebedeosi. Sö de bi dë te ala ta luku andi de ta du ku Masa Jesosi.

Aki de tja Masa Jesosi sinkii go bei.

Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁵⁷Nõö hën u dë tefa sapate buka. Nõö wan guduma de kai Josëfu bi dë a Jelusalen dë, nõö di köndë de kai Alimatea hën da köndë fëen.

Nöo hënseei bi dë wan sëmbë ta biibi a Masa Jesosi tu. ⁵⁸Nöo di a si taa Masa Jesosi dëdë, hën a go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei. Hën Gaama taa antoobi, hën a manda sodati fu de puu ën a di lakpa pau dëen.

⁵⁹Nöo hën Josëfu tei di dëdë, hën a lolu ën a wan gaan langa weti koosu tefa a kaba. ⁶⁰Nöo a bi abi wan sitonu baaku di de bi seeka njunjun u bei sëmbë, nöo hën a tja di dëdë go buta a di baaku dë dendu. Hën de logoda wan gaan gindi sitonu tuwë ko tapa di baaku buka te de kaba, nöo hën de go.

⁶¹Nöo fa de ta du dë, nöo Malia fu Magidala ku di oto Malia bi dë leti dë sindosindo a di oto së u di geebi ala ta luku.

Aki dee sodati ta watji di geebi.

⁶²Nöo di juu dë, di daka de ta seeka da di saba pasa kaa. Ma hii fu di dë, dee Gaan Begima ku dee Faliseima, hën wë de go a Gaama gbolo.

⁶³Hën de kai ën: “Köndë Masa.”
A piki.

De taa: “Wë u ko a unu aki. U ko taki wan oto ku unu taa di ten di di bödjëema naandë bi dë ku libi, nöo a ta taki kodo taa te a dëdë nöo a di u dii daka fëen nöo a o toona weki ko ku libi baka. Sö a bi ta taki e.

⁶⁴“Wë nöo u kë begi Gaama fuun buta sëmbë a di geebi be de watji ën dii daka longi fu sëmbë an musu ko dë. Biga ee wan du sö, nöo dee bakama fëen o go fufuu di sinkii fëen tja go, nöo de o go ta ganjan sëmbë taa a weki baka a dëdë. Nöo

di lö ganjan dë o hogi möön leki fa de bi ta ganjan sëmbë a fesi e. Nöo hën wë tja u ko a Gaama aki, u ko begi ën faa musu heepi u a di lö pisi dë.”

⁶⁵Nöo hën Gaama taa: “Wë un go tei wanlö sodati tja go buta, nöo un seeka di geebi tapa kumafa un sa tapëen.”

⁶⁶Nöo di a da de pasi sö, nöo hën de go tapa di geebi tee de kaba naki sitampu nëen fu sëmbë an ko dë. Hën de tei sodati buta a di kamian ta watji da de, nöo hën de go u de.

Aki Masa Jesosi weki baka.

Maik. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

28 Wë nöo hën u dë teefa di saba daka pasa. Nöo di oto daka di o ko dë möön, hën da di fosu daka u di wiki. Hën da sonde. Hën di daka dë, hën Malia fu Magidala ku di oto Malia hopo hën de tei pasi nango a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöo di juu dë, sonu seti kumutu kaa.

²Wë nöo wan gaan soni bi pasa a di ndeti dë. Goonliba bi seki tee na soni, hën wan basia u Masa Gadu Köndë kumutu a liba ala bazia ko a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöo hën a puu di gaan gindi sitonu di de bi tapa di baaku buka, hën a go sindo leti a di sitonu dë liba. ³Nöo fa a sai naandë, fesi fëen ta sëndë teee kuma te gaangadu koti faja, nöo dee koosu fëen sinkii dë wetiweti faan.

⁴Nöo hën dee sodati dee bi sai dë ta watji di geebi, di de si di soni pasa sö kaa, nöo hën de fëë tee de ta tëëmë tjatjatja tombi kai a goon gbolou dë pii kuma de dëdë. Sö de panta tjika.

⁵Wë nöö hën de tu mujëë waka go dou a di geebi. Nöö di de si di basia fu Gadu dë, hën de fëëë te na soni.

Nöö hën a kai de taa: “Dee mujëë aki.”

De piki.

A taa: “Wan fëëë sö e. Mi sabi ambë un ta suku kaa. Jesosi di de kii a di lakpa pau, hën wë un ta suku. ⁶Wë an dë aki möön e. A weki baka leti kumafa i si a bi taki da unu ufö a dëdë. Un ko luku di kamian ka de bi butëën. Wan si ö? Sëmbë an sai dë möön. A go.

⁷“Nöö mi taki e, un bia toona, nöö un kule go a dee bakama fëën go piki de taa a weki baka a dëdë nöö a o waka a de fesi go a Galilea. Ala de ku ën o miti kumafa a bi taki. Un jei bunu fa mi taki da unu ö? Mi fan ku unu kaa e.”

⁸Nöö hën dee mujëë toona kumutu dë. De ta panta möönsö ma etiseei de ta wai. Hën de ta kule nango u de tja di bunu buka dë go konda da u dee bakama u Masa Jesosi.

⁹Ma nöö fa de nango dë, te u de kë mëni, hën de ku Masa Jesosi seei miti a pasi. Hën Masa Jesosi da de odi taa: “Dee mujëë aki, un weki nö?”

Nöö di sondi bigi da de teee. Hën de saka tjökö kini a goon nëën fesi, hën de ta kisi ën a futu dë ta baasa.

¹⁰Ma nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee mujëë, wan fëëë e. Un go taki da dee otowan u mi taa be de go a Galilea, nöö ala mi ku de o miti kumafa mi bi taki da de.”

Aki de buta dee wakitima u de mindi soni.

¹¹Wë nöö di juu dë, so u dee sodati kumutu ka de bi ta watji

di geebi naandë, hën de kule go a ganda go a dee Gaan Begima. Hën de go konda da de kumafa hii soni bi pasa ka de bi ta watji a di geebi ala.

^{12,13}Nöö di dee begima jei sö kaa, nöö hën de kai dee Gaan Womi tuu ko a de. Hën de go sindo a kuutu fu de taki ee andi de sa feni fu di soni di pasa naandë.

Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai dee sodati ko a de möön, hën de taki da de taa: “Wë un haika e. Woo paka unu wan gaan möni aki, nöö wan musu konda taa weki di womi weki e. Ma un musu piki sëmbë taa un bi duumi, nöö hën dee bakama fëën ko fufuu ën tei tja go. Sö un musu taki. Nöö wan musu fëëë e. ¹⁴Biga ee di taki dë dou a di Gaama jesi, nöö woo heepi unu fan ku ën tee nöö hati fëën o kötö.”

¹⁵Nöö hën wë dee watjima tei di möni naandë, nöö hën de ta konda leti kumafa dee hedima manda de. Nöö fa de ta taki ën dë, nöö sö nöö dee Dju sëmbë ta kondëën te kisi fa u dë aki eti.

Aki Masa Jesosi ta manda dee sëmbë fëën u de go paaja di buka.

Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49;

Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

¹⁶Nöö hën wë dee mujëë ko dou a u dee ëlufu bakama u Masa Jesosi, hën de da u di buka te de kaba. Nöö di u jei sö nöö aan soni möön, hën wë u go a Galilea. Hën u nango tefa u go dou a di kuun ka Masa Jesosi bi taki da u a fesi fuu go, nöö hën u go si ën ala. ¹⁷Nöö di u si ën, hën u tjökö kini a goon nëën fesi

ta bigi ën. Ma nöö so fuu an saandi seei fuu pakisei, a bigi da u poi.

¹⁸Nöö hën Masa Jesosi waka ko a u awaa, hën a taki da u taa: “Söö, wë dee sëmbë, un haika e. Mi kisi hii makiti a liba ala ku goon aki tuu. ¹⁹Nöö un musu ta waka a dee köndëköndë u goonliba ta paaja di buka u mi da hii sëmbë, be de bia ko dë bakama u mi kuma unu. Nöö un musu dopu de a di në u mi Tata

ku di në u mi di Mii fëen aki ku di në u di Akaa fu mi Tata tu. ²⁰Nöö un musu ta lei de u de piki hii dee soni tuu dee mi manda unu fuun musu ta du kaa. Nöö fa woon nango dë, nöö mi taki da unu taa mi o dë ku unu hiniwanten e, u tee a kaba u di goonliba aki.”

Sö wë Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëen a di kuun liba ala e. A kaba.